Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

K typům příjmení v Českých Budějovicích

Diplomová práce

Vypracovala: Jana Koptyšová

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Milena Nosková, Ph.D.

Datum odevzdání: 30. 4. 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 5. dubna 2013 Jana Koptyšová

Anotace

Téma této diplomové práce spadá do oblasti onomastické, úžeji do její podoblasti, antroponomastiky, jež zkoumá vznik, tvoření, rozšíření a povahu osobních jmen.

V této práci, kterou jsem rozdělila na dvě části, se budu zabývat typy příjmení v Českých Budějovicích. První část teoretická stručně seznamuje s vývojem příjmení od počátku jejich vzniku, druhá praktická, resp. výzkumná část se věnuje konkrétnějšímu členění v rámci Českých Budějovic.

Součástí praktické části je také přehledné třídění příjmení do několika skupin podle různých kritérií, přičemž na konci práce je v abecedním řazení uvedený rejstřík příjmení s příslušnými stránkami jejich výskytu v této diplomové práci.

Abstract

Subject of this thesis falls under the onomastic section, more precisely under its sub-section, antroponomastics, which is a branch specializing in origin, creation, distribution and character of names of people.

In this thesis that is divided in two sections, I will research into types of surnames in the town of České Budějovice. The first section is theoretical and shortly introduces the development of surnames since their origin. The second section is practical – investigative and addresses their concrete zoning in České Budějovice.

As a part of the practical section there is also a synopsis of surnames divided in several groups based on a variety of criteria. At the end of the thesis there is an index of surnames in alphabet order containing also the exact pages with their appearance.

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala všem, kteří se podíleli na vzniku této diplomové práce. Jmenovitě PhDr. Mileně Noskové, Ph.D. za odborné vedení, rady, konzultace a inspirace při vypracovávání této diplomové práce a paní Svatavě Černé z Ohlašovny trvalého pobytu Matričního úřadu Magistrátu města České Budějovice, za její vstřícnost a ochotu při vyhledávání příjmení pro zpracování statistik souvisejících s Českými Budějovicemi.

Obsah

Obsah 6

1. Úvod 9

1.1 Cíle 10

1.2 Metoda postupu 10

2. Původ osobních jmen 11

2.1 Předchůdce příjmení 12

2.2 Vývoj příjmení 13

2.3 Ustalování dědičného příjmení 15

2.4 Přízviska a příjmení žen v minulosti 16

2.5 Evidence obyvatel 16

2.6 Genealogie příjmení 17

2.7 Frekvence příjmení 17

2.8 Příjmení vzniklá z… 20

2.9 Původ a výklad českých příjmení 25

2.10 Příjmení německého původu 26

2.11 Pravopis příjmení 28

2.12 Změna příjmení 29

2.13 Přechylování příjmení 30

2.14 Estetická stránka příjmení 31

2.15 Jak třídit příjmení 32

3. Systém příjmení v českých zemích 34

3.1 Příjmení z tvarů a slov označujících přivlastňování 35

3.2 Příjmení z křestních a starých osobních jmen 35

3.3 Příjmení z ženských jmen 51

3.4 Příjmení ze jmen místních, národních a z názvů obyvatelských 52

3.4.1 Příjmení z názvů českých osad (tvar nominativu) 52

3.4.2 Příjmení z německých názvů českých osad 53

3.4.3 Příjmení z názvů německých osad 53

3.4.4 Příjmení ze jmen národů, zemí a krajů 53

3.5 Příjmení motivovaná polohou, druhem či charakterem bydliště a jeho lokalizací v terénu, dále i novostí obyvatele v místě 54

3.6 Příjmení vzniklá podle vlastností tělesných a duševních, věku a příbuzenských vztahů 55

3.6.1 Příjmení podle fyzických vlastností, vzhledu a nápadných částí těla 55

3.6.2 Příjmení podle duševních vlastností, sklonů ap. 56

3.6.3 Příjmení z označení věku, vzrůstu a příbuzenských vztahů 57

3.7 Příjmení podle sociálního rozvrstvení, společenských poměrů, církevních a vojenských hodností, právních a majetkových vztahů 58

3.7.1 Poddaný lid, svobodníci a feudální velkostatek v příjmeních 58

3.7.2 Příjmení podle vysokých hodností 58

3.7.3 Příjmení podle společenských poměrů a vztahů v městech a vsích 59

3.8 Příjmení z názvů řemesel, různých zaměstnání a činností člověka (skutečné či jen zamýšlené) 59

3.9 Příjmení z názvů živočichů a rostlin 61

3.9.1 Příjmení z názvů živočichů 61

3.9.2 Příjmení z názvů květin, stromů a ostatních rostlin, jejich částí a plodů .. 62

3.9.3 Neživá příroda v příjmeních 63

3.10 Příjmení z názvů věcí, abstrakt, kolektiv a z názvů náboženských představ ap. 63

3.10.1 Příjmení z názvů věcí 64

3.10.2 Příjmení z abstrakt a názvů náboženských představ 66

3.11 Příjmení z adjektiv 67

3.11.1 Příjmení z adjektiv ve jmenném tvaru (+ příjmení ze složených adjektiv ve jmenných tvarech) 67

3.11.2 Příjmení z adjektiv ve složeném tvaru 68

3.12 Příjmení vzniklá ze slovesných pojmenování, označení různých dějů 69
3.12.1 Příjmení z tvarů minulého času 70
3.12.2 Příjmení z tvarů přítomného času 70
3.12.3 Příjmení z tvarů rozkazovacího způsobu 70
3.12.4 Příjmení z tvarů neurčitých 71
3.13 Příjmení ze slov nesklonných, příslovcí, citoslovcí aj. 71
3.14 Příjmení kuriózní čili zvláštní 72
3.14.1 Příjmení kuriózní 72
3.14.2 Příjmení hanlivá 74
3.15 Veselá česká příjmení 76
3.16 Jména našich prezidentů 78
3.16.1 Tomáš Garrigue Masaryk (1918–1935) 78
3.16.2 Edvard Beneš (1935–1938; 1945–1948) 79
3.16.3 Václav Havel (1989–1992; 1993–2003) 80
3.16.4 Václav Klaus (2003–2008; 2009–2013) 81
3.16.5 Miloš Zeman (2013–20??) 81
4. Závěr 83
Seznam použitých zkratek 88
Seznam odborné literatury 90
Internetové zdroje 92
Diplomové práce 93
Prameny 94
Příloha A: Abecední rejstřík příjmení uvedených v diplomové práci 95

1. Úvod

Jsou úsměvná, pohoršující či někdy dokonce kuriózní. Setkáváme se s nimi na každém kroku, troufám si však tvrdit, že jim nepřikládáme zvlášť velký význam, pokud ovšem nejsou příčinou různých ústrků či posměšků ze strany našeho okolí. A že se člověk může stát snadno terčem posměchu kvůli svému příjmení, není tak neobvyklý jev. Celou plejádu zajímavých příjmení nabízí i publikace **Vladimíra Matese** *Jména tajemství zbavená aneb Příjmení pod mikroskopem*[1], ze které, jakož i z několika dalších, budu v této práci čerpat.

Zalistujeme-li v této knize, musíme kolikrát uznat, že se to s naším příjmením vlastně nemá tak zle a jsou na tom lidé ještě hůře (nutno brát poněkud s nadsázkou).

Málokoho tato problematika osloví natolik, že by se rozhodl zkoumat původ svého příjmení, natož původ příjmení obecně. Právě toto přispělo k mému výběru tohoto zajímavého tématu konečně prolomit pomyslnou hranici netečnosti a ukázat, že i jména, resp. příjmení nám mají hodně co říct. Mnoho věcí v životě chápe člověk zcela samozřejmě, nepozastavuje se nad jejich smyslem, přijímá je zcela bezděčně. Co se však skrývá pod rouškou tohoto jednoduchého slova „příjmení“? Jeho tajemství se bude snažit poodhalit a rozluštit právě tato diplomová práce.

Proto se v teoretické části této práce pokusím nastínit vývoj příjmení od počátku jejich vzniku, abychom se dostali hlouběji do této zajímavé oblasti a mohli se tak potom lépe pohybovat na poli konkrétních faktů a statistik vážících se k četnosti příjmení v Českých Budějovicích, které zpracovává praktická část. Jako zdroje ke zpracování teoretické části mi posloužily mj. publikace *Naše a cizí příjmení v současné češtině* od **Miloslavy Knappové**[2] a publikace *Naše příjmení* od **Dobravy Moldanové**[3].

[1] Praha, 2004.

[2] Liberec, 2008.

[3] Praha, 2004.

1.1 Cíle

Cílem této práce je shromáždit co nejvíce informací, které jsou jakýmkoli způsobem spjaty s pojmem „příjmení“, a předložit je ať už čtenáři poučenému, odborníkovi či laikovi, aby každému z nich byl srozumitelnou a nenásilnou formou umožněn vhled do této zajímavé problematiky.

1.2 Metoda postupu

Před začátkem práce byly prostudovány diplomové práce vážící se k podobnému tématu, uvedené v seznamu odborné literatury. Zároveň byly vyhledány publikace, z nichž diplomové práce čerpaly, protože mohly poskytnout potřebné informace nebo užitečné odkazy na odbornou literaturu vztahující se k tématu.

Důležitá byla nejen vlastní iniciativa, ale také nezanedbatelná odborná konzultace, která přispěla ke hledání dalších materiálů. Na začátku každé činnosti, tedy i psaní této práce, bylo nutné stanovit si klíčové pojmy. Tyto pojmy související s tématem byly zadány do internetového katalogu českobudějovické vědecké a akademické knihovny, přičemž užitečné tituly vztahující se k této tematice byly vypůjčeny a důkladně prostudovány. Ne u všech se však nakonec projevila souvislost s tématem, některé publikace se zaměřovaly pouze na rodné jméno, u jiných dominoval ryze obecný, a tudíž zúžený, lexikologický úhel pohledu.

Kromě odborné literatury uvedené na konci práce v seznamu odborné literatury se mi bohužel nepodařilo navázat spolupráci s Matričním úřadem českobudějovického magistrátu města, jelikož se úřady od roku 2000 řídí platným zněním zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, a zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů. Určité vstřícné gesto však učinila Ohlašovna trvalého pobytu Matričního úřadu Magistrátu města Českých Budějovic, která mi umožnila za asistence jedné pracovnice vypracovat několik statistik týkajících se počtu nositelů určitých příjmení v rámci Českých Budějovic, uvedených v příslušných tabulkách.

Pomocnou ruku mi nabídl Státní okresní archiv České Budějovice, kde jsem teprve získala potřebné prameny pro zpracování této diplomové práce v podobě archivovaných svazků Zlatých stránek, konkrétně z let 2001-2002.

TEORETICKÁ ČÁST

2. Původ osobních jmen

Hledání původu osobních jmen nás zavádí ke jménům obecným, tj. k označení osob, věcí, zvířat, vlastností, stavů a činností. Osobní jména se začala uplatňovat tehdy, když bylo potřeba jedince pojmenovat a nějakým způsobem ho posléze dále identifikovat. Jméno tedy sloužilo jako prostředek k popisu daného člověka, jeho tělesných i duševních vlastností, značilo také jeho zařazení do společenského života. Nesmíme opomenout, že při pojmenování osob se uplatňovaly také různé dobové zvyklosti.

Stará osobní jména se uplatňují hojně v nynějších příjmeních. Značná část novodobých jmen je pokračováním starobylých antroponymů, a proto je studium vzniku a nejstaršího vývoje jmen tak důležité pro objasnění našich příjmení.[4]

Nejstarší osobní jména užívaná na našem území vykazují slovanský původ a je možné je datovat do dob slovanského pravěku. Tato jména byla jak jednoduchá (*Orel, Živan*), tak i složená, vyjadřující určité přání či představy (*Václav = „více slavný“, Vojtěch = „těšitel voje“* apod.).

Ke jménům slovanského původu postupem času přibyla i jména původu neslovanského, jež na naše území pronikala v souvislosti s příchodem a upevňováním křesťanství, v důsledku válek, obchodních cest apod. Tak se k nám dostala jména hebrejského, řeckého, latinského a německého původu, v omezené míře můžeme hovořit i o přítomnosti jmen keltských či orientálních. V důsledku toho je možné doložit spjatost s přírodními a náboženskými představami, vztahem k moci apod. (*hebr. Jan „bůh je milostivý“, řec. Kateřina „čistá, cudná“, germ. Ludvík „ slavný bojovník“*).

Nutno také podotknout, že jediné osobní jméno, nahrazené po příchodu křesťanství tzv. křestním jménem, sloužilo lidem po dlouhý čas jako jediné možné pojmenování (odtud také v některých případech až do 18. století uspořádání rejstříků či seznamů osob podle křestních jmen).

[4] Svoboda, 1964, s. 6.

2.1 Předchůdce příjmení

K rozlišení a označování osob v nejstarších dobách stačilo pouze jedno jméno, hovoříme tedy o období **jednojmennosti**.

S růstem počtu obyvatel však začalo být zřejmé, že jedno jméno k označení jedinců ve větším společenství nestačí, proto přišly na řadu různé obměny jmen (*Bartoloměj – Bárta, Bartoš, Bártík* apod.).

Jakýsi průlom v pojmenování osob nastal ve 13. století, kdy se postupně objevovala i taková označení osob, připojovaná za jejich osobní jméno, zvaná **příjmí.** Nejstarším druhem příjmí jsou **patronymika**[5], přičemž doklady o jejich existenci spadají už do 13. století. Jde o jeden ze starobylých způsobů označování synů podle otců zakončená nejprve na –óv (*Slavkóv*), později na –ovec (*Berkovec*). V českých zemích se však uplatnil typ bez patronymických přípon, kdy po rodném jménu následuje jméno osobní (*Jan Hostislav*). Tento typ patří mezi nejrozšířenější druhy našich příjmení.

Nejen z patronymik vznikala příjmí; své místo zaujímají i **metronymika**, neboli názvy dětí podle matek. Tento typ se užíval zejména v případě, kdy matka pocházela z vyššího rodu, než byl otec, nebo v případě, že otec zemřel před narozením dítěte.

Další motivací pro vznik příjmí se stala **jména etnická a jména zemí**. Takové pojmenování neznamenalo, že daná osoba pochází z té či oné země, ale odkazovalo či naráželo na různé životní okolnosti, zálibu v cestování apod.

Z různých pramenů pocházejících ze 14. – 16. století je tedy patrné, že se při rozlišování osob začala uplatňovat určitá kritéria.

Objevovala se

2.1.1. bližší označení jedinců týkající se jejich

a) tělesných vlastností (*Šimek Velký*), podoby (*Jakub Kučera*), věku (*Starý*)

b) duševních vlastností (*Pokorný, Veselý*)

c) zaměstnání (*Rybář, Sedlák, Kovář, Mlynář*)

[5] Svoboda, 1964.

d) bydliště nebo původu (*Štěpán Hořejší*, *Horský*, *Zárybnický*)

2.1.2. jména připojená po otci (*Jan Hostislav*), popř. utvořená ze jména otcova (např. *Jiroušek*, *Davídek*), nebo matčina (*Mařák*)

2.1.3. přezdívky uvozené pomocí „řečený, alias, zvaný“ (*Pavel řečený Levička* – měl jen levou ruku)

2.1.4. tovaryšská jména, kdy vyučenec vyšel z otcova a mistrova područí – (*Byl vuobec jmenován po řemesle Kříčko, jinak po jedné manželce své Studnička, neb čtyry manželky pořád jměl.*)

2.1.5. jména po chalupě nebo po stavení, kde člověk bydlel, kam se přestěhoval, přiženil apod. (*Petr na Matějkově gruntě* – z toho *Petr Matějka*)[6]

2.1.6. domovní znamení (dům *U růže – Růžička*)

Díky takovému novému způsobu pojmenování se náš systém osobních jmen bezesporu obohatil. V porovnání s dnešními příjmeními se nesmíme nechat zmást tehdejšími příjmími, protože jedna osoba byla označována buď zároveň, nebo postupně hned několika příjmími (*Petr Slepý* byl zván také *Petrem Boleveckým*). Příjmí ale byla individuální, nedědila se. Díky tomu je možné pozorovat různá příjmí i mezi nejbližšími příbuznými.

Tak se stalo, že v českých zemích nastoupila **dvoujmennost**, jejímž základem bylo jméno osobní, křestní, k němuž se připojovalo přízvisko neboli příjmí (cognomen). Stará příjmí jsou vývojově předchůdci našich příjmení. Postupem času z nich vzniklo dědičné jméno rodové či rodinné (nomen gentis), pro něž se vyvinul termín **příjmení** (stálo „při jméně“)[7].

2.2 Vývoj příjmení

Beneš charakterizuje příjmení jako „zvláštní skupinu ve slovní zásobě. Jsou to slova, která po pevném organisování obyvatelstva při intensivním hospodářském a správním styku se ustálila a pevně označují, pojmenovávají svého nositele, přecházejí v přechýleném tvaru na manželku, jsou dědičná zdrcující většinou po otci na syny

[6] Na venkově se lidem dosud „říká“ „po stavení“, „po chalupě“, „po doškách“, „po střeše“ jinak, než se „píší“, opravdu jmenují, např. „Kde bydlí selka Nováková?“ „Nováková? Tam, kde na statku říkají u Pazderků. Ale oni se novákujou.“ (Beneš, 1962, s. 9.)

[7] Knappová, 2008.

a v přechýleném tvaru i na dcery. Jsou zbavena významu příslušného obecného jména nebo základu přípony, někdy jsou odlišena od apelativa i pravopisem, deklinací i typy derivačními. Vznik a vývoj příjmení je jev jazykový a historicko-společenský, není ve vztahu k biologickým vlastnostem svého nositele (kromě rozlišení na muže a ženu).“[8]

Při všeobecném charakterizování pojmu vývoj je třeba mít na paměti, že se jedná o dlouhodobý proces plný změn, při němž se uplatňuje působení mnoha faktorů. Nejinak je tomu i v případě vývoje příjmení. V českých zemích se projevovaly odlišnosti způsobené především sociálními a časovými rozdíly, určité stopy zanechalo také působení několikerých hláskoslovných, morfologických či lexikálních změn.

V nejstarších pramenech se hojně vyskytují šlechtická dvoujmení, odvozovaná od osobních jmen a znaků s původem ve jménech osobních a místních (*Havel Cidlina z Cidliny*), z erbů (*Jan Beránek*), ze jmen neheraldických (*Jan Kačice z Vratkova*), z označení osobních vlastností (*Martin Zlý ze Stokar*) či odvozovaná ze zaměstnání (*Jan Maršálek z Radiče*).

Nutno však podotknout, že ve šlechtických kruzích se dlouho kladl důraz zvláště na jméno křestní; příjmí neboli přízviska odrážela pokrevní, majetkové či společenské tradice.

Ve společenské vrstvě měšťanů a venkovanů se občanská dvoujmení ve 14. století objevovala jen velmi zřídka (*Prokop řečený Černá růže, měšťan Většího Města pražského*). Leckdy však bylo obtížné určit, kdy už šlo o příjmí a kdy ještě o pouhé označení zaměstnání (*Matěj řezník*).

Ještě ale v 16. století nebyla příjmí zcela ustálena. Měšťané měli navíc oproti venkovanům více kulturních kontaktů, v důsledku čehož je možné v jejich příjmích sledovat vlivy antiky, náboženství apod. (*Judex, Viklef, Brunclík*).

Na venkově probíhal proces ustalování příjmí v dědičná příjmení o něco pomaleji, začal se stabilizovat až od 17. století. Motivem vzniku příjmí byly několikeré rozlišovací znaky, např. druh a místo obydlí („jména po chalupě“), přírodní okolí, způsob usazení (*Novák* = nově přišlý, osedlý hospodář) apod. Poddaní neměli dlouhou

[8] Beneš, 1962, s. 326.

dobu až na výjimky žádná velká práva, nejinak tomu bylo také v případě rozhodování o venkovských příjm(en)ích, kterého se ujímala sama vrchnost, zvláště od doby pobělohorské.

Z důvodu růstu počtu obyvatelstva vzrůstala potřeba jeho důkladnější evidence, což je patrné i na dobovém dokumentu tzv. Berní ruly z r. 1654, podávající seznam obyvatel platících daně neboli berně.

Až koncem 18. století se proces ustavování příjmení dotkl vrstvy dělnické. Před industrializací výroby byla nejčastější především příjmení havířská a hutnická (*Tomáš Krčma po otci, po hornicku Vort*), přičemž motivem vzniku takovýchto příjmení byly přímo pracovní podmínky, pomůcky apod. (*Kahanec, Vyvrtal, Šicht*).

2.3 Ustalování dědičného příjmení

Ustalování dědičného příjmení byl proces, který se mohl realizovat hned několika způsoby.

a) První variantou bylo přídavné jméno přivlastňovací (*s Pavlem Dudíkovým, Jan Prokopů truhlář*) – to se změnilo v původní podstatné jméno, obzvláště tehdy, když syn dospěl a osamostatnil se (*Václav Musilů – Václav Musil*).

b) Další možností bylo přecházení jmen otců na syny přes genitiv plurálu (*Šimon syn Trefilů Ondřeje*), genitiv singuláru (*řezník z Poličky je sedmkrát zván Jan Pečenýho a jednou Jan Pečenej*) a ve spojení s příponou –ovic (Adam Šteflovic).

c) V otázce ustalování dědičných jmen českých rodů hrálo významnou roli i společenské postavení člověka.

2.4 Přízviska a příjmení žen v minulosti

Podle dobových dokladů lze soudit, že také žena byla samostatnou osobou, alespoň do té míry, co se jména týče (*Anna z Rosmitála, pana Jana Smila z Křemže manželka…*). Rovněž u žen se objevovala nejrůznější přízviska, např. z přídavných jmen (*Katherine dictae Blazniwe*), dále podle vztahu příbuzenského (*Annae dictae Tetka viduae*), uplatňovaly se i názvy zvířat (*erga Margaretham dictam Holubizcka*), domovní znamení (*Margreta od Kozluov*).

Nejen dnes, ale už v dřívějších dobách byla žena pojmenována přechýleným tvarem ze jména otce nebo manžela.[9] Toto se dělo opět několikerým způsobem:

a) příponou –ová, -ěvá (Anna Vincencová, po koželuhu Vincencovi vdova)

b) příponou –ička (*Anna Veselička*)

c) příponou –ice (Anka dicta Kozliczye)

d) příponou –ka (Eva Perjarka, z Krumlova rodilá, manželka)

2.5 Evidence obyvatel

Důležitým přelomem v evidenci obyvatelstva se stala třicetiletá válka. Začaly vznikat městské kanceláře, matriky, dlouhodobý proces ustalování příjmení ale dokončily teprve právní zásahy v době josefínské.

První předpisy požadující důsledné užívání dědičných příjmení pocházejí např. z r. 1772 a 1779, což potvrzuje a završuje patent císaře Josefa II. o dědičnosti a neměnnosti příjmení z 1. 11. 1786. (V dřívější literatuře se udával rok 1780, což vzniklo patrně tím, že písařskou či tiskovou chybou došlo k špatnému čtení letopočtu, tj. záměně numera 6 za numero 0).[10] V té době dostali svá příjmení i bezzemci a čeleď.

[9] Beneš, 1962.

[10] Knappová, 2008, s. 9.

2.6 Genealogie příjmení

Příjmení vytváří ve slovní zásobě každého národa skutečně pozoruhodnou kategorii – jsou oproštěna od významu slova, které se stalo impulsem jejich vzniku, ve vztahu k němu jsou dokonce mnohdy patrné odlišnosti v pravopise i skloňování.

Hledá-li se původ nějakého příjmení, je třeba mít na zřeteli, že dokud neplatila dědičná příjmení, nebyly ani historicky doložitelné rody. Historicky je možné odhalit rodovou minulost maximálně 3 – 4 století zpět.

Badatelé zabývající se původem příjmení svého rodu se sdružují v České genealogické a heraldické společnosti, nezanedbatelná je i existence Zemské stavovské rodové unie[11].

2.7 Frekvence příjmení

V České republice je evidováno více než 65 000 příjmení. Na pomyslném prvním místě četnosti se drží příjmení Novák, jehož varianty jsou doložitelné i v jiných jazycích, např. německý Neumann, anglický Newman, polský Nowak aj.

Proč právě Novák? Jak již bylo řečeno, motivem vzniku příjmení byly několikeré rozlišovací znaky. Jedním z nejvýraznějších znaků člověka se stala právě novost, která ho odlišovala od kolektivu (*Novák* = nově přišlý; podobně též *Novotný*). Vedle toho se uplatňovalo také kritérium společenského statusu, daného např. vztahem k vrchnosti (*Svoboda* = svobodník, *Zeman* = drobný šlechtic).

[11] Knappová, 2008.

Tabulka 1: Frekvence příjmení v České republice v roce 2002[12]

Pořadí muži 2002	Příjmení muži	Pořadí z r. 1937	Pořadí z r. 1964
1	Novák	1	1
2	Svoboda	3	2
3	Novotný	2	3
4	Dvořák	4	5
5	Černý	5	4
6	Procházka	7	7
7	Kučera	9	8
8	Veselý	6	7
9	Horák	neuvedeno	14
10	Němec	neuvedeno	neuvedeno
11	Pokorný	8	11
12	Pospíšil	neuvedeno	neuvedeno
13	Marek	17	15

[12] Tabulka, založená na databázi MV ČR, uvádí pro srovnání odhady četnosti českých příjmení podle J. Beneše (1937) a podle P. Vašáka (1964) (Moldanová, 2004, s. 11).

Tabulka 2: Frekvence příjmení v Českých Budějovicích k 15. 11. 2012[13]

Příjmení muži	**Počet nositelů**
Novák	348
Svoboda	171
Novotný	256
Dvořák	362
Černý	112
Procházka	97
Kučera	122
Veselý	119
Horák	69
Němec	117
Pokorný	109
Pospíšil	29
Marek	138

[13] Údaje o četnosti příjmení byly získány z Informačního systému Radnice Vera od společnosti VERA, spol. s. r. o. Původně jsem měla v úmyslu porovnat frekvenci příjmení v České republice, jak ji předkládá D. Moldanová (viz Tabulka 1), a frekvenci týchž příjmení v Českých Budějovicích vztahujících se rovněž k roku 2002, avšak informační systém bohužel neumožňuje zpětné vyhledání těchto dat.

Existuje sice archiv přihlašovacích lístků na pracovišti Evidence obyvatel Magistrátu města Českých Budějovic, je rozčleněn na osoby trvale hlášené v Českých Budějovicích, na osoby odhlášené z Českých Budějovic a zemřelé, ale údaje nejsou rozdělené podle časových úseků a samozřejmě obsahují údaje chráněné zákonem o ochraně osobních údajů (zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů).

Ke dni 8. 11. 2012 je v Českých Budějovicích evidováno 91 853 obyvatel.

2.8 Příjmení vzniklá z…

Příjmení tvoří obsáhlou skupinu, u níž je nutné definovat, z čeho vznikla. Možností se nabízí hned několik. Jednak vznikala příjmení z osobních jmen (OJ), jednak z místních jmen (MJ), v neposlední řadě také z apelativ (A), tj. podstatných jmen, přídavných jmen, sloves, příslovcí, částic a citoslovcí s obecným významem.

Skupina příjmení, jíž dala vzniknout **osobní jména** (tj. jména rodná a křestní), je co do počtu bezesporu nepřehlédnutelná; český jazyk má k dispozici asi 150 přípon, kterými se tento typ příjmení tvoří. V první řadě jsou základem taková osobní jména, která u nás měla tradici už po staletí a která vytváří celou škálu odvozenin. Jedná se např. o jména apoštolů (Jakub, Jan…), oblíbených světců (Martin, Václav…) apod. V základě našich příjmení je možné sledovat i stopy počeštěných jmen biblických, latinských či západoevropských, jakož i stopy starých germánských jmen, jak původních, tak i počeštěných, což opět dokazuje působení různých kulturních vlivů. V dřívějších dobách (stejně tak jako dnes) se v křestních jménech a příjmeních více či méně projevují různé kulturní vlivy, jakož i móda a v neposlední řadě zahraničně politická orientace českých panovníků.

Osobní jména, z nichž se později stala příjmení, v mnoha případech označovala otce. Na rozdíl od jiných jazyků, ať už slovanských (např. jihoslovanské –ič), či původu neslovanského (např. švédské –son, -sen), tento vztah není vyjádřen přivlastňovací příponou. Se jmény jako Martinův, Martinů apod. se setkáme de facto jen zřídka, častěji se objevují příjmení z domáckých tvarů osobních jmen. Avšak u těchto příjmení se potýkáme s nesnází rozlišit, zda jde o jméno po otci nebo zda máme už co dočinění s odvozeninou vlastního osobního jména.[14] Kromě příjmení vzniklých z označení vztahu k otci máme ještě nepříliš četnou skupinu příjmení z ženských křestních jmen (*Důra* z Dorota). Stávalo se, že tato příjmení přecházela do mužské podoby (*Zuzánek*, *Zuzaník* aj.) a v takovém případě je možno dohledat souvislost se vztahem k matce nebo manželce.

[14] Moldanová, 2004.

Osobní jména, kam se zahrnují rodná a křestní jména, se stala příjmeními v nezměněné (*Ambrož*) či obměněné podobě. Tyto změny, resp. obměny jména se realizovaly ze začátku (*Zachariáš – Zach*), z konce (*Ambrožovi – Brožovi*), méně často ze středu (*Mikulanda – Landa*).

K takovým tvarům se někdy připojují různé přípony jako například -a (*Bárt-a* z Bartoloměj), -s, -is/ys (*Vondr-ys* z Ondra), -es, -as, -os, -us , -sa (*Tom-sa* z Tomáš), -š, -eš (*Bur-eš* z Burian), -iš/yš, -aš/-áš, -oš (*Bart-oš* z Bartoloměj), -uš/-ouš (*Vavr-uš* z Vavřinec), -ša/-iša, -eša, -ec (*Kub-ec* z Jakub), -ic, -ca (*Má-ca* z Matěj), -ica (*Havl-ica* z Havel), -k (*Vo-k* z Volfgang), -ák, -ek (*Martín-ek*), -ha (*Blá-ha* z Blažej), -da (*Jan-da* z Jan), -et (*Kod-et* z Nikodem), -ta (*Rem-ta* z Jeremiáš) apod.

Další významnou skupinu představují příjmení tvořená z **místních jmen**. Vedle znaku novosti, podle něhož se lidem dostávalo pojmenování, se uplatňovalo také označování člověka podle jeho původu či majetku, a to jak ve šlechtických kruzích, tak u měšťanů. I zde nalezneme bohatou nabídku způsobů odvozování. Prvním z nich je odvozování z ustrnulých předložkových pádů; příjmení tvořená takovým způsobem nejsou však příliš frekventovaná (*Skamene*). Častější jsou příjmení tvořená z 1. p. (*Bechyně*), 2. p. (*Chaloupek* z MJ Chaloupky). Nejčastější jsou příjmení odvozená z místních jmen příponou – ský. Na švu místního jména a již zmíněné přípony dochází např. ke zjednodušování souhláskových skupin (*Borecký* z Borek); u příjmení německého původu se základním členem – berg nebo - burg se odsouvá hrdelní hláska – g, popř. – h (*Nymburský* z Nymburk). Obdobná situace nastává u příjmení vzniklých z místních jmen se zakončením na – ice, - ín (*Palacký* z Palačov, *Štirský* ze Štiřín), dále se zakončením na přípony – ka, - ky, - na, - ná, - ec, - eč.

Jiná situace nastává v případě, je-li třeba brát ohled na snazší výslovnost. Pak se příjmení naopak rozšiřují (*Kaňkovský* z Kaňk). Některá příjmení je možné vysvětlit v souvislosti se dvěma i více místními jmény (*Volešský* z Olešná, Olešnice, Olešník, Oleško, Olešky).

Do této už tak četné skupiny je možné rovněž zařadit příjmení vzniklá z obyvatelských názvů (*Pražák* z Praha), z názvů kmenů (*Hanák*), zemí (*Slezák*) a národů (*Němec*).

Nezanedbatelnou skupinu tvoří bezesporu také příjmení z **apelativ**. Mnoho takto vzniklých příjmení identifikuje člověka podle jeho místa ve společnosti, kolektivu, podle zaměstnání či různých charakteristických rysů fyzických či psychických apod. Ve většině případů jen popisují, ale jsou případy, kdy jejich základ tvoří expresivní přezdívka. Zajímavé jsou také zdrobněliny, vyjadřující jak mládí, popř. nezralost (*Kováříček*), tak půvab nositele (*Růžička*). Příjmeními se stávala i podstatná jména označující např. nápadné části těla (*Hlava, Brada*), názvy vlastností tělesných i duševních (*Láska, Pýcha*) či dojmy a vjemy lidských smyslů (*Hlas, Lahoda*).

Přídavná jména se těší v příjmeních poměrně hojné míře zastoupenosti, protože jsou to obzvláště přídavná jména, jež jsou schopná vystihnout charakteristiku člověka, jako např. jeho vlastnosti, tvar těla, povahu, způsob vystupování apod. V příjmeních se realizují ve jmenném (*Křepek*), častěji však složeném tvaru (*Veselý*). Odvozeniny jsou svým tvořením shodné s odvozeninami z osobních jmen: vznikají ze zkrácených tvarů (*Nerud* z nerudný) a zdrobnělin (např. *Hobzík* z hobezný = bohatý, hojný). V příjmeních vzniklých z přídavných jmen se objevují přípony – s, - š, - ch, - c, - č, - k (*Holas, Hrubeš, Modroch, Hrubec, Bradáč, Menšík*). Také slova označující věk a vzrůst (Dítě, Hoch) či dokonce příbuzenské vztahy (např. *Rodič, Synek*) našla v příjmeních své uplatnění. Rovněž místo bydliště neurčují pouze výše zmíněná místní jména, tuto funkci přejímají také apelativa (*Štěpnička, Potůček, Koutný*).

Nezanedbatelnou skupinu představují také příjmení vzniklá z názvů sociálních skupin, vyjadřující sociální statut jejich nositele (*Sedlák, Dvořák, Zeman, Hrabě, Kaplan…*), zaměstnání (*Pasák, Chmelař, Hajný, Ptáčník…*), funkce a úřady (*Starosta, Rychtář, Šafář…*) jakož i označení vojenských osob podle hodnosti (*Voják, Dráb, Kaprálek…*).

Rozsáhlou skupinu tvoří příjmení např. z názvů řemesel zpracovávajících kovy (*Kovář, Zámečník*), dřevo (*Tesař, Bednář*), podle výrobců či zpracovatelů látek (*Tkadlec, Krejčí*), odborníků pracujících s kamenem či zeminami (*Sklář, Vápeník*), podle umělecky zaměřených povolání (*Bubeník, Malíř*), potravinářů (*Řezníček, Mlynařík*), obchodníků (*Kramář, Kupec*) či dopravců (*Forman, Plavec*).

Řemeslníci často dostávali také přezdívky podle nástrojů, s nimiž pracovali (*krejčí Jehlička, švec Cvoček* apod.). Tímto způsobem se zrodila příjmení z názvů nástrojů kovových (*Jehla, Sekera*), dřevěných (*Roubíček, Vařečka*), mluvíme i o příjmeních vzniklých z názvů výrobků (*řezník Jitrnička, pekař Žemlička*). Také v oblasti pečiva se našla inspirace pro vznik příjmení (*Koláček, Perníček*), existují i příjmení z názvů moučníků (Knedlík, Šiška), tekutých jídel (*Polívka, Vomáčka*), nápojů (*Kořalka, Patočka*), mléčných výrobků (*Syrovátka, Tvaroh*), mlýnských výrobků (*Kroupa, Moučka*). Některá příjmení se zrodila na základě přirovnání: kdo seděl nehnutě jako buchta na pekáči, dostal jméno *Buchta*, člověk neenergický jméno *Kaše* apod.

Inspirací pro vznik příjmení byly i dopravní prostředky (např. *Kočár*), hudební nástroje (*Buben*), mince (*Halíř*), nádoby (*Konvička, Korbel*), proutěné nářadí (*Koš, Opálka*), kusy nábytku (*Lavička, Stolička*), označení potřeb ke hrám (*Kostka, Kuželka*), různé odpadky (*Kopt, Popel, Prach*), a dokonce i v oblasti chemie se našla možnost realizovat nová příjmení (*Kamenec, Kolomáza*). Podle části oděvu nebo obuvi byl pojmenován člověk, který se jimi nějak odlišoval od okolí (*Bačkora, Kabát, Kožíšek, Pantoflíček*), určitou příbuznost a spojitost je možné najít v příjmeních z názvů ložního prádla (*Peřina, Poduška*). Kdybychom to měli nějak zobecnit, lze tvrdit, že prakticky všechno mohlo být námětem pro vznik nových příjmení.

Dalším takovým pramenem byly názvy látek a textilních výrobků (*Čaloun, Kment*), abstrakta (*Příhoda, Válka*), právní názvosloví (*Křivda, Vortel*), pojmenování související s majetkovými a finančními záležitostmi (*Kořistka, Škoda, Vejdělek*), názvy značící prostorové vztahy (*Čára, Mezera, Skulina*), množství a míru (*Spousta, Hrstka, Hromada*) či označení času (*Duben, Masopust, Podzimek*).

Svůj vliv na příjmení uplatnila i náboženská ideologie, potažmo pověry.[15] Proto také nacházíme příjmení podle biblických osob, které souvisejí s lidskými vlastnostmi (*Kain, Pilát*), podle příslušnosti k církvím (*Pohan, Žid*), podle náboženských pojmů (*Nešpor, Otčenášek*), v neposlední řadě také podle nadpřirozených bytostí (*Čert, Hastrman*).

[15] Moldanová, 2004.

Tvorbu příjmení výrazně ovlivnila také příroda, která člověka obklopuje už od počátku věků. Existuje proto velká skupina příjmení vzniklých z názvů živočichů. Často se stávalo, že příjmení vznikla na základě určité vlastnosti či podoby, kterou měl člověk společnou se zvířetem (např. někdo byl vzteklý jako křeček). Že se název zvířete stával jménem, resp. příjmením, o tom svědčí mnohé doklady, sahající dokonce až do 11. století (*Caica* = Čejka 1052, *Wilcan* = Vlčan 1052, *Rak* 1088). Je patrná celá škála názvů zvířat, ať už domácích (*Býček, Koník*), či divokých (*Zajíc, Jelen; Vydra*), jež se staly základem mnoha příjmení. Nemálo zajímavou skupinu tvoří příjmení vzniklá ze jmen ptáků. Ptáci fascinovali a dodnes fascinují lidi svým více či méně nápadným vzhledem, ale také hlasem. V této skupině příjmení se vyskytují rovněž nářeční synonyma (*Vrábek, Vrablík, Špelec* aj. jsou variantami příjmení Vrabec nebo Brabec). Vedle příjmení podle názvů domácích ptáků (*Holub, Slípka*) existuje také početná skupina z názvů ryb a vodních živočichů (*Karas, Vokoun*).

Hmyzí říše poskytla pouze skromný podnět ke vzniku příjmení (*Motejl, Škvor*), zatímco názvy rostlin nebo jejich částí se objevují v mnoha příjmeních (*Fiala, Konvalinka, Stoklasa, Klásek, Makovička, Stýblo*). Početné zastoupení v našich příjmeních mají také názvy lesních plodů, hub a stromů (*Kalina, Trnka, Klouzek, Smrž, Jedlička, Hruška*). Nejen živá příroda, ale i části přírody neživé stojí za vznikem různých příjmení (*Rubín, Mráček, Nečas, Měsíček*).

V případě, že se tedy příjmením stalo jakékoli obecné podstatné jméno ženského či středního rodu, nastaly určité změny týkající se mužského zakončení (kapka- *Kapek*) a skloňování takového příjmení podle mužských vzorů.

Zvlášť se vyděluje poměrně vzácný, a tudíž nepříliš frekventovaný typ příjmení náležící do skupiny příjmení z celých vět s minulým časem sloves (*Drahokoupil, Potměšil, Přecechtěl*). V souvislosti s nimi můžeme vzpomenout na větná příjmení, na nějakou charakteristickou příhodu (*Navrátil, Rozsypal, Vyskočil*). Příjmení vznikala i z přítomného času; v takovém případě jsou ojedinělá jednoslovná (*Nepovím*) a větná příjmení (*Vítámvás*). Frekventovanější jsou naopak příjmení z rozkazovacího způsobu prostého (*Vosol*), také ve spojení s příslovečným určením (*Skočdopole*). Příjmení vznikala i z příčestí trpného (*Kut, Ohnut*), z nichž se dále odvozovala další příjmení a zdrobněliny např. pomocí přípony –a (*Kuta, Spálenka*).

Rovněž nesklonná slova našla při vzniku příjmení své uplatnění; příjmení takto vzniklá se vyvinula z přezdívek, které se vztahují například k nějakému oblíbenému rčení. Skládají se z příslovcí, částic, spojek nebo citoslovcí (*Tenkrát, Šak, Zajista, Tydlitát*).

Pozoruhodnou a nemálo početnou skupinu zastupují i příjmení ze **slov cizího původu**. Tento druh příjmení neplatí za ryze českou záležitost či dokonce kuriozitu; vyskytuje se všude tam, kde docházelo ke kontaktům různých národních jazyků. Na našem území se vyskytují příjmení utvořená kupř. z francouzských (*Le Breux, Davignon*), italských (*Bulgari, Kalma*), ruských, ukrajinských, polských, či dokonce orientálních základů slova.

Moldanová [16]dokonce tvrdí, že existuje určitá množina příjmení, jež je možné nazvat jako středoevropská: vyskytuje se nejen v Čechách a na Moravě, ale také na Slovensku, v Německu, v Rakousku, v Polsku i v židovském společenství. K podobnému či totožnému užívání příjmení přispěla též historicko-politická situace společného soužití Čechů a Slováků v rámci jednoho státu.

2.9 Původ a výklad českých příjmení

Mnohdy se setkáváme s tím, že příjmení jsou etymologicky nejasná, jejich původ a význam je skryt či poznamenán odlišným vývojem od obecných jmen nebo právě zánikem obecných jmen, což naše pátrání poněkud ztěžuje.

Vlastní jména přežívají často jména obecná, z nichž vznikla. Některá slova, dříve běžně rozšířená, existují dnes už jen v některých nářečích, což komplikuje všeobecnou srozumitelnost (*Drlík*, stč. drlý – čerstvý, svižný, rychlý).[17]

Jiný příklad obtížné srozumitelnosti příjmení tvoří odvozeniny z argotických a slangových slov. Tato slova častokrát vznikají nahodile, z nápadu nebo vtipu (*Flandera, Flanderka* – trhan, otrhanec nebo ze slova flanda, flandera – flaška).

[16] Moldanová, 2004.

[17] SVOBODA, Jan. K původu a výkladu českých příjmení. [online]. 1957, roč. 40, 7-8 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4568

Nejasná jsou i taková příjmení odvozená ze slov cizího původu, např. židovského (*Hamza, Pinkas*), tatarského (*Balabán*). Rovněž jsou patrné určité česko-polské stopy v našich příjmeních (*Gruša, Grušková, Gavlas, Gavlík*).

Komplikace při odhalování původu příjmení způsobuje i zachovávání starého archaického pravopisu (psaní au místo ou – *Auředníček, Saudek*), svůj vliv nezapře ani latina (střídání c a k v příjmeních – *Kodl* a *Codl*, *Kodera* a *Codr*, Kalaš a Calaš), podobně funguje i střídání německého rsch a českého ř (*Girschik – Jiřík*), německého sch a českého š (*Scheiner – Šajner, Schimek, Schmejkal*). České š se ve švabachu psalo spřežkou –ss-, ale vzhledem k tomu, že se tím jen nepatrně lišilo od f, mohlo snadno dojít k záměně (*Duffek, Mafek* místo *Mašek*, *Lifka* místo *Liška*).

2.10 Příjmení německého původu

Lingvisty zaujme zajisté skupina příjmení německého původu. Jsou dokladem letitého kontaktu mezi oběma národy; jejich nositelé k nám přicházeli především z okolních německy mluvících zemí (Bavorsko, Rakousko, Sasko). Ve velké míře šlo o řemeslníky, kteří se u nás začali usazovat od 13. a 14. století, a v průběhu staletí nakonec splynuli s domácím obyvatelstvem.

Německá příjmení se v našem prostředí pozměňovala hláskově, přizpůsobovala se českému hláskovému systému např. tím, že eliminovala přehlásky. Podobu německých příjmení ovlivňoval do určité míry i český pravopis, kdy německá příjmení přejímala české odvozovací přípony, často také docházelo ke komolení příjmení. Příčiny komolení byly různé: obtížné vybavení si nezvyklého cizího jména, komplikovaná výslovnost určitých nezvyklých hlásek, pravopisné zvláštnosti.

Individuální komolení je také často příčinou výskytu jednoho příjmení v několika podobách (příjmení *Bajer* můžeme nalézt v různých podobách jako např. *Bayer, Bayr, Bajr, Payer, Pajr, Baier, Bair, Beyer, Bejr, Beuer* apod.)

Co se týče výslovnosti německých příjmení Čechů i Němců, lze do určité míry tvrdit, že je vyslovujeme česky – se zanedbáváním německých hláskových zvláštností, s českým přízvukem a s poměrně malými ústupky zvláštnostem německého jazyka.[18]

[18] BENEŠ, Josef. Výslovnost našich příjmení německého původu. [online]. 1960, roč. 43, 9-10 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4790

Za naše německá příjmení musíme považovat jen ta, která vznikla u Němců z jejich slovní zásoby a jejich slovotvornými prostředky. Za naše německá příjmení bývají totiž mylně považována i příjmení utvořená ze slov přejatých do naší slovní zásoby ještě před definitivním ustálením příjmení.[19]

Poněmčením urbářů po Bílé Hoře došlo k poněmčení i snadno přeložitelných českých příjmení (*Sedlák – Bauer, Švec – Schuster*), avšak nepříznivá národnostní situace zejména v 18. století vedla k tomu, že se taková příjmení u českých rodin ustálila ať už v původní podobě, či počeštěné formě (*Šubrt, Šmíd*).[20]

V době národního probuzení se začala projevovat snaha počešťovat německá nebo zdánlivě německá příjmení (*Wenig* na *Věník, Weisgrab* na *Vejškrab* apod.), větší úspěch zaznamenala ale tendence psát německá příjmení podle českého pravopisu (*Gautsch – Gauč*). V některých případech je možný doslovný překlad německého příjmení (*Baldreich – Brzobohatý, Sauer – Kyselý*), jindy se musíme spokojit pouze s přibližným, nepřesným překladem. Určitý protipól představovali někteří umělci působící v německém prostředí, kteří používali německých uměleckých jmen (tenorista *Purkrábek* byl angažován v Německu jako *Burgraf*, slavný Theodor *Schütz* byl pravým jménem *Procházka*, také je známo, že původní jméno filmového režiséra *Wassermanna* je *Vodička*).[21]

Ti, kdo nejsou dostatečně informováni o metodách etymologického výkladu příjmení nebo nemají bohaté kulturně historické znalosti, často nesprávně připisují německý původ jasně českým příjmením (*Mach* nesouvisí s německým slovesem machen, jde o původně domáckou podobu KJ začínající na Ma- příponou –ch, tedy od *Matěj, Pech* není z německého ekvivalentu slova „smůla“, ale z KJ *Petr* apod.).

Obecně vzato tedy není možné každé příjmení s německým základem považovat za příjmení německého původu; jsou odvozena od slov přejatých do češtiny a jde především o slova mezinárodního charakteru (terminologie právnická,

[19] Beneš, 1998, s. 25.

[20] Přizpůsobování německých příjmení české výslovnosti, jejich komolení, etymologické přeskupování a tendence psát je českým pravopisem způsobily, že některá z nich se vyskytují v řadě podob, tak např. Šmíd v devíti, a to nepočítáme podoby s českými příponami –a, -ák, -och a zdrobněliny. (Beneš, 1998, s. 26.)

[21] Beneš, 1998, s. 77.

řemeslnická apod.). Navzdory zanikání skutečností, které označovala, zůstala v příjmeních tato slova zachována (*Forman, Fořt*).

2.11 Pravopis příjmení

Pravopis tvoří nepochybně jednu z nejdůležitějších kapitol věnujících se problematice příjmení. Právě zvláštnosti v pravopise jsou kolikrát dokladem nejednotnosti písařských zvyklostí či užívání starého pravopisu: *Aulický* (au = ou), *Czerný* (cz = č), *Girsa* (g =j), *Wawra* apod. U některých příjmení se vyskytuje hned několik forem zápisu (*Šťálik, Šťálík, Šťáhlík* apod.). Z toho lze soudit, že příjmení tak mohou zachycovat různá vývojová stadia českého pravopisu.

Z důvodu kolísáni kvantity, zachovávání spřežkového pravopisu či záměny i > y došlo k tomu, že různé varianty téhož příjmení se od sebe vzdálily natolik, že v dnešní době je chápeme zcela samozřejmě jako samostatná příjmení (např. *Müller – Miller, Schmidt – Šmíd, Schwarz – Švarc* i *Švorc*).

Prvotní oficiální zápis příjmení se datuje do období habsburské monarchie. Vzhledem k tomu, že tehdy administrativu řídili převážně němečtí úředníci, docházelo často k pravopisným „úpravám“ neněmeckých příjmení. Je třeba mít ale na paměti, že výskyt německého příjmení v české rodině nemusí ve všech případech znamenat, že předkové měli německou národnost.

V této době bylo běžné také to, že čeští poddaní byli zapisováni podle německého pravopisu a česká příjmení obecného původu byla doslovně překládána do němčiny (*Kovář* jako *Schmied, Švec* jako *Schuster, Černý* jako *Schwarz*). Někdy se také vyskytovaly obě podoby příjmení současně (*Ptáčník – Vogelsteller*).

Dříve se česká příjmení v nečeském textu psala buď v přeložené formě (*Kříž* se v latinském textu objevoval jako *Crux*), nebo ve formě nějakým způsobem latině přizpůsobené (*Doubravský* se uváděl jako *Dubravus*). Takovéto polatinšťování bylo zejména v období humanismu v Evropě zcela běžnou záležitostí (viz též *Komenský – Komenius*)[22].

[22] Moldanová, 2004, s. 25.

V dnešní době platí, že příjmení musí být psána tak, jak jsou uvedena v rodných dokladech, bez ohledu na současnou pravopisnou normu, přičemž pravopisná podoba příjmení se přenáší z generace na generaci, na rozdíl od jmen rodných (křestních).

Pravopisná různorodost příjmení v naší zemi je poměrně velká, častokrát se setkáváme s tím, že některé příjmení se vyskytuje v pěti i více různých pravopisných podobách.

2.12 Změna příjmení

Pokud občan není spokojen s pravopisnou podobou svého příjmení, může požádat o její změnu, resp. o **změnu příjmení**. Většinou to platí o příjmeních, jejichž pravopis se odchyluje od obvyklé podoby jeho obecného protějšku (*syrovátka x Sirovátka*) či se odlišuje od výchozí české podoby (*Katzer – Kačer*).

O tuto změnu může občan požádat pouze z vlastního rozhodnutí, nikdo nemá právo ho do této záležitosti nutit. Je třeba také dodat, že změna příjmení se týká pouze aktivně užívaných příjmení.[23]

Změna jména a příjmení se řídí zákonem č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dále jsou to:

- zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 500/2004 Sb., o správním řízení, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Kdybychom jen pro zajímavost nahlédli do výše zmíněného zákona č. 301/2000 Sb., do Dílu 3 Změna jména a příjmení, konkrétně do § 72, za jakých předpokladů je možné provést změnu jména a příjmení, zjistili bychom například, že:

(1) jméno, popřípadě jména, nebo příjmení lze změnit fyzické osobě pouze na základě její žádosti, případně žádosti jejích zákonných zástupců.

[23] Knappová, 2008.

(2) změna příjmení se povolí zejména tehdy, jde-li o příjmení hanlivé, směšné, nebo je-li pro to vážný důvod.

(3) změna jména se nepovolí, žádá-li fyzická osoba mužského pohlaví o změnu na jméno ženské, nebo naopak, žádá-li o změnu jména na jméno zkomolené, zdrobnělé, domácké, nebo na jméno, které má žijící sourozenec společných rodičů. Vzniknou-li pochybnosti o správné pravopisné podobě jména, je žadatel povinen předložit doklad vydaný znalcem.

2.13 Přechylování příjmení

Co se týče problematiky přechylování příjmení (tj. tvoření ženských příjmení z mužských pomocí přípony –ová), není naše společnost názorově jednotná. Objevují se totiž i takové radikální názory, že díky přechylování jsou příjmení komolena a nositelky přechýlených příjmení, zejména cizího původu, se tím zneuctívají.[24]

Je třeba vzít v potaz, že každý jazyk začleňuje cizí jméno do svého jazykového systému podle svých mluvnických a pravopisných zvyklostí tak, aby ho daní uživatelé dovedli vyslovovat i skloňovat. Jelikož se pohybujeme na poli gramatického systému češtiny, musíme se smířit s tím, že přechylování příjmení je jedním z charakteristických rysů našeho gramatického systému a že se nejedná o výmysl posledních let. Zápisy v ženské podobě jsou staré dokonce několik století (*Elška Ettlová* 1430, *Dorota Chřenová* 1576 apod.).

Uveďme ale nějaké argumenty na obranu užívání zmíněné přípony. Přípona –ová má totiž dvě nezanedbatelné a důležité funkce – nejenže jednoznačně rozlišuje pohlaví pojmenovaného jedince, zároveň ale také umožňuje skloňovat ženská příjmení podle vzoru „mladá“. Protože skloňovat ženská příjmení v nepřechýlené podobě v češtině není možné, i když si občas můžeme vypomoci skloňováním pomocných slov typu „paní, umělkyně, sportovkyně“ a příjmení nechat v nepřechýleném tvaru.

[24]KNAPPOVÁ, Miloslava. Přechylování příjmení jako problém kodifikační a legislativní (návrh doplňkové kodifikační úpravy). Naše řeč [online]. 1992, roč. 75, č. 1. [cit. 2013-02-09]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7046

2.14 Estetická stránka příjmení

Mnozí by si mohli sebevědomě myslet, že se cizincům líbí všechna naše příjmení. Ale spíše opak je pravdou, někdy mohou některá příjmení připadat divná i sousedu příbuznému jazykem.

Shakespeare kdysi napsal, že růže by stejně sladce voněly, i kdyby se jmenovaly jinak. Cena člověka nezáleží v jeho jméně, ale jméno není věc malá.[25] Čechové se zříkali většinou jmen z přezdívek a příjmení příliš šťavnatých a necudných. Ačkoli je třeba mít na paměti, že krása (a nejen krása jména) je do jisté míry subjektivní záležitostí. Při hodnocení příjmení se uplatňují různá kritéria, např. co slovo znamenalo, než se stalo příjmením, jak je utvořeno, jak je dlouhé, kdo je nositelem jména apod.

Neméně důležitý je i výběr křestního jména dítěte. Tato svobodná volba rodičů v jistém smyslu dalekosáhle ovlivní budoucí život jedince, proto by rodiče měli postupovat v této záležitosti poněkud obezřetně a uvážlivě. Výběr jmen ovlivňuje např. snaha pojmenovávat podle domácích, a zvláště zahraničních herců a hereček, zpěváků a zpěvaček (*Iveta, Gina, Klaudie, Marlena*), románových, filmových, písňových apod. hrdinů nebo postav (*Angelika, Monika, Berenika, Denisa, Soňa, Zuzana; Patrik, René, Robin, Romulus, Dominik*), významných osob veřejného života, popř. jejich manželek (*Linda, Žakelína, Jovanka*), sportovců, spisovatelů, skladatelů atp. (*Selma, Norman, Rainer, Sven*).

Jde tedy o asociace se známým nositelem jména. Avšak výběr křestního jména by měl také do určité míry korespondovat s příjmením nositele. Jména na první pohled cizí ve spojení s typicky českým příjmením se stávají často zdrojem komických situací a mohou jejich nositelům způsobit nepříjemné chvíle posměchu (*Udo Růžička, Romulus Hubáček, Sven Vopička, Karmen Šišinková*).[26]

Jazykové problémy spojené s příjmeními se odlišují od problémů souvisejících se jmény křestními. V první řadě je to dáno tím, že naše příjmení si většinou nevybíráme, ale dědíme je po rodičích, případně je získáváme sňatkem. Obtíže v zápisu

[25] BENEŠ, Josef. Jaké české příjmení si vybrati?. Naše řeč [online]. 1946, roč. 30, 4-5. [cit. 2013-02-09]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3960

[26] KNAPPOVÁ, Miloslava. O jméně a příjmení z hlediska praxe. [online]. 1970, roč. 53, 4-5 [cit. 2013-02-09]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5515

a užívání příjmení se ve většině případů týkají mluvnické, tvaroslovné podoby než podoby pravopisné.

2.15 Jak třídit příjmení

Mohlo by se zdát, že nejlepší způsob, jak třídit příjmení, se nám nabízí v podobě kritérií, které vedly ke vzniku přízvisek. Leckdy se však setkáme s tím, že jména lidí s totožným příjmením pochází z rozdílných pramenů (např. přízvisko *Beránek* = majitel domu, na němž byl zobrazen beránek; člověk hlásící se k víře Beránkově, k bratřím; kučeravý světlovlásek apod.).

Podle Beneše[27] je třeba při třídění příjmení vycházet z rozdělení základních slov, z nichž příjmení následně vznikla, a sice buď odvozováním, nebo přenesením, protože mnohdy není možné stoprocentně určit, jakým způsobem ze základního slova vzniklo příjmení.

Ve své příručce nám předkládá poměrně hodně podrobné třídění našich příjmení vzniklých z:

1. tvarů a slov označujících přivlastňování
2. křestních a starých osobních jmen
3. ženských jmen
4. místních a pomístních jmen
5. obyvatelských názvů
6. názvů domů a podle domovních znaků
7. kmenových národních jmen
8. názvů živočichů, rostlin a z názvů pro neživou přírodu
9. souvislosti s člověkem
10. názvů věcí
11. abstrakt, kolektiv a z názvů náboženských představ
12. adjektiv

[27] Beneš, 1962.

13. sloves

14. nesklonných slov

15. složených slov

16. z obecných slov

17. cizích slov

Podobně člení příjmení do skupin i Miloslava Knappová[28]. V této diplomové práci využiji pouze určité skupiny, z hlediska ekonomičnosti nemohu pracovat s tak podrobným tříděním.

Lze tedy tvrdit, že naše příjmení vznikala podobným způsobem jako příjmení v jiných evropských jazycích, a sice z vlastních jmen osob (**deantroponymická příjmení**), z vlastních jmen místních (**detoponymická příjmení**) a ze jmen obecných (**deapelativní příjmení**). Přičemž se tyto hlavní skupiny člení ještě do několika podskupin.

[28] Knappová, 2008.

VÝZKUMNÁ ČÁST

3. Systém příjmení v českých zemích

Příjmení užívaná na našem území je možné vysvětlovat z různých hledisek. Miloslava Knappová nám ve své studii[29] předkládá šest možných aspektů a zároveň hovoří o tom, že příjmení je třeba chápat jako systém systémů, jako průsečík různých systémových pohledů, tj. pohledů etymologických (z jakého jazyka příjmení pochází), motivačních (konkrétní pojmenovací akt, motivující znak), slovotvorných (způsob jazykového ztvárnění jména prostřednictvím slovotvorných postupů), deklinačních (příjmení se chovají jako substantiva konkrétní, životná, mluvnický rod je dán přirozeným rodem pojmenovaných jedinců, základní je užití v singuláru), pravopisných (pravopisná podoba příjmení se dědí) a frekvenčních (podle synchronních či diachronních kritérií).

Při třídění, které uplatňuji ve své diplomové práci, kombinuji přístupy J. Beneše a M. Knappové. Při vlastním výkladu příjmení jsem se opírala o publikace J. Beneše[30], M. Knappové[31], V. Matese[32], D. Moldanové[33] a J. Svobody[34]. Pokud se v telefonním seznamu vyskytovala pouze přechýlená podoba mužského příjmení, posloužila mi rovněž jako příklad, na němž bylo možno doložit patřičné přípony.

[29] KNAPPOVÁ, Miloslava. Systém příjmení užívaných v českých zemích. [online]. 1993, roč. 76, č. 4 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7149

[30] Beneš, 1962.

[31] Knappová, 2008.

[32] Mates, 2004.

[33] Moldanová, 2004.

[34] Svoboda, 1964.

3.1 Příjmení z tvarů a slov označujících přivlastňování

Většina českých příjmení zakončených na –ů, --ův jsou v podstatě svým původem nominativy přivlastňovacích adjektiv.[35]

Příjmení vzniklá z přivlastňování lze rozdělit do dvou dílčích skupin, jejichž základ tvořilo buď jméno otce, nebo jméno rodiny.

jméno otce	*Bártů, Havlín, Jirků, Jírovec, Jiřinec, Krejčů, Martinů, Mašín, Petrů, Ševců*
jméno rodiny	*Havlovic, Petrovitz, Petrowitz, Tomšovic*

3.2 Příjmení z křestních a starých osobních jmen

V pohanských dobách nosili naši předkové pouze stará osobní jména, tvořená podobným způsobem jako jména germánská či řecká. Od počátku křesťanství můžeme na našem území pozorovat pronikání jmen biblických a jmen světců; původní slovanská jména byla na ústupu.

Jelikož byla šlechta, resp. Přemyslovci v určité míře spřízněni s německými rody, objevují se u nás také německá jména (*Konrád, Bedřich, Otakar*). Německou kolonizací dochází k posilování užívání německých jmen.[36]

Ve středověku se těšila velké oblibě jména světců (*Michal, Jan, Petr, Pavel, Matouš, Augustin, Marek*), zato reformace se proti nim stavěla nepřátelsky ve prospěch jmen starozákonních. Humanismus bývá spojován s rozšiřováním jmen antických (*Alexandr, August, Julius*), protireformace naopak se jmény nových světců (*Ignác, Terezie, František Xaverský*).

Tento typ příjmení zahrnuje největší počet našich příjmení, přičemž tato skutečnost souvisí s tím, že osobní jméno bylo prvním prostředkem k identifikaci člověka. Výše jmenovanou skupinu příjmení je možné dále dělit podle původu osobních jmen.

---

[35] Beneš, 1962, s. 33.

[36] *„Karel IV. získáním ostatků sv. Zikmunda podnítil užívání toho jména.“* (Beneš, 1962, s. 44.)

A. Příjmení vzniklá z osobních jmen

1. Slovanský původ

Slovanská osobní jména byla složena většinou ze dvou významových základů, např. Mir- + -slav = Miroslav. V následujícím přehledu uvádím nejčastější slovanské základy s příslušnými příklady příjmení:

Blah- (blaho): *Bláha, Blahna, Blahník, Blaho, Blahoušek, Blahoušová, Blahout, Blahovec, Blahuš, Blahuta*

Boh- (Boh/Bůh): *Bohůnek, Bošek, Božek, Bouša, Bouška, Bušek,* s obměnou iniciální hlásky též *Hušák, Hušek*

Bor-/Boř- (boj): *Bořek, Boříková*

Boleslav (snad všeslovanské jméno; co do významu souznačný s Václav – obě jména mají významově stejnou složku „více-“)[37]

Cti- (čest): *Ctibor, Stibor, Stibůrek, Stichová, Štícha*

Čech-: *Čech, Čechák, Čechurová*

Dob- (dobrý): *Dobeš, Dobšová*

Drah- (drahý): *Drahota*

Duch- (duch): *Duchoslav*

Hod- (hod, svátek, hody): *Hodáč, Hodánek*

Hoj- (hojnost): *Hojda, Hojdánek, Hojdar, Hojdys, Hojsa*

Host- (host, cizinec): *Hostaša, Hostek, Hostěnská, Hostičková, Hostouš*

Hro- (hrozný, OJ snad odvoz. z OJ Hroznata): *Hroch, Hron, Hronek, Hroníčková*

Chot- (chtít): *Chodorová, Chotašová, Kotas, Kotásek, Kotaška*

[37] Kopečný, 1974.

Jar- (jarý, bujný, silný): *Jára, Jareš, Jaroch, Jaroš, Jarošík, Jarušek, Jarůšek, Jarý*

Kaz- (kazit, ničit): *Kazbunda, Kazda, Kazderová, Kazil, Kazimour*

Ko(ch)- (kochat, milovat): *Koch, Kochánková, Kochta, Košan, Košán, Košíček, Košin*

Lad- (vláda, vlastnictví, moc): *Lád, Lach, Lácha, Lála, Lalák, Lašek*

Lib- (libý, milý): *Líbenek, Libichová*

Mil- (milý): *Milíková, Militký, Milkov, Milota, Milová*

Mlad- (mladý): *Mladá, Mládek, Mladěnková*

Přib- (přibýt, přibývat, množit se): *Přib, Přibáň, Přibilová, Přibyl*

Rad- (rád): *Rada, Radda, Radouch*

Sem- (sem, osoba): *Sem, Semanová, Semera, Semerád, Semerek, Semotam, Semotán, Semrád*

Sta- (stan, stát se): *Stach, Stančík, Staněk, Staník, Stanislav, Stanka, Stankayová, Stanko, Stasek, Stašek*

Svat- (silný, svatý): *Svatek, Svátek, Svatoň, Svatoš*

Těš- (těšit): *Těšínský*

Tich- (ticho): *Tichák, Tichatzek, Tichava, Tichov, Tichovský, Tichý*

Tvrd- (tvrdý, pevný): *Tvrdek, Tvrdík, Tvrdoň, Tvrdý*

Vá- (Va-) (více): z něm. Wenzel – *Fencík, Fencl, Váca, Vacek, Vacík, Vacikar, Vacka, Vacl, Václav, Václavek, Václavíček, Václavík, Václavovský, Vácha, Váchalová, Vachel, Vachoušek, Vachout, Vachová, Váchovec, Vachta, Vachulka, Vachuška, Váňa, Vaňas, Vaňásková, Vaňata, Vanc, Vančák, Vančata, Vančo, Vančura, Vanda, Vandas, Vaněček, Vaněk, Vaněra, Vaňha, Vaníček, Vaník, Vaniš, Vaňo, Vaňourek, Vaňous, Vaňout, Vaňová, Vansa, Vaňura, Vastl, Váša, Vašák, Vašátko, Vašatová, Vašek, Vašíček, Vaško, Vaškovský, Vaštová, Venc, Vencálek, Venceková, Vencel, Venclíková*

Vel- (velice): *Velach, Velan, Velasová, Velát, Velda, Velecká, Velek, Velická, Velichová, Velikovský, Velíšek*

Voj- (voj): *Vojta, Vojtěch, Vojtek, Vojtíková, Vojtíšková, Vojtko*

Zde- (zde): *Zdeněk*

2. Novozákonní jména a jména světců (řecký původ)

Alexandr (obránce mužů): *Aleš, Alexa, Alexandr, Lex, Lexa*

Ambrož (nebeský, nesmrtelníkům příslušející): *Ambrozek, Ambrož, Ambrůžek, Brož, Brožek, Brožíček, Brožík, Brožka, Brožovský, Brůžek*

Blažej (breptavý, neobratný): *Bláha, Blažej, Blažejovská, Blažek, Blažíček*

Cyril (pánův, tj. boží): *Carhoun, Cerhová, Cirhan, Crhák, Crhonková*

Filip (milovník koní): *Filas, Filaus, Filec, Fílek, Filip, Filípek, Filipková, Filippiová, Filková, Filla, Filouš, Fílová, Filp*

Jiljí (záštita, strážce): *Jileček, Jílek, Jilich*

Jiří (zemědělec, rolník): *Jíra, Jiráček, Jirák, Jiral, Jíral, Jiran, Jiráň, Jiránek, Jirásek, Jirásko, Jirátová, Jiravová, Jirec, Jirchářová, Jirka, Jirkal, Jirkovský, Jirků, Jirmus, Jirouch, Jirouš, Jiroušek, Jírovec, Jirsa, Jirša, Jírů, Jiruš, Jiříček, Jiřík, Jiřinec, Jurák, Jurásek, Juraszek, Jurcák, Jurča, Jurčík, Jurečka, Juríček, Jurištová, Jurková, Jurošková, Jursík, Juřena*

Kristián (křesťan): *Krejcha, Kristek, Kristin, Kristínek, Kristlová, Krychová, Krýl, Krýsová, Krystek, Křístek, Křišťan, Kříž, Křižánek, Křížek, Křížený, Křížovský*

Kryštof (vyznavač, nositel Krista): *Krištof, Krištufek, Krištůfek, Kryšpín, Kryštof, Kryštofek, Kryštůfek*

Mikuláš (vítězný v lidu): *Kolda, Kolek, Landa, Landíková, Míka, Mikan, Mikát, Mikel, Mikesch, Mikeska, Mikeš, Mikinová, Mikitin, Mikl, Miklík, Miko, Mikoláš, Mikolášek, Mikota, Miksch, Mikschik, Miksová, Mikš, Mikšátko, Mikšíček, Mikšl, Mikšovský,*

Mikuda, Mikula, Mikuláš, Mikulášek, Mikulecký, Mikulejský, Mikulík, Mikušková, Mikuškovičová, Mikuta, Mikyška, Nikl, Nikles, Nyklová

Nikodém (vítěz nad lidem): *Kodad, Kodada, Kodeš, Kodet, Kodym, Kodým, Kodytek, Kodýtek, Nikodem, Nikodém*

Petr (skála, skálopevný): *Péč, Pech, Pecha, Pechač, Pecháček, Pechánek, Pechar, Pechart, Pechek, Pecho, Pechoč, Pechoušek, Pechoušová, Pekoč, Peksová, Pešák, Pešat, Pešavová, Pešek, Pešel, Pešička, Peška, Pešl, Pešout, Pešta, Pešták, Pešula, Peták, Peter, Peterka, Petr, Petráček, Petrách, Petrák, Petráň, Petranová, Petrásek, Petráš, Petrášek, Petrenčíková, Petričák, Petrková, Petrla, Petrlík, Petrmanová, Petro, Petrouš, Petroušek, Petrov, Petrovič, Petrovitz, Petrovková, Petrovský, Petrowitz, Petrů, Petruška, Petřek, Petříček, Petřičková, Petřík, Petřiště, Pexa, Pich, Pícha, Piksa, Píš, Píša, Pišan, Píšková, Piter, Piterka, Pitner, Pitra, Pitrovský, Pitter, Pittner, Pixa*

Prokop (průkopník, razící cestu): *Kopsa, Kopt, Kopta, Kopták, Koptík, Koptiš, Kopún, Prokeš, Proklešková, Prokop, Prokopec, Prokopius, Prokorátová, Prokschová, Prokša, Prokůpek, Prokýšek, Prošek, Proško, Průhová, Průcha, Průka, Průša*

Řehoř (ostražitý, bdělý): *Greger, Gregor, Gregora, Řeha, Řeháček, Řehák, Řehoř, Řehoušek, Řehout, Řehovský, Řehůřek, Říha, Řiháček, Řihout*

Štěpán (ověnčený, vítěz): *Štefančík, Štefánek, Štefanská, Šteffal, Štefflová, Štefka, Štefl, Štěch, Štěcha, Štěpán, Štěpančíková, Štěpánek, Štěpáník, Štěpanovská, Štěpka, Štěpnička, Štícha*

3. Starozákonní jména (hebrejský a aramejský původ)

Abel (závan větru, nicota; syn Adama a Evy): *Abel*

Abraham (otec množství): *Abrahám, Abrhámová, Abrman, Hamáčková, Haman*

Adam (prsť, země): *Adam, Adamčík, Adamec, Adámek, Adamík*

Baltazar (Bůh ochraňuj život krále): *Baláková, Balík, Ballák, Baloušek*

Bartoloměj (syn Tajmajův): *Bárta, Bartáček, Barták, Bártek, Barteková, Bártíček, Bartík, Bártík, Bartko, Bartl, Bártl, Bartoň, Bartoš, Bartoušek, Bártů, Bartuněk, Bartůněk, Bartůšek, Bartuška*

Daniel (Bůh je můj soudce): *Dána, Dáňa, Dančík, Danda, Daněček, Daněk, Daneš, Daňha, Daňhel, Daniel, Danihelka, Danihlíková*

David (miláček): *David, Davídek*

Emanuel (s námi Bůh): *Mandíková, Mánek, Manoch*

Gabriel (bůh je silný): *Gába, Gabrhelová, Gabriel, Gábriš, Gabriško, Kabourek, Kebrle*

Jakub (druhorozený): *Jaksch, Jakš, Jakša, Jakšík, Jakub, Jakubec, Jakubíček, Jakubík, Jakubše, Kouba, Koubek, Kuba, Kubák, Kubal, Kubalák, Kubále, Kubálek, Kubalík, Kubáň, Kubánek, Kubart, Kubásková, Kubaško, Kubašta, Kubát, Kubata, Kubec, Kubeček, Kubečka, Kubele, Kubelka, Kubernová, Kubeš, Kubíček, Kubička, Kubík, Kubín, Kubínec, Kubínek, Kubiš, Kubišta, Kubka, Kuble, Kubná, Kubo, Kuboušek, Kubovec, Kubovský, Kubů*

Jan (Bůh je milostivý): *Jan, Jana, Jána, Janáček, Janák, Janás, Janát, Janata, Jancura, Janča, Jančík, Jančovič, Janda, Jandera, Jandík, Jandlová, Jandouš, Jandovský, Janeba, Janeček, Janeš, Janešík, Jangl, Janíček, Janichová, Janík, Janiš, Janko, Jánková, Jankovski, Jankovský, Janků, Jann, Janninová, Janniová, Janoch, Janošík, Jánošík, Janošťák, Janoštíková, Janotová, Janouch, Janouš, Janoušek, Janov, Janovec, Janovský, Jansa, Janský, Jánský, Janšta, Jantač, Janů, Janura, Januška, Jany, Janžura, Jech, Jenčo, Jeníček, Jeník, Hána, Hanák, Hanč, Hančurová, Hanek, Hanel, Haňka, Hanketa, Hanková, Hankovec, Hanousek, Hansa, Hansal, Hanus, Hanusch, Hanuš, Hanyk, Hanyka, Hányš, Hanzal, Hanzálek, Hanzalík, Hanzelová, Hanzl, Hanzlíčková, Hanzlik, Hanzlík, Hanzlovský, Hanžl, Hanžlík, Honeš, Honiss, Hons, Honsa, Honysz, Honza, Honzejková, Honzík, Honzlová*

Jeremiáš (Bůh vyvyšuje): *Eremiáš, Jeremiáš, Remek, Remiáš, Rems, Remta*

Jonáš (holub): *Jonák, Jonasová, Jonáš*

Josef (nechť Bůh přidá, rozhojní): *Josefiková, Josefová, Joska, Joza, Jozífek, Jusibo, Jůsko, Jusková, Jůza, Jůzl*

Magdaléna (žena z Magdaly): *Mahdal, Manda, Mandák, Mandát, Mandelíček, Mandrla*

Maří – stč. varianta Marie (milovaná Bohem): *Marienková, Marinka, Marischka, Marišková, Marušíková, Maruška, Maryška, Marýška, Maryzková, Mařík, Mařinec*

Matouš, Matěj, Matyáš (dar boží): *Máca, Macák, Macal, Macar, Macas, Macečková, Macek, Macko, Mackovičová, Macků, Macoun, Macurová, Mach, Mácha, Machač, Macháček, Machal, Machala, Machálek, Machalouš, Machart, Machata, Machek, Macho, Machoňová, Machovec, Machtová, Machuta, Machutka, Machytka, Máša, Mašek, Mašín, Maška, Máška, Maťa, Matajs, Matásek, Matašovský, Matěcha, Matej, Matěj, Matějček, Matějíček, Matějka, Matějů, Matěna, Matha, Mathe, Mathiová, Maťhová, Matiáš, Matiášková, Matíková, Matis, Matiska, Matouš, Matoušek, Mattas, Matucha, Matula, Matuschka, Matušinec, Matuška, Matušová, Matyáš, Matys*

Michal (kdo je jako Bůh): *Mifka (patrně z Mišek, psaného kdysi „ss“)*[38], *Michal, Michalec, Michálek, Michalíčková, Michalík, Michalov, Michek, Michl, Michlík, Michna, Michner, Michňo, Mišák, Míšek, Miška, Miškelová, Miškovská, Mišovičová, Mišta, Mišurec, Myšák, Myška*

Samuel (jméno boží): *Samec, Samek, Sámek, Samohejl, Samohýl*

Šalamoun (mírumilovný): *Salaba, Salač, Salák, Salava, Salavcová, Salva, Šach, Šácha, Šachl, Šalamonová, Šalanda, Šalek, Šálek, Šaloun, Šašek, Šulda, Šulek*

Šimon (vyslyšený): *Šíma, Šimáčková, Šimák, Šiman, Šimánek, Šimanková, Šimáňová, Šimášek, Šimčík, Šimeček, Šimek, Šimera, Šimerdová, Šimerka, Šimíková, Šimkovský, Šimon, Šimonek, Šimonka, Šimonovič, Šimota, Šimoušková, Šimsa, Šimša, Šimůnek, Šimurka*

Tobiáš (Bůh je dobrotivý): *Dobeš, Dobiáš, Dobišarová, Doboš, Dobšová, Tobek, Tobiáš*

[38] Knappová, 2008.

Tomáš (dvojče): *Thoma, Toman, Tomandl, Tománek, Tomáš, Tomašák, Tomášek, Tomašková, Tomčala, Tomčíková, Tomec, Tomeček, Tomek, Tomeš, Tomíček, Tomínová, Tomíšková, Tomka, Tomrle, Toms, Tomšíčková, Tomšík, Tomšovic, Tomšů, Tůma*

Zachariáš (Bůh si vzpomněl): *Zach, Zachar, Zachara, Zachariáš, Zacharievová, Zachař*

4. Latinský původ

Antonín (přední, vynikající): *Antal, Antl, Anton, Antoň, Antoniová, Antoňů, Antony, Antoš, Antoušek*

Benedikt (blahoslavený, požehnaný): *Bek, Benadik, Benák, Benčík, Benda, Bendík, Bendl, Beneda, Benedik, Benedikovič, Benedikt, Beneš, Benetka, Benhák, Beníček, Beníková, Benischek, Beníšek, Benýšek*

Dominik (pánův): *Domin, Domín, Domiter*

Donát (darovaný): *Donátová*

Fabián (z rodu Fabiů): *Fabian, Fabián*

Florián (kvetoucí): *Florian, Florián*

Havel (obyvatel Galie): *Gál, Galič, Galíček, Gálik, Galiová, Galis, Gális, Gališová, Gallik, Gallistl, Gallo, Galová, Gavlas, Hála, Haláčková, Hálek, Havel, Havelec, Havelka, Havlan, Havlasová, Havlátko, Havle, Havlíček, Havlík, Havlín, Havlínková, Havlis, Havliš, Hávová, Hawel*

Haštal (čistý, nevinný): *Hašek, Haškovec, Hašpl*

Klement (vlídný): *Klemensová, Klement, Klemová, Klíma, Klimek, Klímek, Klimenda, Kliment, Klimeš, Klimovič, Klimtová*

Kornelius (pevný jako dřín nebo roh): *Koranda, Korčák, Korda, Kordík, Kordina, Korec, Korecký, Korečková, Koreš, Korch, Korous, Kortan, Kortán, Kortiš, Kortus*

Lukáš (pocházející z Lukánie): *Lukáč, Lukasová, Lukáš, Lukášek, Lukeš, Luksch, Luksová, Lukš, Lukšík*

Marek (bojovník, zasvěcený bohu Martovi): *Mára, Marášek, Marčík, Marec, Mareček, Marek, Marenčáková, Mareš, Marko, Markov, Markovič, Markus, Marousková, Maroušek, Maroušová, Márovec, Maršík*

Martin (zasvěcený bohu Martovi): *Mareš, Maroušek, Martan, Martenek, Marténková, Martin, Martinec, Martinek, Martínek, Martini, Martiník, Martinovský, Martinů, Martíšek, Martschini, Merta, Mertelová, Merten, Mertl, Mertlík*

Ondřej (odvážný, mužný): z něm. Andreas - *Anderle, Anděrová, Andráš, Andreas, Andreis, Andrejsová, Andreska, Andrle, Andrlík, Andrýs; Ondr, Ondra, Ondráček, Ondráš, Ondrášek, Ondrejcová, Ondrejec, Ondrejka, Ondroušek, Ondruch, Ondrušíková, Ondřej, Vonderková, Vondra, Vondráček, Vondrák, Vondrášková, Vondrát, Vondrejsová, Vondrka, Vondrouš, Vondrů, Vondruš, Vondruška, Vondrys, Vondryska, Vondřejc, Vondřich*

Pavel (malý): *Palán, Palas, Palatová, Palčík, Palčisko, Pálka, Palko, Palkovič, Pašek, Paul, Paulát, Paulath, Paule, Paulík, Pavel, Pavelec, Pavelek, Pavelka, Pavlan, Pavlas, Pavlásek, Pavlát, Pavlečka, Pavlicová, Pavlíček, Pavličík, Pavlík, Pavlín, Pavlišová, Pavlosek, Pavlovová, Pavlovský, Pavlů*

Šebestián (obyvatel Sebasty): *Bešták, Beštová, Šabata, Šabatka, Šeba, Šebek, Šebelka, Šebelová, Šebenda, Šebesta, Šebestík, Šebestlová, Šebíková, Šebková*

Urban (měšťan, uhlazený): *Urban, Urbanec, Urbánek*

Valentýn (zdravím kypící): *Vala, Valas, Valášek, Valčová, Vald, Valda, Valder, Valek, Válek, Valena, Valent, Valenta, Valenza, Valeš, Valík, Vališ, Válka, Valko, Valkovič, Valúch, Valuchová*

Vavřinec (pocházející z Laurenta): *Laurenc, Laurinc, Lorenc, Lorenčič, Vavera, Vaverka, Vávra, Vavrein, Vavroch, Vavroušek, Vávrovský, Vávrů, Vavruška, Vávře, Vavřík, Vavřina*

Vít (živoucí): z něm. Veit - *Fajt, Fajtl, Feitl; Vít, Víta, Vitásek, Vítek, Vitha, Vitková, Vítkovský, Vitoň, Vitošková, Vitoušek, Vitovec, Vítů*

5. Germánský původ

Germánský původ je patrný u mnoha francouzských, italských i španělských osobních jmen. Na našem území jde především o jména přejatá z němčiny; u takových příjmení lze pozorovat bohatou hláskovou pestrost a značné přizpůsobení českému hláskovému systému (např. změny a – o, u; í – ej, aj; ei – e, a, oj; b – p; g – k; s – š, z, ž). Někdy je vidět i vlivy německých nářečí, přičemž některá jména byla do češtiny přejata hned v několika podobách (Jindřich – Hynek – Hendrych).[39]

Výchozí germánská jména byla původem složená ze dvou základů, podobně jako jména slovanská.

Adalbert (vznešený, urozený): *Albert, Albrecht, Aplt, Aubrecht*

Bernard (silný jako medvěd): *Berka, Berky, Bernard, Bernas, Bernášková, Bernát*

Burghard (pevný jako hrad): *Burger, Burghardt*

Dietrich (vládce lidu): *Dichtl, Ditrich, Dittrich*

Eberhard (silný jako kanec): *Ebert, Haberl, Habrda, Havrda*

Ernest (čestný, rozhodný): *Ernest, Ernst*

Friedrich (mírumilovný vladař): *Bedri, Fricová, Frič, Fríd, Fridrich, Fried, Frieda, Friedl, Friedrich, Fritsch, Fryc, Fryč, Frydrych*

Gottfried (boží mír): *Gottfried, Kodrik, Kot, Kotas, Kotásek, Kotek, Kott*

Hartmann (silný muž): *Haas, Hart, Hartman*

Heinrich (vládce domu, otčiny): *Hainová, Hajn, Hajna, Hakl, Hein, Heindl, Hendrich, Hendrych, Hyndrák, Hynek, Hynoušová;* z čes. Jindřich – *Jinderle, Jindra, Jindřich, Jindrle*

Hermann (pán vojska, válečník): *Heral, Herman, Hermann, Heřman, Heřmánek, Hes, Hess*

[39] Beneš, 1962.

Hilmar (slavný v boji): *Hill*

Karel (Karl – svobodný muž, chlap): *Kara, Karel, Kareš, Karl, Karlíček, Karlik, Karlík, Karlín, Kodl*

Konrád (odvážný rádce): *Kincl, Kondrát, Kondrys, Konrád, Koranda, Kundrát, Kundrlík, Kuneš, Kuníková, Kunt, Kunz*

Ludvík (Ludwig – slavný v boji): *Loula, Ludvík*

Reinhard (tvrdý v radě): *Rein, Reindl, Reinhardtová, Reinhart, Rendl*

Richard (mocný, tvrdý vládce): *Raichl, Raichot, Reichert, Reichl*

Rudolf (slavný vlk): *Riedl, Rudek, Rudolf, Rudovský, Rýdlová*

Siegfried (vítězný mír): *Saibert, Saipt, Saitlová, Sajfert, Sajtl, Seidlová, Seifert*

Siegmund (Zikmund – vítězná ochrana): *Siegelová, Sigl, Sigmund, Zich, Zicha, Zika, Zíka, Zikeš, Zikmund, Zyka, Zýka, Zykmund, Žigo, Žikeš, Žikla, Žiška, Žižka*

Ulrich (vládce nad dědičným statkem): *Ondřich, Ulrich, Voldřich*

Wilhelm (helmicí (ochranou) je má vůle): *Vilhelm, Vilím, Vilímek*

Werner (varující lid, vojsko): *Verner, Werner*

Walter (vládce vojska): *Voltr, Walter*

Wolfgang (vlčí pochod, půtka): *Volf, Völfel, Völfl, Wolf, Wölfl*

B. Zkratky osobních a křestních jmen bez odvozovacích přípon

1. Ze začátku jmen osobních

Příjmení tohoto typu mohla vzniknout dvojím způsobem: a) odsunutím přípony; b) z prvního členu složeného slova bez kmenové samohlásky, popř. ze začátku slova.

a) Domín (Dominik), *Hemmer*, (Emeram?), *Ille* (Jiljí?), *Zachar* (Zachariáš)

b) *Bláh* (Blahoslav), *Drs* (Drslav, Držislav), *Fried* (Fridrich), *Has* (Hodislav), *Hos* (Hotard, Gotthard), *Choc* (Chocemysl), *Přib* (Přibyslav), *Rein* (Reinhard), *Růt* (Ruthard), *Sem* (Semlslav), *Thim* (Timothej?), *Vald* (Valentin), *Volf* (Volfgang), *Zach*

2. Z druhého kmene složeného osobního nebo křestního jména

Také druhý kmen složeného osobního nebo křestního jména se mohl stát hypokoristikem a z něho příjmením. V souvislosti s tím hovoříme o příbuznosti s mechanickými derivacemi, které se tvořily vynecháním a) počáteční slabiky; b) skupiny souhlásek (*Bastián* ze Se-bastián, *Koláš* z Mi-koláš).[40]

Podobně vznikají příjmení i u jiných národů – it. *Cardo* (Riccardo), fr. *Bertin* (Aubertin), něm. *Karp* (Polykarp) apod.

Příklady novočeských příjmení:

Brom (Olbram?), *Broum*, *Brož* (Ambrož), Hort (Linhart), *Choc* (Achac), *Chval* (Bohuchval), *Kodym* (Nikodym), *Lenc*, *Lenzová* (Lorenc), *Tauš*, *Taušek*, *Toušek, Toušová* (Matouš)

3. Ze střední části křestních jmen

Tento typ příjmení není příliš frekventovaný (můžeme k němu zařadit např. příjmení Bast: Se – bast- ian).

C. Příjmení s příponou –a

1. Příjmení z celých jmen

Sufix –a se připojuje k celým jménům (případně místo koncového –í), nebo ke zkráceným podobám.

Těchto příjmení je celá řada:

Augusta, Gregora, Chýna, Jána, Johana, Peterová (z Petera), Sebera, Severa (Severus), Sixta, Vavřina, Viktora, Víta apod.

[40] Beneš, 1962, s. 57.

2. Z prvního kmene složených jmen nebo ze začátků delších jmen

Příjmení tohoto druhu je nejvíce:

Bárta (Bartoloměj), *Beneda*, *Bercha*, *Bína*, *Bláha*, *Cichra*, *Dána*, *Dáňa*, *Doucha* (Duchoslav), *Ferda*, *Frána*, *Fráňa*, *Franta*, *Frieda*, *Froula*, *Hajna*, *Hejna*, *Hora*, *Kala*, *Kára, Klouda, Klíma* (Clementis), *Krejsa*, *Krejza* (Chrysotom), *Kuna* (Konrád), *Lauda* (Laudát), *Linha* (Linhart), *Mára* (Martin), *Maxa*, *Merta*, *Mika*, *Ondra*, *Vondra*, *Rada* (Radoslav), *Říha* (Řehoř), *Suda, Šeba, Šebesta, Šíma* (Šimon), *Štěpka, Tůma, Týma, Váca* (Václav), *Vala* (Valentin), *Vávra*, *Wawra* (Vavřinec), *Vojta*, *Vůjtová*, *Zika*, *Zíka* (Sigismundus)

3. Příjmení z konce slov

Hána, Hansa, Honza, Kouba, Kuba[41]

D. Domácké podoby s konsonantickými příponami

1. Příjmení s příponami obsahujícími –s (+ varianty –is / -ys, -es, -as / -ás, -os, -us, -ous, -sa, –isa / -ysa, -esa, -asa)

-s	*Fiksová, Lex, Šlajs*
-is / -ys	*Baudisová, Kondrys, Polomis*
-es	*Heres, Kasparides, Nikles*
-as / -ás	*Bambas, Kotlas, Vaňas*
-os	*Kobos, Parkos, Rokosová*
-us	*Johanus, Kadlus, Pistoriusová*
-ous	*Kalous, Rambous, Talafousová*
-sa	*Hlavsa, Jirsa, Šimsa*
–isa / -ysa, -esa, -asa	*Kolesa, Kotisa, Olexová, Stoklasa*

[41] Pozn. Nejméně příjmení tohoto druhu je ze středu slova: *Beštová* (Šebestián).

2. Příjmení s příponami obsahujícími –š (+ varianty –iš / -yš, -eš, -aš / -áš, -oš, -uš, -ouš, -ša, –iša / -yša, -eša, -aša)

-š	*Dolejš, Lukš, Stašová*
-iš / -yš	*Baudyš, Kutiš, Pavlišová*
-eš	*Beneš, Hrubeš, Prokeš*
-aš / -áš	*Andráš, Kalaš, Radášová*
-oš	*Barošová, Jaroš, Lakatošová*
-uš	*Hanuš, Kalkuš, Vondruš*
-ouš	*Jirouš, Kotroušová, Palouš*
-ša	*Hrůša, Jíša, Průša*
-aša, -eša, -uša	*Bouša* (z Bohuša)*, Heteša, Hostaša*
-še	*Jakubše, Rasche*

3. Příjmení s příponami obsahujícími –ch (+ varianty –ich / -ych, -ech, -ach / -ách, -och, -uch, -ouch, -cha, –icha, -echa, -ocha, -ucha)

-ch	*Brych, Cvach, Štěch*
-ich / -ych	*Berdych, Ondřich, Talich*
-ech	*Bolech, Pelech, Vořechová*
-ach / -ách	*Kamlach, Petrách, Žampach*
-och	*Ciboch, Jaroch, Vavroch*
-uch	*Laluch, Piluchová, Valuchová*
-ouch	*Jirouch, Klabouch, Radouch*
-cha	*Breicha, Klícha, Vácha*
–icha, -echa, -ocha, -ucha	*Malecha, Matocha, Matucha, Řeřicha*

4. Příjmení s příponami obsahujícími –c (+ varianty –ic, -ec, -ac, -ca, -co, –ica, -ice)

-c	*Ferenc, Kunc, Princ*
-ic	*Bombic, Havlovic, Zajíc*
-ec	*Adamec, Kadlec, Zvánovec*
-ac	*Zajacová, Vukovojac*
-ca, -co	*Baca, Bíca, Haco*
–ica, -ice	*Ďurica, Lasica, Havlice*

5. Příjmení s příponami obsahujícími –č (+varianty –eč, -ič, -ač / -áč, -oč, -uč, -ouč, -ča, -če, -či, -čo)

-č	*Jalč, Kotrč, Terč*
-eč, -ič	*Bavlovič, Bekeč, Klímovič, Lepič*
-ač/ -áč	*Hlaváč, Machač, Řezáč*
-oč	*Makoč, Pekoč, Vrkoč*
-uč, -ouč	*Lukucz, Kotouč*
-ča, -če, -či, -čo	*Bača, Danóczy, Ďurčo, Máče*

6. Příjmení s příponami obsahujícími –k (+ varianty –ík, -ek, -ák, -uk, -ka)

-k	*Bek, Penk*
-ík	*Adamčík, Hebík, Pacholík*
-ek	*Baráček, Ječmínek, Petráček*
-ák	*Masák, Pacák, Šimák*
-uk	*Hejduk*
-ka	*Babka, Havelka, Pavelka, Pivoňka*

7. Příjmení s příponami obsahujícími –d (+ varianty –da, -nda, -anda, -enda)

-da	*Burda, Hejda, Janda*
-nda, -anda, -enda	*Klimenda, Šalanda, Švandová*

8. Příjmení s příponami obsahujícími –t (+ varianty –t, -át, -et, -ot, -ýt, -ta)

-t, -át, -et, -ot, -ýt	*Jerhot, Kamarýt, Kodet, Markvart, Paulát*
-ta	*Brychta, Busta, Jeništová, Kubašta, Merta*

9. Příjmení s příponami obsahujícími –n / -ň (+ varianty –ín, -ein, -an / -án, -ian / -ián, -oun, -na, -ina, -ňa, -oň)

-ín / -ein	*Havlín, Karlín, Vavrein*
-an / -án	*Balabánová, Jordán, Trojan*
-ian / -ián	*Burian, Florián, Kapucián, Kocian*
-oun	*Baloun, Čaloun, Haloun, Marhoun*
-na, -ina, -ňa, -oň	*Bartoň, Leština, Michna, Pustina, Váňa*

10. Příjmení s příponami obsahujícími –r / -ř (+ varianty –ar / -ář, -er, -or, -ra, -era, -ora, -ura)

-ar / -ář, -er, or	*Baštář, Bavor, Hauser, Polcar*
-r, -ra	*Jindra, Mára, Pumpr, Vávra*
-era, ora, -ura	*Čechurová, Čipera, Chodorová*

11. Příjmení s příponami obsahujícími –l (+ varianty –el, -il / -yl, -la, -ala, -ula)

-el, -il / -yl	*Kvapil, Přibyl, Půlpytel*
-al	*Bartyzal, Hanzal, Pospíchal*
-la, -ala, -ula	*Bazala, Machala, Mikula, Švehla*

12. Příjmení s příponami obsahujícími – b (+ varianty –áb, -ba, -eba, -aba)

-áb	*Kalábová, Kocáb, Koráb*
-ba	*Bíba, Chlouba, Kábová, Kouba*
- eba, -aba	*Janeba, Salaba*

13. Příjmení s příponami obsahujícími –v (+ varianty –v, -va, -ava, -eva, -iva)

-v, -va	*Hávová, Salva*
-ava, -eva, -iva	*Duspiva, Chyňava, Kopřiva, Pešavová*

14. Příjmení s příponami obsahujícími –m (+ varianty –ím, -ma, -ama)

-im / -ym	*Jarolím, Kodym, Kodým*
-ma, -ama	*Halama, Thoma, Pražma*

3.3 Příjmení z ženských jmen

Nejsou sice častá, přesto se s nimi můžeme setkat. Příjmení tvořená z ženských jmen dostávali i muži.

z obvyklé podoby křestního jména	*Eliška, Jana, Johana, Linda, Lisa, Růt, Zita*
z domácké podoby	*Alenková, Janča, Kačena, Kačenka, Marišková, Maruška, Maryška, Linduška, Petruška, Žofková*
rozšířením o příponu -ák, -ík	*Mařík, Zuzák*

Jako příjmení fungují i obecná feminina:

z názvů generačních a podle zaměstnání	*Babka, Macešková, Švadlena, Švadlenková, Tetenka*
přechýlené tvary	*Babák, Tetík*
z přídavného jména přivlastňovacího	*Babinec*

3.4 Příjmení ze jmen místních, národních a z názvů obyvatelských

Skupina příjmení vzniklá z místních jmen původně označovala, kde kdo bydlí nebo odkud pochází. Tento typ pojmenování byl produktivní už v dobách středověku (*Petr od Dubu, Jan z Chelčic*). U některých takovýchto příjmení z místních jmen docházelo postupem času k různým slovotvorným obměnám, takže se s nimi setkáváme v podobě přídavného jména (*Pražský*) či jména obyvatelského (*Pražák, Pražan*[42]).

3.4.1 Příjmení z názvů českých osad (tvar nominativu)

Bechyně, Beroun, Brandejs, Cidlinová, Holan, Hora, Humpolec, Hůrka, Chmel, Karlín, Kojetínová, Kolín, Morava, Pařízek, Písek, Špindler, Třebín, Wotava

Příjmení ze jmen místních byla také častokrát odvozena pomocí přípon **–cký, -ský:**

-cký	*Bistřická, Budějcký, Bzenecký, Hlubocký, Hradecký, Kostelecký, Netolický, Písecký, Sedlecký, Sušický, Teplická*
-ský	*Adamovská, Borovanský, Borský, Brodský, Kolínská, Soběslavský, Šumavský, Táborský, Velkoborský, Vodňanský, Vysokomýtský*

Z **názvů obyvatelských** vznikla např. příjmení:

Březovják, Plzák (Plzeň)*, Pražák, Pražan, Sukdolák* (Suchdol)*, Sviták* (Svitavy)

[42] U obyvatelských jmen signalizuje přípona –ák ve spisovném kontextu určité slohové zabarvení, funguje jako expresivní prostředek. V dnešní době se však stále více objevuje tendence používat právě příponu –ák, zatímco varianta –an je chápána jako knižní (Kladeňák x Kladeňan, Pražák x Pražan). Přípona –ák je charakteristická pro univerbizované nespisovné výrazy (Václavák, Staromák, Nuselák), určitá expresivita je patrná i u výrazů typu slepák, náklaďák, cirkusák, stejně jako u jednoslovných pojmenování (auťák). Jiný případ představují podstatná jména odvozená z přídavných jmen, která označují vlastnosti (dobrák, hlupák, nezdvořák). Ta jsou sice výrazně citově podbarvena, ale nejedná se o nespisovná pojmenování. Naopak za plně spisovné se dnes považují takové výrazy obsahující příponu –ák, které vznikly ze sloves a nemají vedle sebe dvouslovné pojmenování (svěrák, zvedák). (Polívková, 2007, s. 44-45.)

3.4.2 Příjmení z německých názvů českých osad

totožná s 1. pádem německého místního jména	*Cettl* (Sedlo), *Eger* (Cheb)
z německých názvů obyvatelských	*Hainová* (Háj), *Kutner* (Kuttenberg – Kutná Hora), *Nývlt* (Niewelt – Nový Svět v Krkonoších), *Policarová* (Politz – Police), *Šmilauer* (Schmilau – Smilov u Štok)
odvozená českými příponami z německých názvů	*Kruliš* (Krulich – Králíky), *Vošický* (Woschitz – Vožice nebo Oschitz – Sušice)

3.4.3 Příjmení z názvů německých osad

Goldsteinová, Hausnerová, Koblenc, Mittelbach, Steinbach

3.4.4 Příjmení ze jmen národů, zemí a krajů

Tato skupina není příliš početná. Jde o taková příjmení, která vznikla ze jmen obyvatelských a jejichž základem se stala tzv. **choronyma** neboli jména větších obydlených nebo neobydlených celků a **etnonyma** neboli jména národů a kmenů označující nejčastěji původ prvotního nositele.[43]

Příjmení vzniklá ze jmen národů se tvořila různými způsoby. Stávalo se, že takové jméno dostal cizinec, jenž se usadil v prostředí jiného národa. Z toho vyplývá, že jméno dává prostředí, do něhož cizinec přišel.[44] Jinou motivační možností bylo to, že člověk dostal určité přízvisko podle toho, že byl či bojoval v cizí zemi nebo měl vlastnosti typické pro daný národ.

Zajímavé také je, že jméno národa či kmene se mohlo stát příjmením i z názvu věci popř. zaměstnání (hes – sečná zbraň x *Hes* – příslušník německého kmene; valach – kůň x *Valach* – příslušník kmene).

[43] Knappová, 2008.

[44] Beneš, 1962, s. 180.

K této skupině se vztahují příjmení:

Baloun (Valon), *Bavor, Cikán, Čech, Čechák, Čechurová, Český, Češka, Flandera (Flandry), Hanák, Horvát, Horvath, Horváth, Charvát, Charvátek, Moravec, Morávek, Němec, Němeček, Poláček, Polák, Rus, Rusín, Russ, Saska, Slezáček, Slezák, Slovák, Slovan, Srb, Šváb, Švejcar, Švejda, Tatarová, Tureček, Turek, Uher, Valach, Valášek, Vlach, Žid, Žídek*

S tímto typem příjmení souvisí i původem německá jména, která však byla do češtiny přejata již jako existující příjmení bez ohledu na motivaci jejich vzniku[45]:

Bayer, Pajer, Payer (Bavor), *Böhm, Peml* (Čech), *Deutsch* (Němec), *Mansfeld* (hrabství)

3.5 Příjmení motivovaná polohou, druhem či charakterem bydliště a jeho lokalizací v terénu, dále i novostí obyvatele v místě

Vznik těchto příjmení bývá spojován se jmény obecnými, někdy též se jmény pomístními. Dříve se lidé nepojmenovávali jen podle osad či tvrzí, ale také podle různých budov, pozemků apod. (*Matěj s rohu, Petrl na blatie, Jiří z chalupy pod lesem*).[46]

Příjmení z názvů pozemků	*Březina, Doubrava, Drnec, Hájek, Hora, Chrastina, Chum, Kámen, Kopeček, Leština, Skála, Trávníček*
Příjmení z názvů (ne)upravených vod	*Potůček, Rybníček, Studnička, Voda, Vodička*
Příjmení z obecných názvů osad, rozmanitých míst v osadě	*Cejpek, Dědina, Klínek, Kout, Růžek*

[45] Knappová, 2008.

[46] Beneš, 1962, s. 134.

Příjmení z názvů budov	*Baráček, Bechyně*[47]*, Buchar, Fara, Hrad, Chalupa, Škola, Školka, Zámek*
Příjmení z názvů technických děl	*Bašta, Hromada, Hromádka, Mostová, Strouha, Štolka, Žlábek, Žlabová*

Kdo se nově přistěhoval, toho nazývali podle novosti v místě např. *Novák, Novotný, Nový*.

Také u této skupiny příjmení nalezneme vlivy němčiny: *Bach* (potok), *Fibinger* (pastvina), *Hýbl* (kopeček), *Lochmannová* (bydlící na hranici panství), *Moser* (Moos – slatina).

3.6 Příjmení vzniklá podle vlastností tělesných a duševních, věku a příbuzenských vztahů

Jedná se o poměrně početně zastoupenou skupinu příjmení vzniklých ze jmen obecných. Původně byla tato jména jmény podstatnými či přídavnými, přejímanými k nám i z němčiny.

3.6.1 Příjmení podle fyzických vlastností, vzhledu a nápadných částí těla

Lidé v mnohých situacích velice rádi upozorňují na něčí nedostatky, ať už se jedná o povahové rysy či nějakým způsobem nápadné části těla svých bližních. Přízviska podle částí těla se postupem času ustálila v příjmení tím, že přecházela z otců na syny. A to i v případě, že synové neměli už takové vlastnosti, pro které byli jejich otcové vystaveni posměchu svého okolí.[48]

Příjmení z názvů hlavy	*Hlava, Hlaváč, Hlaváček, Hlavica, Hlavinka, Hlavinová, Hlávka, Hlavnička, Hlavsa, Kotrba*
Příjmení z názvů částí obličeje a hlavy	*Brada, Bradáč, Bradáčková, Bulva, Hubač, Hubáček, Kabele* (= ret), *Nosek, Noska, Nousek, Nuska, Nusko, Nůsková, Pištěk, Vokáč, Vokál, Vokálek*

[47] Pomocné stavení u dolů, též místní jméno (Beneš, 1962, s. 165.)

[48] Beneš, 1962.

Příjmení z názvů končetin	*Bezpalec, Bezrouk, Hnátková, Kloub, Kolena, Koleňák, Kolenčík, Malík, Nohava, Nohejl, Nohelová, Nožička, Nožina, Nožka, Paleček, Tlapa*
Příjmení z názvů jiných částí těla	*Břicháček, Koberna* (kobero = břicho), *Kobr, Krč, Krček, Krčka, Krlín* (krle = stč. hrdlo), *Ledvinka, Pupek, Pupík, Zadáková, Žilková*
Příjmení podle množství a tvaru vlasů, vousů a chlupů	*Fous, Fousek, Chloupek, Chlup, Chlupáček, Chocholáčková, Chochole, Chuchel, Chumlen, Chundela, Kadera, Kučera, Kudrle, Kudrlička, Kudrna, Plecháček, Štětina, Vlasák, Vlásek, Vrkoč*
Příjmení z názvů vad pleti, tělesných nedostatků	*Bambula, Bambule, Boubal, Bubela, Hrb, Hrbáček, Hrbek, Piha, Pihanová, Pihánek, Šrám, Šrámek*

3.6.2 Příjmení podle duševních vlastností, sklonů ap.

K tomuto typu příjmení je možné zařadit pouze několik málo příjmení z řad konkrét:

Figura, Hejsková, Hýsek, Persona

Znatelnou převahu vykazují příjmení z abstrakt. Ustalovala se z přízvisek tím, že názvem vlastnosti se označoval její nositel a názvem činnosti příslušný činitel.[49]

Způsob chování, postoj	*Kumstová*[50], *Piksa, Pixa, Pleticha, Pletka, Pravda, Rozum, Spura, Škabrada* (? stč. svár), *Vinš* (= přání)
Označení nedostatků	*Chybová, Nechyba, Zahálková*
Stav mysli	*Hněvsa, Hrůzová, Kuráž, Láska, Pejcha, Pýcha, Smudek, Smutek, Strachoňová, Strašík*

[49] Beneš, 1962, s. 228.

[50] Kumst = stč. žert (Beneš, 1962, s. 228.), popř. z němčiny die Kunst = umění

Názvy zvuků, zrakových, čichových dojmů, pocitů	*Čistota, Hladík, Hlas, Hlásek, Choutka, Krása, Lahoda, Lomoz, Muk, Rozkoš, Škvrna, Špína, Špinka, Znoj*

Z němčiny jde např. o příjmení:

Biedermann (bezúhonný člověk)

3.6.3 Příjmení z označení věku, vzrůstu a příbuzenských vztahů

Jména osobní a rodová náležející do této skupiny nejsou jen ryze českou záležitostí, ale vyskytují se také u jiných národů: lat. *Nepos* (vnuk), fr. *Lepère* (otec), *Neveu* (synovec), něm. *Witwer* (vdovec) apod.

Věk a vzrůst	*Děták, Dítě, Dítko, Hoch, Hošek, Hošna, Hůda*[51], *Junek, Kršek, Kršík, Krška, Mužík, Pachol, Pacholík, Persona, Rob*[52], *Robaušová, Spratková, Škvrně, Šuhaj, Vejrostek*
Příbuzenské vztahy	*Babáčková, Babák, Babinec, Babka, Brach, Brácha, Děd, Dědek, Dědová, Douda, Douděra, Kmochová, Macešková, Otcovský, Otec, Pastorková, Starec, Stařec, Synek, Strejc, Strejček, Švagr, Švára, Tátovský, Tetenka, Tetík, Ujcová, Vnuk, Zítek, Ženíšek*

Opět můžeme sáhnout také po německých příkladech:

Erben (dědic, potomek), *Fettr* (Vetter – bratranec, příbuzný), *Mádl* (Mädel – děvče), *Man* (muž, pán), *Vittvarová* (Witwer – vdovec)

[51] Hůdě = nedorostlé děvče (Beneš, 1962, s. 206.)

[52] Stč. potomek, dědic, následník (Beneš, 1962, s. 206.)

3.7 Příjmení podle sociálního rozvrstvení, společenských poměrů, církevních a vojenských hodností, právních a majetkových vztahů

S těmito příjmeními souvisí mnohá obecná jména cizího původu, která se stala zdrojem pro vznik příjmení.

3.7.1 Poddaný lid, svobodníci a feudální velkostatek v příjmeních

Selský poddaný lid a svobodníci	*Bezemek, Čtvrtník, Dědič, Dědina, Doškář, Dvořák, Gazdová, Hospodár, Chalupník, Chalupný, Chalupský, Chudý* (synonymum pro poddaný), *Lán, Libertin, Man, Podroužek, Procházka* (zběhlý poddaný), *Satrapa* (dvorský služebník), *Sedláček, Sedlák, Svoboda, Svobodný, Zahradníček, Zahradník, Zeman, Zemánková*
Čeleď	*Bača, Honců, Hončík, Kopáč, Kopáček, Pasák, Pohunek, Rataj, Ratajíková, Řezáč, Sekáčová, Voráč, Voráček*
Úředníci velkostatku	*Hejtmanová* (titul ředitele panství), *Maštalíř, Ouřada, Ouředník, Písař, Písaříková, Šafanda, Šafář*[53], *Šafařík, Šafr, Šafra*

3.7.2 Příjmení podle vysokých hodností

Vládcové, šlechta	*Car, Císař, Fürst*[54], *Hrabě, Kavalír, Kníže, Knížek, Král, Králková, Královič, Panáček, Pánek, Panoch, Pánová, Rytíř, Šlechta, Vejvoda, Vladyka, Zeman*
Cizí tituly	*Baron, Kurfirst, Kurfiřt, Kurfürst, Princ*
Církevní hodnostáři	*Biskup, Děkan, Kaplan, Knězů, Kněžíček, Kněžínek, Legátová, Papež, Papežík, Probošt,*
Vojenské osoby a hodnosti	*Buřič, Dráb, Drábek, Dragoun, Hejduk* (dráb, ozbrojený sluha), *Hejtmanová, Hrdina, Hussar, Knechtl, Major, Markytán, Maršálek, Střeleček, Vojáček, Vojan*

[53] Bezprostřední představený dvorské čeládky (Beneš, 1962, s. 213.)

[54] Der Fürst = něm. kníže

3.7.3 Příjmení podle společenských poměrů a vztahů v městech a vsích

Měšťané, funkcionáři městské správy	*Čtvrtník, Fojta, Fojtík, Fojtl, Fojtů, Končel, Měšťan, Opatrný* (titul měšťanů), *Primas, Richter, Rychtář, Rychtařík, Starosta, Šolc, Šulc*
Staré názvy studentů a učitelů	*Kantor, Mendíková* (chudý student), *Školák, Žáček, Žák*
Názvy lupičů, zlodějů a tuláků	*Berka, Čtveráček, Lapáček, Lapka, Martínek*[55], *Nezbeda, Pobuda, Stupka, Štveráčková, Štverák, Vobejda*

Stopy němčiny jsou patné i v této oblasti:

Bauer (sedlák), *Falc* (hrad), *Hausnerová, Hejzlar* (Häusler – domkář), *Hoffman, Hofman, Hoffmann* (sedlák), *Jungvirt, Jungwirt, Jungwirth* (mladý hospodář), *Kaiser* (císař), *König* (král), *Kurfürst* (kurfiřt), *Majer, Mayer* (správce dvora, sedlák), *Neubauer* (nově usazený sedlák), *Pfleger* (správce), *Richter* (rychtář), *Scholz, Schulz, Šolc, Šulc* (představený obce, rychtář)

3.8 Příjmení z názvů řemesel, různých zaměstnání a činností člověka (skutečné či jen zamýšlené)

Pro příjmení, která vznikla z názvů řemesel, je příznačné, že u nich nenajdeme mnoho podob od téhož základu (jako např. u jmen z adjektiv, sloves či křestních jmen). Je to způsobeno především krajovými, resp. nářečními rozdíly (*Truhlář – Stolař* apod.).[56] Stejně tak některá příjmení nemusí nutně znamenat odvození podle zaměstnání, nýbrž podle záliby, někdy se může jednat o narážku na nějaký příběh.

Řemeslníci pracující s kovy	*Kosař, Kotlár, Kovanda, Kovář, Kovaříček, Kovařík, Mečíř, Pilař, Puškáč, Zámečník*
Řemeslníci pracující se dřevem	*Bečvář, Bednář, Kolář, Kolečkář, Korbelář, Nápravník, Stolařík, Šindelář, Tesař, Tesařík, Truhlář*

[55] Příslušník výtržnických tlup; původně z chasy měnící o Martině místo (Beneš, 1962, s. 223.)

[56] Beneš, 1962.

Řemeslníci pracující s látkou	*Kabátník, Kadlec, Kadleček, Kalčík, Kloboučník, Kožešník, Kutner*[57]*, Krajčík, Krampl, Krejča, Krejčí, Punčochář, Švadlena, Švadlenková*
Řemeslníci pracující s kůžemi	*Jirchářová, Koželuh, Nováček, Novák*[58]*, Sedlář, Šefčík, Ševců, Ševčík, Švec, Vačkář*
Dělníci pracující s kamenem a lučebninami	*Cihlářová, Hrnčíř, Sklář, Sklenář, Sklenařík, Solař, Uhlíř, Vápeník*
Pracovníci v potravinářství	*Kuchař, Kuchařík, Kvasnička*[59]*, Masáček, Masák, Masaryk, Masař, Mlnář, Mlynář, Mynář, Olejníček, Olejník, Páleník, Pekárek, Pekař, Pernikářová, Pomahač, Prášek, Řezníček, Sládeček, Sládek, Sladkovský, Stárek, Suchomel*[60]
Umělecká povolání	*Bubeníček, Bubeník, Cimbálník, Dudáček, Dudák, Dudek, Gajdoš, Gajdošík, Houdek, Hudáček, Hudec, Hudeček, Muzikář, Pištěcká, Spěvák*
Obchodníci, hostinští, dopravci	*Faktor*[61]*, Forman, Formánek, Hostěnská, Karban*[62]*, Kočí, Kočer, Kočíř, Kramár, Kramář, Kramerová, Krčmář, Kupec, Plavec, Soukup* (překupník)*, Soumar, Šenk, Šenkýř, Vozka*

Z němčiny byla přejata např. tato příjmení:

Bergman (horník), *Binder* (bečvář), *Dresslerová* (Drechsler – soustružník), *Fiedler* (houslista), *Fischer, Fišer* (rybář), Heger (hajný), *Kaufmann* (obchodník), *Knap* (zbrojnoš, tovaryš), *Müller* (mlynář), *Schindler* (šindelář), *Schneider* (krejčí), *Singer*

[57] Kutnéř vyráběl sukno (Beneš, 1962, s. 218.)

[58] Švec novák, novinník (Beneš, 1962, s. 218.)

[59] Prodavač droždí (Beneš, 1962, s. 219.)

[60] Mlynář ve větrném mlýně nebo na často vysychajícím potoce (Knappová, 2008, s. 27.)

[61] Zástupce cizího kupce (Beneš, 1962, s. 221.)

[62] Podnikatel loterie (Beneš, 1962, s. 221.)

(zpěvák), *Schuster, Šustr* (švec), *Vágner, Wagner, Wágner* (kolář), *Weber* (tkadlec), *Wollmann* (obchodník s vlnou)

3.9 Příjmení z názvů živočichů a rostlin

Tato příjmení pocházela z **přezdívek**, kterými byli lidé označováni pro svou podobu s některými zvířaty, nebo poukazovala na vztah lidí k určitému zvířeti či rostlině. V této souvislosti můžeme hovořit o metaforickém rázu takových pojmenování (*mumle jako medvěd, prská, nadýmá se co křeček, hbitý jako srnec, hubený jako chrt* apod.)[63]. Tato příjmení vznikala rovněž i z domovních znamení, jejichž součástí byly právě rostliny či zvířata (U bílého jelena – *Jelen*, dům U růže – *Růžička*). Jak víme, modernímu číslování domů předcházelo rozlišování domů podle domovních znamení – podle toho se určovalo, kde občan bydlel.[64]

3.9.1 Příjmení z názvů živočichů

Příjmení z názvů savců	*Beran, Beránek, Bobr, Hřebeček, Chrt, Jelen, Ježek, Kaňourek, Kočka, Koloušek, Koza, Králík, Kuna, Myška, Rys, Srnec, Vepřek, Veverka, Vlček, Zajíc, Zvěřina*
Příjmení z názvů ptactva	*Brabec, Čáp, Červenka, Drozda, Hejl, Holub, Hus, Hrdlička, Jestřábová, Kohout, Kos, Kukačka, Ptáček, Skřivánek, Slavík, Slepička, Sluka, Sokol*[65]*, Sova, Strnad, Sýkora, Volavka, Vrána*
Příjmení z názvů ryb a jiných vodních živočichů	*Kapr, Karas, Karásek, Mihula, Moucha, Mucha, Pulec, Rak, Rybička, Rybka, Vokoun, Vydrová*
Příjmení z názvů plazů a hmyzu	*Blecha, Brouček, Cvrček, Červíková, Čmelíková, Had, Komárek, Motejl, Škvor, Šváb, Žížala*
Příjmení z názvů cizokrajných zvířat	*Hroch, Papoušek, Páv, Pelikán, Psohlavec?, Slonková, Štros*

[63] Beneš, 1962.

[64] Moldanová, 2008, s. 28.

[65] *Sahan* - stč. sokol (Beneš, 1962, s. 194.)

Německého původu jsou např. tato příjmení:

Foglová, Vogl (Vogel – pták), Fuchs (liška), *Haas, Haase* (Hase - zajíc), *Käfer* (brouk), *Krejbich* (vraný kůň), *Nachtigal* (slavík), *Raab* (Rabe – krkavec), *Taxová* (Dachs – jezevec)

3.9.2 Příjmení z názvů květin, stromů a ostatních rostlin, jejich částí a plodů

Mnoho z těchto příjmení vzniklo podle vlastností člověka, což můžeme pozorovat i na našich přirovnáních (*hezký člověk je jako růže, modré oči jako chrpa, černé jako trnky, zdravý člověk je jako řepa, hezké děvče je jako malina, nahluchlý člověk je jako pařez, někdo se třese jako osika* apod.)[66].

Příjmení z názvů květin	*Bazal, Belšan, Fiala, Fialka, Chrpová, Kala, Karafiát, Konvalina, Konvalinková, Kytka, Pivoňka, Růžička*
Příjmení z názvů léčivých bylin a koření	*Anýž, Hořčica, Chmel, Kopřiva, Lebeda, Řeřicha, Šafránek, Šťovíček*
Příjmení z názvů zeleniny	*Cibula, Cibulka, Chrenka, Křenek, Mrkva, Mrkvička, Petržela, Petrželka, Řepa, Řepka, Vokurka, Zelinka*
Příjmení z názvů pícnin, částí drobnějších rostlin a zpracovaných rostlin	*Klas, Košťál, Koudelka, Lusk, Makovička, Pazdera, Pazderka*[67]*, Pleva, Rákosová, Rokůsek, Skořepa, Sláma, Stoklasa, Stýblo, Trávníček, Trs, Votava*
Příjmení z názvů dřevin, stromů a keřů	*Bouček, Dub, Hruška, Jalovec, Jasan, Javorek, Jedlička, Jilmová, Kalina, Kaštánek, Meruňka, Oliva, Pecka, Smrček, Sosna, Švestka, Topol, Trnka, Třešňáková, Vořechová, Vrba*

[66] Beneš, 1962, s. 197.

[67] Také přezdívka obyvatel pazderny, chatrče k zpracování lnu (Beneš, 1962, s. 199.)

Příjmení z názvů částí stromů a keřů	*Chvojka, Kmínek, Kořenek, Kořínek, Parýzek, Pařízek, Roubová, Smola, Smolek, Souček, Suk*

Němčina nám v tomto případě mnoho příkladů oproti jiným skupinám nenabízí:

Pils (Pilz? – houba)

3.9.3 Neživá příroda v příjmeních

Příjmení z názvů nerostů, zemin a kovů	*Dejl*[68]*, Hlinka, Hlínová, Hrouda, Hrudka, Kámen, Písek, Stříbrný, Vocílka, Zemen, Zemene, Zlatušková, Železný*
Příjmení z názvů nebeských těles	*Hvězda, Měsíček, Slunečko*
Příjmení z názvů atmosférických jevů	*Hromas, Hromek, Chládek, Chladová, Metelka, Mráček, Mráz, Mrázek, Nečas, Snížek, Větrovec, Zima, Zíma, Zimen, Ziml, Žára*

Z německých základů byla přejata tato příjmení:

Gold (zlato), *Sommer, Somr* (léto), *Stein* (kámen), *Šturm, Šturma* (bouře), *Vintr* (Winter = zima)

3.10 Příjmení z názvů věcí, abstrakt, kolektiv a z názvů náboženských představ ap.

Tato skupina čítá mnoho příjmení, která vznikala ze jmen obecných na základě metonymického pojmenování, tj. pojmenování na základě věcné souvislosti. Jde o pojmenování, která byla úzce spjata s každodenním životem našich předků (řemeslníci byli označováni podle svých výrobků či nástrojů, s nimiž pracovali apod. - *Chalupník a vynálezce letadla Vít Fučík, který žil na Vodňansku koncem 18. a začátkem 19. století, dostal jako chlapec přezdívku Kudlička, poněvadž stále kudlou něco vyřezával. Roku 1496 se mezi kolínskými rybáři vyskytoval Jakub Chvor – chvor bylo*

[68] Celá vsázka litiny do starobylé výhně; napuštěné železo (Beneš, 1962, s. 203.)

zařízení k lapání ryb.[69]). U těchto příjmení našla uplatnění ale i metafora a přirovnání (člověk mluvící sladce – *Med*)[70].

Řemeslníci nedostávali pokaždé přízviska jen podle svých nástrojů, leckdy šlo také o pouhý příměr (dlouhý a tenký člověk je jako bidlo, pohyblivý člověk je jako šídlo), jindy mohlo být takové pojmenování spojené s narážkou na nějakou příhodu.

Do této oblasti spadají také příjmení spojená se jmény abstraktními a hromadnými, dále pak příjmení vyjadřující různé vztahy časového, prostorového, popř. měrového charakteru. Některá příjmení tohoto typu byla odvozena od domovních znamení (U anděla – *Anděl* apod.).

3.10.1 Příjmení z názvů věcí

Příjmení z názvů jídel, nápojů, mléčných a mlýnských výrobků	*Buchta, Cukr, Dort, Homola, Homolka, Houska, Chlebeček, Koblihová, Koblížková, Koláček, Krajíc, Krupička, Krupka, Kvasnička, Kysela, Kyselka, Masák, Máslo, Med, Medek, Měchura*[71]*, Moučka, Paštyka, Patočka*[72]*, Pečenka, Pivec*[73]*, Pivo, Polívka, Pražma*[74]*, Smetana, Slanina, Syrovátka, Topinka, Tvaroh, Vomáčka, Vomastková, Votruba, Žahour*[75]*, Žemla, Žemlička*
Příjmení z názvů nástrojů, strojů	*Bidlo, Brousek, Hák, Hřebejk, Hřebík, Hůlka, Jehlička, Klika, Kosáček, Kudlička, Lopatka, Nálevka, Palička, Plocková*[76]*, Roubíček, Sekyra, Smeták, Špulka, Varecha, Žlábek*
Příjmení z názvů mincí[77]	*Babka*[78]*, Čtvrtník* (1/4 tolaru), *Halíř, Krejcar, Krejcářek, Sedmík*[79]*, Šesták, Tolar*

[69] Beneš, 1962, s. 233.

[70] Knappová, 2008, s. 29.

[71] Druh koláčů, kynutý knedlík (Beneš, 1962, s. 231.)

[72] Patoky = špatné pivo, nápoj vyrobený z mláta nebo medových odpadků (Beneš, 1962, s. 232)

[73] Z pivce = pivíčko (Beneš, 1962, s. 232.)

[74] Pražené obilí k jídlu (Beneš, 1962, s. 233.)

[75] Kaše z borůvek – již. Čechy (Beneš, 1962, s. 231.)

[76] Plocek – čtyřhranné kladivo (Beneš, 1962, s. 234.)

[77] Do této skupiny příjmení lze zařadit i tyto posměšné názvy: *Dudek* (polský třígroš), *Hubáček* (název groše Ferdinanda I., který měl odulé rty), *Široký* (srov. rčení: Nemůže pro široké k drobným.), snad

Příjmení z názvů nádob	*Bečka, Brašnička, Flaška, Hrneček, Kabelka, Kalíšek, Konvička, Korbel, Košina, Košová, Kotlík, Kropáč, Kropáček, Lahvička, Mošna, Sklenička, Soudek, Škopek, Tobola, Žbánek*
Příjmení z názvů budov, jejich částí a místností	*Krba, Krbec, Krovová, Kuchyňka, Peca, Podlaha, Pokoj, Stodola, Stropek, Střecha, Šalanda*[80], *Závora, Závorková*
Příjmení z názvů rozmanitých odpadků	*Kopt, Kopta, Kopták, Koptík, Moureček, Mourková, Mourová, Mrvík, Mrvová, Paderta, Padrta, Pomyje, Popel, Popela, Popelka, Popílková, Prach, Smitka*
Příjmení podle názvů obuvi a šatstva[81]	*Bačkora, Botka, Bunda, Čepička, Čubová*[82], *Kabát, Kalhotka, Kapsová, Kožich, Kožíšek, Kšanda, Kukla, Kulich, Pantoflíček, Pásek, Trepka*

Česká příjmení tohoto typu můžeme porovnat s jejich německými protějšky:

– Příjmení z názvů jídel a potravinářských výrobků, pokrmů: *Bier* (pivo), *Brothánek* (Brot – chléb), *Hönig* (Honig – med), *Špak* (Speck – slanina), *Würstl* (Wurst – vuřt)

– Příjmení z názvů surovin, řemeslných výrobků, nástrojů, mincí, oděvů ap.: *Dejl* (odlitek železa bez strusky), *Hacklová* (Hacke – sekera, motyka), *Šefl* (Scheffe –

---

i některá příjmení jako např. *Červencová* či *Liška* mají své příjmení z argotického názvu zlatých peněz. (Beneš, 1962, s. 237.)

[78] Drobný černý peníz v 16. stol. (Beneš, 1962, s. 237.)

[79] Malý groš = 7 černých peněz (Beneš, 1962, s. 237.)

[80] Místnost pro chasu ve mlýně (Beneš, 1962, s. 240.)

[81] Přízvisko podle daného oděvu dostal člověk v případě, že se svým oblékáním lišil od svého okolí. Je známo, že římský císař Caligula dostal toto jméno podle toho, že ho jako hocha obouvali do vysokých bot. (Beneš, 1962, s. 241.) V ostatních případech přešlo jméno výrobku na jeho výrobce (Janu čepečníkovi říkali *Čepička*, Mikeš *Tkanička* byl vlastně tkaničník apod.), jindy bylo jméno spojené s nějakou příhodou nebo bylo odvozené podle domovního znaku. Někdy se jednalo také o příměr, který kolikrát uchoval do dnešní doby (bačkora, onuce = člověk příliš povolný).

[82] Čuba = kožich (Beneš, 1962, s. 241.)

měřice na obilí), *Šlajs* (Schleisse – louč), *Trochtová* (Trochte – nář. nálevka, trychtýř)

3.10.2 Příjmení z abstrakt a názvů náboženských představ

Příjmení z označení množství, míry a váhy	*Hon*[83], *Hromada, Hromádka, Hrstka, Kámen*[84], *Kopic, Kus, Lán*[85], *Měrková, Spousta*
Příjmení z označení času	*Červencová, Hodina, Listopad, Masopust, Nedělka, Pátková, Podzimková, Poledne, Sobota, Sobotík, Sobotková*[86], *Sonntag*[87], *Středa, Šabat*[88], *Večerek, Večerka, Zima, Zíma*
Příjmení z názvů biblických osob a nadpřirozených bytostí[89]	*Abel, Abrahám, Adam, Anděl, Barabáš, Čertík, Daniel, David, Dušák, Eliáš, Filip, Gabriel, Hastrman, Jakub, Jan, Jeremiáš, Jonáš, Kašpar, Kašpárek, Lazar*[90], *Marek, Matouš, Melichar, Mojžíš, Nikodém, Petr, Pilát, Skřítek, Šalamonová, Šetek, Tomáš, Zachariáš*
Příjmení ze slov označujících příslušnost k církvím, církevním řádům	*Farník, Farský, Habán*[91], *Kapucián, Komenda*[92], *Křesťan, Pikartová*[93], *Pohan, Pohanka, Sborník*[94], *Žid, Žídek*

[83] = 1/32 lánu (Beneš, 1962, s. 245.)

[84] = 20 liber (Beneš, 1962, s. 245.)

[85] Plošná míra od 40 do 100 korců; korec, strych = 0, 2877 ha (Beneš, 1962, s. 245.)

[86] Některá z těchto příjmení mají svůj původ v místních jménech.

[87] Něm. neděle

[88] Šábes, tak zní v žargonu dnešních židů hebr. šabbāth = svatvečer. Jiné, křesťanské přejetí téhož hebrejského slova je v sobota. (Machek, 1971, s. 600.)

[89] Příjmení podle biblických postav nebo předmětů byla odvozená např. podle domovních znaků nebo i z přezdívek hercům náboženských her. (Beneš, 1962, s. 246.)

[90] Ze jména biblického trpitele (lazar). Lazaret z it. lazzaretto (Machek, 1971, s. 322.)

[91] Novokřtěnec (Beneš, 1962, s. 246.)

[92] Patrně poddaný maltézských rytířů (Beneš, 1962, s. 247.)

[93] Pikart = přezdívka Bratřím (Beneš, 1962, s. 247.)

[94] Stč. kazatel, později příslušník jednoty českobratrské (Beneš, 1962, s. 246.)

Příjmení podle bohoslužebných předmětů a náboženských abstrakt	*Kreuz*[95]*, Kříž, Křížek, Nešporová, Nešpůrek*

3.11 Příjmení z adjektiv[96]

Přídavná jména jsou slovním druhem, který označuje různé vlastnosti osob, ať už ty tělesné, nebo duševní, a právě pro tuto svou schopnost se mohla stát osobními jmény (hebr. *Laban* – Světlovlasý, řím. *Maximus* – Vysoký, Hrubý). Tento fakt je možné pozorovat nejen v historii a nejen u nás, ale i v jiných zemích (angl.. *Hardy*, něm. *Braun,* fr. *Leblanc*, maď. *Nagy,* rus. *Tolstoj* apod.).

Jako se metafora uplatňovala například v případě jmen, resp. příjmení vzniklých z názvů živočichů a rostlin (pro podobu s některými zvířaty nebo vztah lidí k určitému zvířeti či rostlině), lze tuto konstrukci využít i ve skupině příjmení vzniklých z přídavných jmen (rodina *Prkenných* mohla své příjmení zdědit po předku, který u všeho stál jako prkno, zatímco rodina *Hedvábných* mohla být spojována se svým příbuzným jemných způsobů[97]).

Svou úlohu při vzniku příjmení sehrála do jisté míry i ironie (pan *Krátký* mohl být vysokého vzrůstu).

Tuto velkou kategorii příjmení můžeme rozdělit do dvou skupin podle jejich podoby.

3.11.1 Příjmení z adjektiv ve jmenném tvaru (+ příjmení ze složených adjektiv ve jmenných tvarech)

Do této skupiny můžeme zařadit například následující příjmení:

Blízková, Divok, Cháb, Krch, Modr, Nerad, Ploch, Přemil, Rezek, Rousová, Rus, Světel

[95] Něm. kříž, křížek, trápení

[96] Podobně viz též kapitola 3.6 Příjmení vzniklá podle vlastností tělesných a duševních, věku a příbuzenských vztahů (s. 55 – 57 v této diplomové práci).

[97] Beneš, 1962, s. 251.

Zmínit můžeme i ta příjmení, která vznikla ze složených adjektiv ve jmenném tvaru:

Bělohlav, Klabouch (s převislýma ušima), *Pětivlas, Semerád*

3.11.2 Příjmení z adjektiv ve složeném tvaru

Tvar těla, jeho velikost, plnost a celkový vzhled	*Dlouhý, Hezoučký, Hrubý, Hubený, Krásná, Krátký, Lehká, Malý, Prázdný, Silný, Slabý, Suchý, Široký*
Nápadnosti některé části těla	*Hladký, Hlavatý, Holý, Chocholatý, Kotrbatý, Lysý, Vlasatý, Vlnatý, Vokatý*
Vlastnosti pleti	*Bílý, Bledý, Černý, Červený, Modrý, Rudý, Šedivý, Šedý, Šerý, Zelený, Zrzavecký*
Zdraví a rozmanité nedostatky	*Hluchá, Chatrný, Chromý, Churavý, Kulhavý, Posekaný, Šílený, Šilhavý, Špatný*
Letora, sklony	*Bystrý, Čivrná*[98], *Divoký, Horázný, Jarý, Krotký, Ostrý, Rychlý, Spurný, Vlažný*
Poměr k práci a povaha	*Bedlivý, Bezecný, Hrdá, Chmurná, Militký, Plachý, Pokorný, Smutný, Svatá, Špatný, Šťastný, Tichý, Veselý, Výborný*
Majetkové vztahy	*Bohatý, Brzobohatý, Dobrovolný* (kdo přijal poddanství), *Hojná, Chudý, Svobodný, Štědrý, Volný*
Věk a časové vztahy	*Mladá, Novotný, Nový, Starý, Vetchá*
Prostorové vztahy	*Dolejš, Dolejší, Horejš, Hořejš, Hořejší, Konečný, Poslední*
Příjmení z komparativů	*Lepš, Slabší*
Příjmení z číslovek řadových	*Čtrnáctý, Pátý*

[98] = čiperná (Beneš, 1962, s. 256.)

I zde je patrný vliv němčiny, z níž byla do češtiny přejata např. tato příjmení:

Braun (hnědý), *Frühauf* (kdo brzy vstává), *Grossmann* (velký), *Hübsch*, *Hübschmann*, *Hybšman* (hezký / hezký muž), *Jung* (mladý), *Klein* (malý), *Kraus* (kučeravý), *Kurz* (krátký), *Lang* (dlouhý), *Rott* (rot = červený), *Schön* (krásný, pěkný), *Schöner* (hezčí, krásnější), *Schwarz, Švarc* (černý), *Schiller, Šiler*, *Šiller* (šilhavý), *Vais, Weis, Weiss* (bílý)

3.12 Příjmení vzniklá ze slovesných pojmenování, označení různých dějů

Tento typ příjmení čítá poměrně velké množství jmen, která vznikla z různých slovesných tvarů. Jde o příjmení z příčestí minulého (zejména ze sloves typu „prosit" a „dělat", např. *Mazal*), dále o příjmení z tvarů rozkazovacího způsobu (*Nepraš*), jedná se i o příjmení z podstatných jmen odvozených ze slovesných základů (*Mlčoch*), popř. i z tvarů příčestí trpného (*Chovan*) a z celých vět. Můžeme sem zařadit i taková příjmení, jejichž základ tvoří přídavná jména odvozená ze slovesných tvarů (*Skuhravý*)[99].

Tato příjmení bývají také spojena s nějakou příhodou, která se člověku stala.

Do této skupiny zařazujeme také **příjmení z podstatných nebo přídavných jmen odvozených ze slovesných základů**[100] (často vystihují různé vlastnosti a sklony):

Fučík, Koranda (okorat), *Kruliš* (krulit – chrochtat), *Lapáček, Mimrová* (nimrat se), *Obdržálková, Sviták* (svítat), *Šusta* (šustit), *Švehla, Trča*

Z německých slovesných základů můžeme u nás najít např. tato příjmení:

Hurych (stněm. hurren – rychle se pohybovat), *Ryklová* (rücken – posunovat), *Šormová* (stněm. schorm – mést), *Tretera* (treten – tančit)

[99] Knappová, 2008, s. 30.

[100] Knappová, 2008, s. 31.

3.12.1 Příjmení z tvarů minulého času

Větná přezdívka[101]	*Darmovzal, Drahokoupil, Ledabyl, Potměšil, Přecechtěl*
Příčestí minulé činné[102]	*Blábolil, Bouchal, Coufal*[103]*, Dohnal, Dostál, Hrabal, Kasal*[104]*, Kouřilová, Kvapil, Líbal, Mátl, Mazalová, Nedbal, Nesnídal, Nezval, Odehnal, Opletal*[105]*, Plíhal*[106]*, Pospíšil, Rozsypalová, Sehnal, Smejkal, Stejskal, Trefilová, Uchytil, Vrzal, Vyskočil, Vyžral, Zatloukal, Zavadil, Zavřel, Zbořil, Zlámal*

3.12.2 Příjmení z tvarů přítomného času

Dříve se stávalo, že neexistovalo potřebné substantivum, které by označilo určité zaměstnání. Lidé se vypomáhali tím, že člověka označili slovesnou větou (*Jan, črný a tlustý, pacholek, jakož štětky prodává na trziech*.[107]).

Příjmení je spřežka ze slovesného tvaru přítomného času s rozvíjejícím členem	*Vítámvás*

3.12.3 Příjmení z tvarů rozkazovacího způsobu

Tento typ příjmení můžeme najít i v jiných zemích, není to jen ryze český fenomén. Snad málokoho by ale napadlo zařadit do této skupiny příjmení i jméno jednoho z nejvýznamnějších anglických a zároveň světových básníků a dramatiků (*Shakespeare* – drž oštěp[108]).

---

[101] Nejčastěji připomínala, co se komu stalo.

[102] Příjmení z tvarů příčestí minulého jsou typická především pro oblast Moravy. Některá příjmení vzniklá ze sloves zakončená příponou –l označujeme jako **podstatná jména činitelská**, která původně pojmenovávala původce činnosti. (Beneš, 1962, s. 269.)

[103] Nář. couvat (Knappová, 2008, s. 30.)

[104] Okázale se oblékal (Knappová, 2008, s. 30.)

[105] Ohradil pleteným plotem (Knappová, 2008, s. 30.)

[106] Rozčesával vlnu (Knappová, 2008, s. 31.)

[107] Beneš, 1962, s. 280.

[108] Beneš, 1962, s. 281.

O některých příjmeních můžeme tvrdit, že se jedná o taková jména, která nevznikla z vět, nýbrž z podstatných jmen (*Pudivítr* – pudivítr byl člověk neklidný).

Příjmení z prostého tvaru imperativu	*Has, Hlas, Chval, Nepraš, Nestroj, Pros, Vejskrab, Vosol*
Příjmení ze spřežek	*Češpiva, Duspiva, Kalivoda, Nejezchleba, Skočdopole, Valnoha*

3.12.4 Příjmení z tvarů neurčitých

Příjmení z příčestí trpného (i složené tvary)	*Čekanová, Kuta, Mazanec, Nalezený, Nesvěcená, Pečený, Spálená, Spálenka, Vohnoutová*
Příjmení z přechodníku přítomného	*Schembera, Šembera*

K příjmením složeným vzniklým z různých předložkových, adjektivních, číselných, příslovečných a větných spojení můžeme připojit ještě tato známá česká příjmení:

Brzobohatý, Peciválová, Slabihoudek

3.13 Příjmení ze slov nesklonných, příslovcí, citoslovcí aj.

Tento typ obsahuje poměrně svébytnou a okrajovou, ale přesto neméně zajímavou skupinu příjmení, jež vznikla ze slov nesklonných. Původ takovýchto příjmení tkví pravděpodobně v přezdívkách či ve slovech, kterými člověk prokládal, popř. ozvláštňoval svou řeč.

Stávalo se také, že přistěhovalec dostal své jméno podle toho, že v místě svého nového domova užíval nějakého neobvyklého či obměněného slova[109]. Tato příjmení se objevovala už ve starších dobách, ale v dnešní době nejsou už příliš frekventovaná (*Jan Zajista, Matěj Lacino, Pavel Drobátko, Martin Znenáhlo*).

[109] V kraji, v němž se říká nejčkon, přistěhovalec říkající neničky snadno mohl dostat přezdívku Nenička. (Beneš, 1962, s. 297.)

Příjmení z přísloví	*Ledajaks, Málová, Moc*
Příjmení z citoslovcí	*Cink, Frk, Rycová, Šup, Šustová*

Bohužel jsem nenašla odpovídající příjmení přejatá z němčiny, ale přikládám příslušné příklady alespoň pro ilustraci:

Kvis (gewiss – jistě), *Recht* (pravda), *Richtig* (správně)

Je možné sem začlenit také jednoslabičná příjmení typu *De, Ehl, Ot, Ra* apod. Ne u všech lze ale s jistotou a prokazatelně určit původ (*Em, Ehm* např. pochází z německého Ehm, které vzniklo z Oheime – ujec, strýc z matčiny strany)[110].

3.14 Příjmení kuriózní čili zvláštní

Pêle – mêle neboli míchanici poměrně hodně zajímavých a kolikrát i vtipných jmen nám předkládá také Vladimír Mates[111]. Z celé škály zhruba 250 příjmení se autor snažil dešifrovat další otázky čtenářů spojené s tajemstvím, jež některá naše příjmení zahalují a jež po přečtení příslušných řádek výkladu mohou snad „postižené“ dokonce donutit k úvahám o změně svého příjmení.

Jelikož Vladimír Mates svou publikaci člení na „příjmení kuriózní“ a „příjmení hanlivá“[112], dovolím si zde uvést několik příkladů (včetně interpretace) pro ilustraci.

3.14.1 Příjmení kuriózní

Buzek / Buzková	Toto příjmení se řadí k velmi starým. Starobylý český rod Buziků působil na našem území už od XII. století. Tradičním jménem jejich potomků byl Budislav, v domácí podobě Buz, Buzek. Nacházíme se v období, kdy lidé věřili na magickou funkci jmen, které předurčí celý jejich budoucí život (predestinační, přací jména). Budislav tedy znamenalo **„vzbuzovat slávu, být slavným“.**

[110] Knappová, 2008, s. 32.

[111] Mates, 2004.

[112] Tato skupina příjmení bývá zpravidla řazena mezi tzv. HA*HA*HA jména; tj. hanlivá, hanebná, „hambatá“. (Mates, 2004, s. 167.)

Dítě	Příjmení „Dítě“ je zajímavé jak svým skloňováním, tak přechýlením do ženského rodu[113]. Ve spojení **„je jako velké dítě“** není třeba hledat nic negativního, jde o pouhé konstatování charakteru osobnosti. V Praze například existovala tři domovní znamení U dítek. Avšak původ v takovémto pojmenování je třeba opět hledat ve víře v magickou sílu jmen (viz výše). Sečteno, podtrženo – příjmení Dítě v sobě stále ještě uchovává svědectví o pohanských časech[114].
Chudoba	Původ tohoto příjmení je opět velmi starý. Ještě starší je jeho všeslovanský předobraz „chudý“. Dodnes se potýkáme s dvojím možným výkladem tohoto slova: **a) nemajetný, nuzný** b) **hubený** (např. valašské dialekty) Lingvisté se takřka shodli na tom, že prvotní obsah byl „hubený / bez tuků“, později se toto pojmenování rozšířilo i ve významu „bez majetku“. Další případnou možností výkladu tvoří pojmenování nenápadné rostliny, resp. květiny[115].
Jeřábek	Může se jednat o zdrobnělinu Jeřába – tento pojem označuje strom i velkého ptáka. Jestliže bychom zůstali u domněnky, že v obou případech jde o ptáka, vyjadřuje slovo „jeřábek“ samostatný název pro opeřence patřícího mezi tetřevy, který s velkým jeřábem nemá nic společného. Přidržíme-li se ale názoru, že by mohlo jít o přenesené pojmenování některých lidských vlastností, zjistíme následující: jeřábek má na hlavičce chocholku připomínající štětku rozcuchaných vlasů[116]. Naopak sloveso „jeřabit se“ znamenalo „vraštit se, chmuřit se, mračit se“, takže v této souvislosti mohlo být možné označit člověka s takovým příjmením jako **někoho, kdo se naštve kvůli každé maličkosti**, kdo se bezdůvodně rozzlobí.

[113] Podle Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost z r. 1994 (str. 613) může být 3. p. Díťovi i Dítětovi, jeho manželku lze oslovovat paní Díťová nebo paní Dítětová. (Mates, 2004, s. 80.)

[114] Jakoby démonům přinášejícím nemoci a smrt rodiče našeptávali: „Proč byste se o takového chlapce zajímali, na něm přece nic není, vždyť ani jméno nemá! Voláme na něj jen dítě!“ (Mates, 2004, s. 81.)

[115] Chudoba, chudobka, chudobička je starší, méně používaný pojem pro sedmikrásku (Mates, 2004, s. 106.)

[116] Přídavné jméno „jeřabatý“ – rozcuchaný, rozčepýřený, ježatý (Mates, 2004, s. 113.)

Kytka	Příjmení Kytka nepatří k těm frekventovaným, řadí se k tzv. řídkým. Zprvu se snad jednalo o přezdívku, kterou lidé dostávali z různých důvodů: podle **domovního znamení**, podle nezvykle a **krásně upravené zahrádky**, podle pečlivě **upraveného zevnějšku** (nezbytná květina v klopě nebo pugét v ruce), stejně tak to mohl být někdo, kdo **květiny prodával** na trzích, někdo, kdo **pěstoval** výhradně květiny nebo se o ně staral na zámku apod. Mohlo jít také o prosté **přirovnání** – hoch jako kytka (pohledný) nebo příhodu spojenou s tímto jménem.

3.14.2 Příjmení hanlivá

Bambula	Kromě tohoto příjmení existuje ještě varianta Bambule, jejich zdrobněliny se ale pro pojmenování lidí neuplatnily. Slovem **„bambule“** se označuje něco **kulatého** či **zaobleného.** V této souvislosti můžeme hovořit o jakési podobnosti ve vztahu k člověku (kvůli jeho nápadnému bambulovitému nosu). Naopak pojem „bambula“ je obsáhlejší a charakterizuje člověka komplexně, jeho tělesnou i duševní stránku. Na rozdíl od „bambule“ pochází **„bambula“** z maďarského **bamba = hloupý**[117]**.**
Exner	Tohle příjmení může někomu kvůli hlásce „x“[118] připadat poněkud exoticky. Původní tvar příjmení Exner měl pravděpodobně podobu Ochsner / Öchsner, nicméně důležitou složkou je právě ona část, resp. německé substantivum Ochs (vůl). Jmenoval-li se někdo Exner, měl podle všeho co dočinění s voly – **volák, volár, volař, skoták**[119]**.** Základem slova nemusel být bezpodmínečně německý Ochs, ale možná německé slovo Achse (osa, náprava).

[117] Mates (2004, s. 170) také nabízí ještě několik dalších výkladů slova „bambula“: hlupák, nemotora, trouba, budižkničemu, nemehlo, tupec, moula, přihlouplý, tupý, natvrdlý člověk.

[118] Ze 42 písmenek naší abecedy je, pokud jde o její četnost, na 37. místě. Některé jazyky (např. ruština) ji nemají vůbec. Občas se „x“ transformuje z „ks“ nebo z „chs“. (Mates, 2004, s. 189.)

[119] Takový člověk patřil k selské čeledi, pásl voly, pracoval s nimi (oral, převážel náklady apod.), poháněl je nebo s nimi obchodoval. Nejznámější z našich Exnerů byl profesor organické chemie Otto Exner (1924 – 2008), žák akademika Wichterleho. (Mates, 2004, s. 189.)

	V takovém případě by snad šlo o specializovaného koláře, který vyráběl nápravy k vozům a kočárům.
Měchura	Nemá blízké jazykové příbuzné. Výjimku tvoří synonymum měchuřina. V této souvislosti můžeme najít spojení např. „hubu má jako měchuřinu / měchuru“. V obou případech pod tím rozumíme **nateklou, nafouknutou, tlustou**. Tyto názvy jsou spojeny s „měchem“, popř. „měchýřem“. Měchuřina bylo totiž označení vysušeného močového měchýře domácích savců, z něhož se kdysi vyráběly měchuřinky na tabák, váčky na peníze aj. Měchura má naopak vícenásobný obsah, vždy se ale týká nějakého jídla. Každý jistě zná „mazanec, vydutý koláč“ (vydutý ve smyslu oblý, nafouklý). Někde Měchurou označují dokonce i knedlík. Vždy se však při pojmenování lidí slovem Měchura uplatnily nafouklé, oblé či zakulacené tvary[120].
Pomeje	Jistě nám na mysli vyvstanou i příbuzné varianty Pomej, Pomije[121] či Pomyje. Nejstarší podoba „pomyjě“ pojmenovávala **„vodu z hrncuov a mis po jejich umytí“**, nejmladší je prakticky totožná **„pomyje, splašky po umytí nádobí“**. Nad takovým jménem nám ale bezesporu zůstává rozum stát. Takovou přezdívku si mohl vysloužit třeba **mizerný kuchař**, který vařil šlichtu (schlecht – špatný); tímto pojmem se také označovalo žrádlo pro prasata. V jiném případě se mohlo jednat o **nadávku hostinským**, kteří čepovali řídké či nechutné nápoje. Nebo mohlo jít

[120] Měchatý = tlustý, břichatý; měchna = tlustá žena; měchura = velmi tlustý, měchatý člověk. Starý výraz měchyně je zakonzervován v názvu Měchenic nedaleko Prahy. (Mates, 2004, s. 230.)

[121] Příjmení Pomije má čtyřikrát vyšší frekvenci než Pomej / Pomeje a třikrát vyšší než Pomyje. (Mates, 2004, s. 243.) Někoho možná znejistí ono „i“, ale je třeba mít na paměti, že zatímco se pravopis češtiny několikrát během jejího historického vývoje proměňoval, jména zůstávala nezměněná ve své původní podobě.

	i o žertovnou **přezdívku pro myče nádobí ve velkém**. Abychom nezůstali jen u odpadků, dříve existoval ještě jeden termín **„zlaté pomyje“**. Patří k práci lidí, kteří se dostali do styku s prvkem jménem aurum[122].
Servus	S tímto příjmením je z hlediska původu a obsahu totožné Serbus, nicméně Servus je původnější. Jeho význam byl **hlídač**[123] (nejspíš dobytka). Postupem doby se z něho stal **otrok, služebník, sluha a nevolník**. Nutno podotknout, že existovalo ještě označení servulus (otrok – bídák, otrok – ničema). Obecné pojmy servus / serbus sloužily k pojmenování zaměstnání **panských sluhů** (byli především posly, vyřizovali různé vzkazy apod.). Takoví poslové fungovali takřka jako podúředníci. Co nám ale bude známější než tyto předešlé výklady, je skutečnost, že „servus“ byl v minulosti také jeden z našich **pozdravů**. Drobní živnostníci se oháněli formulkami „k službám“, „služebníček“[124] apod. V dnešní době se ujalo označení „servisy“ (služby)[125].

3.15 Veselá česká příjmení

Velmi vtipně podává některá naše příjmení také **Jiří Janáček** ve své publikaci příznačně nazvané *Veselá česká příjmení*[126]. Z nepřeberného množství veselých rýmovánek jsem vybrala několik příkladů, které poskytují zase jiný pohled na některá již dříve zmiňovaná příjmení v této práci, jejichž zařazení do významových tříd přikládám níže.

[122] Pod jejich bezprostředním pracovištěm byly nádoby, na jejichž dnech se usazovaly sebenepatrnější pilinky, snad i prach tohoto cenného kovu, z čehož se pak pořídila celá tavenina. Za stejným účelem se pral i oděv lidí pracujících se zlatem. (Mates, 2004, s. 243.)

[123] Od lat. servire = hlídat

[124] It. servitóre = služebník

[125] Od těchto servisů je třeba odlišit anglický servis, který vyjadřuje podání v tenise. (Mates, 2004, s. 250.)

[126] Janáček, 2008.

Bambule[127] s bábou mluví o bule. Bez sicilské buly všichni jsme prý nuly.	***Duspiva***[128] studuje a prospívá. Nedusí se pivem, je pod dobrým vlivem.
Koptiš[129] v kopcích prý měl obtíž. V těch kopcích pod hradem Loktem pan Kopták jej zmazal koptem.	***Ondrášek***[130] žádá Ondru o prášek. Prý ty prášky pana Ondry vyléčí i hypochondry.
Pomije[131] pomeranče omyje. Pan Pomije Marii říká, že vše pomíjí.	***Spálenka***[132] ví, jak chutná pálenka. Pálenka vás nespálí a ochrání od spály.
Volák[133] je Čech a ne Polák. Ten pan Volák pana Volmu nutil plnit tvrdou normu.	***Žemlička***[134] maluje jak Kremlička. A žemle a kremrole má každý den na stole.

[127] Janáček, 2008, s. 7. Příjmení Bambule je možné zařadit také do skupiny příjmení podle fyzických vlastností, vhledu a nápadných částí těla, konkrétně do podkategorie příjmení z názvů vad pleti, tělesných nedostatků (viz s. 56 v této diplomové práci). Další možný výklad příjmení viz s. 74.

[128] Tamtéž, s. 21. Toto příjmení řadíme k příjmením vzniklým z rozkazovacího způsobu, resp. ze spřežek, viz s. 71 této diplomové práce.

[129] Tamtéž, s. 45. Jedná se o příjmení, jehož základem se stalo novozákonní jméno Prokop (průkopník, razící cestu) – viz s. 39 této diplomové práce.

[130] Tamtéž, s. 62. Toto příjmení je odvozené od jména latinského původu (Ondřej – odvážný, mužný). – viz s. 43 v této diplomové práci.

[131] Tamtéž, s. 68. Výklad příjmení viz příjmení Pomeje na s. 75 v této práci.

[132] Tamtéž, s. 78. Toto příjmení náleží do skupiny příjmení, jejichž základem se staly slovesné tvary neurčité, resp. složené tvary příčestí trpného. – viz s. 71 této diplomové práce.

[133] Tamtéž, s. 92. Základem se stalo slovo „vůl“, které však přetrvává do dnešní doby spíše v čím dál frekventovanějších nadávkách. Mates (2004, s. 280.) dokonce označuje tento fenomén vskutku příhodným názvem „hovězí vokativ“. Další rozšiřující výklad viz příjmení Exner na s. 74 v této diplomové práci.

[134] Tamtéž, s. 96. Jmenované příjmení patří ke skupině příjmení z názvů věcí, resp. z názvů jídel a mlýnských výrobků. – viz také s. 64 této práce.

3.16 Jména našich prezidentů

Mates[135] svou publikaci člení na tři poměrně obsáhlé celky, z nichž dvěma jsem se už věnovala v kapitole kuriózních a hanlivých příjmení. Ještě bych se ale chtěla alespoň v krátkosti zastavit u posledního neméně zajímavého oddílu, kde se autor věnuje výkladu příjmení všech našich prezidentů (s výjimkou toho před nedávnem nově zvoleného, neboť publikace vyšla v roce 2004).

Není bohužel možné se zde věnovat všem deseti, resp. jedenácti „prezidentským" jménům, ačkoli by si nějakou zmínku určitě zasloužila. Ve spolupráci s Ohlašovnou trvalého pobytu Matričního úřadu Magistrátu města Českých Budějovic jsem vypracovala následující tabulku, která uvádí alespoň počet „neprezidentů" nosících „prezidentská" příjmení a žijících v Českých Budějovicích[136].

Masaryk	5
Beneš	97
Hácha	0
Gottwald	6
Zápotocký	0
Novotný	257
Svoboda	171
Husák	7
Havel	61
Klaus	0
Zeman	123

3.16.1 Tomáš Garrigue Masaryk (1918–1935)

Snad málokdo se zamyslel nad významem příjmení našeho prvního prezidenta. V jeho příjmení zanechaly nesmazatelné stopy dva vlivy – jak otcův původ z moravsko-

[135] Mates, 2004.

[136] Údaje o četnosti příjmení byly získány z Informačního systému Radnice Vera od společnosti VERA, spol. s. r. o. (podobně též viz tabulka Frekvence příjmení v Českých Budějovicích na s. 19 této diplomové práce).

Ke dni 14. 3. 2013 žije v Českých Budějovicích 91 733 občanů přihlášených k trvalému pobytu.

slovenského pomezí, tak prolínání obou národů. S tím souvisí také to, že to budou zajisté Slováci, kteří v jeho jméně nejdříve rozpoznají mäsiara neboli **řezníka**.

Slovník z roku 1960 nabízí ještě pojem **masař** ve významu řezník i obchodník masem[137]. Ačkoli se tento výklad jeví obyčejně, neubírá na významu Masarykovy osobnosti.

Co se týče onoho cizího přízviska **Garrigue**[138], jde o příjmení prezidentovy manželky. Toto jméno si připojil ke svému na počest jejího starobylého rodu z jihofrancouzské Provence.

Jméno našeho prvního prezidenta Masaryka žije až do dnešních dnů, projevuje se v tzv. **deonymismech**[139] (*Masarykův stadión v Praze na Strahově, Masarykův okruh v Brně,* pojmenování *čepice se štítkem,* z jeho myšlenkového odkazu vznikl pojem *masarykismus*, pro označení jeho stoupenců se ujal výraz *masarykovec*).

3.16.2 Edvard Beneš (1935–1938; 1945–1948)

Příjmení našeho druhého a později také čtvrtého prezidenta se řadí do nejrozšířenější kategorie, kterou představují osobní (křestní) jména[140].

Jméno, resp. příjmení *„Beneš“* je odvozenina ze jména Benedikt (vzniklo odtržením prvních dvou slabik, k nimž se posléze připojila přípona –š). Z hlediska původu jde o latinské jméno (Benedictus), tzv. kompozitum neboli složené jméno. Obě složky jsou však velice dobře rozpoznatelné – bene = „dobře“ a dictus = „řečený“. Význam této složeniny by bylo možné vyložit jako **„blahořečený“**, **„blahoslavený“** či **„požehnaný“**. Nejvíce se tomuto významu blíží český ekvivalent **Blahoslav**[141].

---

[137] Mates, 2004, s. 18.

[138] Provensálský výraz „gariga“ označuje rostlinstvo středomořského typu, pestrou směsici vždyzelených keřů a bylin se zvláštní vůní. Současně tento termín pojmenovává také vápencové planiny tvořící základ této flory, jde i jméno části pohoří Cévennes. (Mates, 2004, s. 19.)

[139] Obecné výrazy, v nichž je obsaženo jméno dotyčného. (Mates, 2004, s. 19.)

[140] Viz též s. 35 a s. 45-46 v této diplomové práci.

[141] Mates, 2004, s. 20.

Benešů je u nás požehnaně – podle Matese[142] se toto jméno umístilo na pomyslném 18. místě nejrozšířenějších příjmení, pokud jde o křestní jména, vyskytují se u nás ve variantách Benedikt a Beneš. Také **obcí** s názvy Benešov, Benešovice apod. je v naší zemi mnoho.

Deonymismy vážící se k osobě Edvarda Beneše nenajdeme (pro srovnání Masaryk – viz výše). Existoval sice pojem *„benéšek“* („všetečka“ či „závistivý člověk“), ten se však do dnešních dnů nedochoval a byl pravděpodobně už dávno zapomenut. Stejně tak se neujal ani výraz českých fašistů z konce první republiky *„odbenešit“*, ani výraz z oblasti hantýrky *„dát si beneše“* (místo dát si bene, udělat si dobře)[143].

3.16.3 Václav Havel (1989–1992; 1993–2003)

Byl dalším prezidentem, který se neodmyslitelně zapsal do života a dějin našeho národa. Mezi Masarykem a Havlem lze najít určitou spojitost v jejich ideálech (heslem toho prvního bylo „Pravda vítězí“, druhý jej rozšířil na ono známé „Pravda a láska vítězí nad lží a nenávistí“).

Jméno *„Havel“* fungovalo dříve i jako křestní jméno, dnes se vytrácí na úkor jiných a žije či přežívá spíše v podobě příjmení. Je pouze počeštělým jménem, odkazuje na latinský původ (Gallus ve významu Gal / Kelt, původně označovalo **obyvatele Galie**; gallus v latině znamená také **kohout**). Keltové také sami sebe nazývali Gally, což snad může odkazovat na jejich **bojovnost** a válečnictví; takže kdybychom to měli shrnout, má příjmení Havel kořeny až v Irsku.

Co se týče změny g > h, byla provedena do první poloviny 13. století. Podle Gebauera bylo tvrdé –ll- změněno na –vl-, mezi něž se kvůli snazší výslovnosti vkládalo v prvním pádě tzv. epentetické –e-[144].

Jméno bývalého prezidenta je obsaženo i v našich *pranostikách*[145], můžeme se pochlubit rovněž tradicí *Havelského posvícení*. Naše lesy skrývají také podzimní *houby havelky* (prezidentovo křestní jméno nosí zase houby václavky). Z hlediska našeho

[142] Mates, 2004, s. 20.

[143] Mates, 2004, s. 22.

[144] Mates, 2004, s. 40.

[145] Nalévá-li Havel, bude horké léto. (Mates, 2004, s. 42.)

vzhledu se ještě uchytilo u *barbířů* (tedy mistrů břitev a nůžek, jak je nazývá Vladimír Mates) jméno našeho prezidenta v podobě spojení „Tak jak? Do ztracena, nebo na havla?!“[146]

3.16.4 Václav Klaus (2003–2008; 2009–2013)

V novodobé historii naší republiky bychom ho mohli označit jako Václava II. Stejně jako příjmení jeho předchůdce fungovalo ve svých začátcích jako jméno křestní i jméno *„Klaus“* můžeme tak pojmout (toto jméno je sice německé, ale jeho kořeny sahají snad až do Řecka). Ačkoli v této souvislosti je třeba hned na začátku upozornit na to, že nesmíme toto příjmení spojovat s latinou (i když nás bude možná plést jméno Klaudius = kulhavý).

Jak už bylo řečeno, jde o německé jméno, jehož základní podobou je **Nikolaus**. Velké popularity se toto jméno dočkalo zejména ve 14. století díky kultu svatého Mikuláše (Nikolause).

Německý Klaus i holandský Klaas navazovali na řecký původ jména **Nikelaos** (Niké byla bohyní vítězství + laos znamená lid = **ten, který je vítězný v lidu**. Od toho by se mohl odvodit i slib „chci být prezidentem všech“. [147]).

Termín *„Klause“* je možné dohledat ve středověké latině a pojmenovává nějaký sevřený, uzavřený prostor. V této souvislosti také můžeme zmínit pojem klauzura.

3.16.5 Miloš Zeman (2013–20??)

Příjmení *„Zeman“* (shodou okolností také příjmení našeho současného prezidenta, který se svého úřadu oficiálně ujal 8. března 2013 po vítězství v historicky první přímé volbě prezidenta České republiky) řadí Josef Beneš[148] do velké skupiny příjmení podle sociálního rozvrstvení a společenských poměrů, konkrétně do podskupiny **podle vysokých hodností mezi vládce a šlechtu**.

[146] Mates, 2004, s. 42.

[147] Mates, 2004, s. 44.

[148] Beneš, 1962. Viz také s. 58 v této diplomové práci.

Vladimír Mates[149] charakterizuje Zemana také jako člověka, který je **pevně spjat se zemí**, je jejím **vlastníkem** a má k ní jednoznačný **vztah**, protože mu kromě **obživy** poskytuje i ve společnosti **pocit pevné půdy pod nohama**.

Za nepravděpodobné pokládá Mates odvození tohoto jména z německého Seeman (námořník).

Derivace *„Zemánek“* pojmenovává nejen **malého Zemana**, ale také zemánka, **zemanče**, tedy **nemanželské dítě** zplozené mladičkým panošem, sloužícím u vyššího šlechtice.

[149] Mates, 1998, s. 161.

4. Závěr

Za cíl této práce jsem si kladla shromáždit co nejvíce informací, které byly spjaty s pojmem „příjmení“, aby každému mohl být umožněn vhled do této zajímavé problematiky. Ačkoli je příjmení nedílnou součástí každého člověka, troufám si tvrdit, že je málo těch, kteří se pustili do pátrání po jeho skutečném obsahu či původu. Doufám, že tato práce přispěla alespoň trochu k objasnění této tematiky.

Z **mluvnického** hlediska je možné charakterizovat příjmení jako **antroponyma** (patří k osobním jménům), vývojově jsou však mladší než jména křestní, která byla dlouho jediným identifikačním znakem člověka. Coby nedědičná příjmení měla úlohu odlišovat od sebe lidi se stejným jménem. Postupem času nabyla příjmení na významu a naznačují příslušnost ke konkrétní rodině (s tím souvisí také jejich dědičnost), zatímco křestní jméno od sebe odlišuje jednotlivé členy dané rodiny.

Příjmení mají **povahu jmen**; jejich základem se stala jména podstatná (*Svoboda*), přídavná (*Pokorný*), uplatnění našly i jiné slovní druhy – příjmení slovesná (*Dostál*), větná (*Skočdopole*), příslovečná (*Ledajaks*) nebo citoslovečná (*Cink*).

Příjmení lze také obecně charakterizovat jako **podstatná jména konkrétní, životná**, přičemž jejich mluvnický rod určuje přirozený rod pojmenovaných jedinců. Z tohoto důvodu se příjmení vyskytují jen **v rodě mužském** a stala se životnými (ta švestka x ten pan *Švestka*)[150]. Rod určuje také koncovka 1. pádu čísla jednotného (koncovka –ová pro přechýlenou podobu mužského příjmení). V souvislosti s funkcí příjmení identifikovat a rozlišovat hovoříme o jejich základním užití **v jednotném čísle**[151].

Skloňování příjmení odpovídá soustavě českých obecných jmen a řídí se jejich **vyslovovanou podobou**. Skloňují se tedy v souladu se svým zakončením podle vzorů podstatných jmen obecných.

[150] Knappová, 2008, s. 33.

[151] Tvary množného čísla se uplatňují v případě, kdy příjmení nabývá platnosti jména obecného (novodobí Mánesové = umělci malující ve stylu Mánesově). (Knappová, 2008, s. 34.)

Diplomovou práci jsem tradičně rozdělila do dvou samostatných oddílů, které však na sebe navazují, resp. vycházejí z předchozích poznatků. V části teoretické jsem se pokusila nastínit pojem příjmení z hlediska jeho zajímavého vývoje, ve vlastní části praktické, resp. výzkumné jsem teoretické poznatky aplikovala v praxi při klasifikaci jednotlivých příjmení z oficiálního telefonního seznamu Zlaté stránky TTO České Budějovice 2001-2002.

K pojmenovávání osob v nejstarších dobách se užívalo pouze jednoho jména. Určitý zlom nastal ve 13. století, kdy se postupně objevovala taková označení osob, připojovaná za jejich osobní jméno, nazývaná **příjmí** (jakýsi předchůdce příjmení). Samostatnou kapitolu jsem věnovala také ustalování dědičného příjmení, které během několika staletí prodělalo poměrně pozoruhodný vývoj.

Z hlediska **frekvenčního** je možné u nás najít zhruba 65 000 příjmení, přičemž četnost několika vybraných příjmení uvádím pro zajímavost v tabulkách na s. 18 a 19. Tabulky ale není možné doslova porovnávat, protože se liší v tom, jaké území i dobu obsáhly[152]. U některých příjmení se sice objevily určité shody, ty se však nepotvrdily v případě nejfrekventovanějšího příjmení – Dobrava Moldanová[153] uvádí, že titulem nejčastějšího příjmení v České republice se v roce 2002 mohlo pyšnit příjmení Novák, zatímco tabulka vypracovaná ve spolupráci s Ohlašovnou trvalého pobytu Matričního úřadu Magistrátu města Českých Budějovic dokládá, že prvnímu místu v četnosti příjmení na území Českých Budějovic v roce 2012 jednoznačně vévodil *Dvořák* (362 nositelů). Teprve pak následuje příjmení *Novák* (348 nositelů) a třetí místo v obou případech obsadilo příjmení *Novotný* (256 nositelů).

Na rozdíl od příjmení, jejichž základem se stala ženská jména, tvoří poměrně početnou a frekventovanou skupinu příjmení vzniklá z mužských křestních jmen, ať už jde o jejich podoby neobměněné (*Aleš, Alexandr, Bernard, Daniel, David, Felix, Filip, Gabriel, Jáchym, Jakub, Jan, Jindřich, Kryštof, Lukáš, Marek, Martin, Pavel, Petr, Tomáš, Václav*), či pozměněné – (viz též kapitola 3.2 Příjmení z křestních a starých osobních jmen).

[152] Tabulka na s. 18 zpracovává frekvenci příjmení v České republice v roce 2002, zatímco následná tabulka na s. 19 se věnuje sice stejným příjmením, ale pouze na území Českých Budějovic a v čase o deset let později, tzn. váže se konkrétně k datu 15. 11. 2012.

[153] 2004, s. 11.

V rámci teoretického pojednání jsem se zastavila také u dalšího poměrně obsáhlého tématu, z čeho vznikla naše příjmení. Následná kritéria jsem uplatnila ve výzkumné části, která se skládá z členění 2662 příjmení do jednotlivých skupin a podskupin podle motivace jejich vzniku. Některá příjmení bylo možné zařadit do několika skupin zároveň, jelikož je u nich možné určit více motivačních zdrojů či podnětů.

Další kapitola se zaobírá problematikou **pravopisu**. Můžeme směle tvrdit, že příjmení zaujímají ve slovní zásobě každého národa důležité a zároveň zajímavé místo – oprostila se totiž od významu slova, které dalo podnět k jejich vzniku. Dnes platí pravidlo, že vzhledem k dědičnosti příjmení je třeba tato jména psát tak, jak jsou uvedena v rodných listech, bez ohledu na aktuální pravopisnou normu.

Jelikož se nemusí naše příjmení vždy setkat s ohlasem, je možné si ho za určitých podmínek v souladu s příslušnými zákony nechat změnit. Důležité je však také dbát **estetičnosti** křestního jména, které by mělo alespoň přijatelným způsobem korespondovat s naším příjmením, abychom se později nestali terčem posměchu či zdrojem komických situací.

Vytvořila jsem si 14 pracovních skupin s několika dílčími podskupinami, do kterých jsem se snažila daná příjmení zařadit. Při klasifikaci, kterou uplatňuji ve své diplomové práci, kombinuji přístupy J. Beneše[154] a M. Knappové[155]. Coby studentku bohemistiky a germanistiky mě u posledně jmenované obzvláště potěšil fakt, že prakticky ke každé kategorii názorně uváděla rovněž německé ekvivalenty našich příjmení.

Tato skupina **příjmení německého původu** je významným dokladem dlouhodobého kontaktu obou národů. Nelze však striktně tvrdit, že každé příjmení s německým základem je skutečně příjmením německého původu – tato slova jsou odvozena od slov přejatých do češtiny. Mohli bychom tedy říci, že jde o slova mezinárodního charakteru.

Důležitým zdrojem pro pojmenování osob nebylo jen sousedství našich zemí s Německem, lidé se pojmenovávali také jmény z místních názvů, která původně

[154] Beneš, 1962.

[155] Knappová, 2008.

označovala, kde kdo bydlí nebo odkud pochází. V této souvislosti bych zmínila tři na první pohled poněkud exotická, resp. netypická příjmení *Bělehrad*[156], *Damašek*[157] a *Turín*[158].

Pro odlehčení jsem zařadila také kapitoly, které se věnují jak **kuriózním či hanlivým, tak veselým českým příjmením**. Mohly poskytnout zase jiný pohled na tuto problematiku, jiný přístup při odkrývání významu a poodhalování tajemství jména, jak to učinili Vladimír Mates[159] nebo Jiří Janáček[160]. Představili jsme si několik českých více či méně frekventovaných příjmení, abychom se podívali, lidově řečeno, „pod pokličku", která skrývala význam a původ toho či onoho vybraného příjmení.

Nakonec jsem se zastavila ještě u **příjmení našich prezidentů**, kterými se může pyšnit také jistě mnoho „neprezidentských" nositelů, kteří žijí (nejen) v Českých Budějovicích. Vybrala jsem několik podle mého názoru dostatečně reprezentativních příkladů, u nichž uvádím opět jejich výklad, jak jej podává ve své publikaci Vladimír Mates[161].

V různých významových skupinách lze odhalit nejen výše zmiňovaná jména prezidentů, ale také mnoho dalších **„VIP" jmen**, ať už se jedná např. o jména „spisovatelská", „herecká" (tedy obecně umělecká), či o jména „sportovců". Za všechna připojím pouze několik příkladů pro ilustraci (*Benedikt, Erben, Jágr, Kohout, Němcová, Mucha, Peroutka, Plachtová, Poláček, Poborský, Polívka, Pomeje, Popelka, Potměšil, Prachař, Seifert, Schiller, Vláčil, Vojtek, Vokoun, Vorlíček, Wagner, Wolker, Žáček aj.*).

---

[156] Město ležící na soutoku Sávy s Dunajem je dnes hlavním městem Srbska, dříve bylo hlavním městem Socialistické federativní republiky Jugoslávie. Původně šlo o keltské sídliště, což dokládá také nejstarší doložený název Singidunum (kel. dun- znamená vrch). Slovanská podoba Běl-grad „bílý hrad" poprvé doložena r. 878 (z toho v sch. Beograd). Motivem názvu byly snad bílé zdi pevnosti. (Lutterer, 1976, s. 45.)

[157] Damašek je hlavním městem Sýrie ležícím na řece Barada. Zároveň může jít o druh tkaniny, jehož název byl odvozen právě od jména syrského města. (Machek, 1971, s. 110.)

[158] Turín (italsky: Torino, v piemontském dialektu Turin) je velké průmyslové město v severozápadní Itálii, metropole Piemontu a stejnojmenné provincie.

[159] Mates, 2004.

[160] Janáček, 2008.

[161] Mates, 2004.

Zvlášť by bylo možné vyčlenit ještě jednu pomyslnou a rovněž neméně zajímavou kategorii s názvem **„příjmení podle znamení zvěrokruhu“**. Do této skupiny by spadala následující příjmení typu *Beran, Blíženec, Rak, Skopec*, z nichž však téměř všechna patří současně také do skupiny příjmení vzniklých ze jmen živočichů.

Rejstřík všech příjmení, která uvádím v této diplomové práci, připojuji v příloze na konci práce. Součástí tištěné verze práce je také CD, které obsahuje elektronickou verzi této diplomové práce.

Seznam použitých zkratek

A - apelativum

aj. – a jiné

angl. - anglicky

ap. – a podobně

apod. – a podobně

atp. – a tak podobně

cit. – citace, citováno

č. - číslo

fr. - francouzsky

germ. - germánsky

ha - hektar

hebr. - hebrejsky

it. - italsky

již. – jižní (Čechy)

kelt. - keltsky

KJ – křestní jméno

kupř. - kupříkladu

lat. - latinsky

maď. - maďarsky

MJ – místní jméno

mj. – mimo jiné

MV ČR – Ministerstvo vnitra České republiky

např. - například

nář. - nářečně

něm. - německy

OJ – osobní jméno

popř. - popřípadě

r. - rok

resp. - respektive

roč. - ročník

rus. - rusky

řec. - řecky

řím. - římsky

s. - strana

Sb. – sbírka

sch. - srbochorvatsky

spol. s. r. o. – společnost s ručením omezeným

stč. - staročesky

stněm. - staroněmecky

stol. - století

tj. – to jest

tzv. – takzvaně, takzvaný

Seznam odborné literatury

BĚLIČ, Jaromír et al. *Malý staročeský slovník: příručka ke studiu na filozofických a pedagogických fakultách.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.

BENEŠ, Josef. *O českých příjmeních.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.

BENEŠ, JOSEF. *Německá příjmení u Čechů.* Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1998. 1. svazek.

BENEŠ, JOSEF. *Německá příjmení u Čechů.* Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1998. 2. svazek.

HAVRÁNEK, Bohuslav et al. *Slovník spisovného jazyka českého.* Praha: Academia, 1960-1971.

HLAVSA, Zdeněk A KOL. ÚSTAVU PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR. *Pravidla českého pravopisu* : školní vydání včetně Dodatku. Praha: Fortuna, 1999.

JANÁČEK, Jiří. *Veselá česká příjmení.* Zliv: Jiří Janáček, 2008.

JUNGMANN, Josef. *Slovník česko-německý.* Praha: Academia, 1989-1990.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?.* Praha: Academia, 2006.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině.* Liberec: AZ KORT, s. r. o., 2008.

KOPEČNÝ, František. *Průvodce našimi jmény.* Praha: Academia, 1974.

LUTTERER, Ivan et al. *Původ zeměpisných jmen: etymologický slovník 1000 vlastních jmen zemí, měst a přírodních objektů z celého světa.* Praha: Mladá fronta, 1976.

LUTTERER, Ivan et al. *Zeměpisná jména Československa: slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje.* Praha: Mladá fronta, 1982.

LUTTERER, Ivan et al. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.* Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1997.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého.* Praha: Academia, 1971.

MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: malá domácí encyklopedie 250 nejčastějších příjmení.* Praha: Knižní klub, 1998.

MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: malá encyklopedie nejčastějších příjmení. II. díl, Jména na 251.-501. místě : Adam - Žižka.* Praha: Epocha, 2003.

MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená aneb Příjmení pod mikroskopem.* Praha: Epocha, 2004.

MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení.* Praha: Agentura Pankrác, 2004.

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše et al. *Pomístní jména v Čechách: o čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest.* Praha: Academia, 1995.

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše et al. *Slovník pomístních jmen v Čechách.* Praha: Academia, nakladatelství AV ČR, 2000.

PLESKALOVÁ, Jana. *Tvoření nejstarších českých osobních jmen.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998.

POLÍVKOVÁ, Anna. *Naše místní jména a jak jich užívat.* Praha: Universum, 2007.

SVOBODA, Jan. *Staročeská osobní jména a naše příjmení.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964.

ŠMILAUER, Vladimír. *Novočeské tvoření slov.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971.

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky.* Brno: Masarykova univerzita, 1999.

Internetové zdroje

BENEŠ, Josef. *Jaké české příjmení si vybrati?.* [online]. 1946, roč. 30, 6-7 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3968

BENEŠ, Josef. *Jeden druh příjmení a o jednom způsobu kolektivního označení příslušníků rodiny.* [online]. 1937, roč. 21, č. 7 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3200

BENEŠ, Josef. *O našich příjmeních.* [online]. 1944, roč. 28, č. 7 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3839

BENEŠ, Josef. *Výslovnost našich příjmení německého původu.* [online]. 1960, roč. 43, 9-10 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4790

KNAPPOVÁ, Miloslava. *K jazykovým a právním aspektům přechylování příjmení v češtině.* [online]. 2003, roč. 86, č. 3 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7728

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Přechylování příjmení jako problém kodifikační a legislativní (návrh doplňkové kodifikační úpravy.* [online]. 1992, roč. 75, č. 1 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7046

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Přechylování příjmení v češtině.* [online]. 1979, roč. 62, č. 5 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6153

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Systém příjmení užívaných v českých zemích.* [online]. 1993, roč. 76, č. 4 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7149

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Začleňování cizích ženských příjmení do češtiny.* [online]. 1981, roč. 64, č. 2 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6237

MATÚŠOVÁ, Jana. *Jak čteme a píšeme naše příjmení.* [online]. 2007, roč. 90, č. 1 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7921

OBERPFALCER, František. *Příjmení z ženských jmen.* [online]. 1931, roč. 15, č. 10 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2387

SVOBODA, Jan. *K původu a výkladu českých příjmení.* [online]. 1957, roč. 40, 7-8 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4568

SVOBODA, Jan. *K tvoření českých příjmení.* [online]. 1953, roč. 36, 7-8 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4306

Turín. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Turín

VAŇASOVÁ, Radka. *K současné frekvenci českých příjmení.* [online]. 1988, roč. 71, č. 3 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6772

VAŠÁK, Pavel. *Česká příjmení statisticky.* [online]. 1971, roč. 54, č. 5 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5590

Diplomové práce

HOREJŠOVÁ, Petra. *K problematice vlastních jmen.* České Budějovice, 2000. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Milena Nosková.

MAKOVCOVÁ, Stanislava. *Příjmení na Chýnovsku.* České Budějovice, 2000. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Marie Janečková, CSc.

MATĚJKOVÁ, Iva. *Příjmení v Českých Budějovicích a jejich přezdívkové obměny ve školním prostředí.* České Budějovice, 1988. Diplomová práce. Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích. Vedoucí práce PhDr. Marie Janečková, CSc.

MORAVCOVÁ, Jaroslava. *Česká příjmení.* České Budějovice, 1983. Diplomová práce. Pedagogická fakulta České Budějovice. Vedoucí práce PhDr. Marie Měšťanová.

PŘEROSTOVÁ, Eva. *Typy příjmení v Blatné.* České Budějovice, 1999. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity. Vedoucí práce PhDr. Marie Janečková, CSc.

STYBLÍKOVÁ, Zdenka. *Typy příjmení v Žatci.* České Budějovice, 1998. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Gabriela Nohavová.

Prameny

Archivované svazky Zlatých stránek TTO České Budějovice z let 2001-2002

Index matriky pokřtěných ve farnosti svatého Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích, svazek VII. z let 1985–2010

Příloha A: Abecední rejstřík příjmení uvedených v diplomové práci

A

Abel 39, 66

Abrahám 39, 66

Abrhámová 39

Abrman 39

Adam 39, 66

Adamčík 39, 49

Adamec 39, 49

Adámek 39

Adamík 39

Adamovská 52

Albert 44

Albrecht 44

Alenková 51

Aleš 38

Alexa 38

Alexandr 38

Ambrozek 38

Ambrož 38

Ambrůžek 38

Anděl 66

Anderle 43

Anděrová 43

Andráš 43, 48

Andreas 43

Andreis 43

Andrejsová 43

Andreska 43

Andrle 43

Andrlík 43

Andrýs 43

Antal 42

Antl 42

Anton 42

Antoň 42

Antoniová 42

Antoňů 42

Antony 42

Antoš 42

Antoušek 42

Anýž 62

Aplt 44

Aubrecht 44

Augusta 46

B

Babáčková 57

Babák 51, 57

Babinec 51, 57

Babka 49, 51, 57, 64

Báca 49

Bača 49, 58

Bačkora 65

Bach 55

Balabánová 50

Baláková 39

Balík 39

Ballák 39

Baloun 50, 54

Baloušek 39

Bambas 47

Bambula 56, 74, 77

Bambule 56

Barabáš 66

Baráček 49, 55

Baron 58

Barošová 50

Bárta 40, 57

Bartáček 40

Barták 40

Bártek 40

Barteková 40

Bártíček 40

Bartík 40
Bártík 40
Bártko 40
Bartl 40
Bártl 40
Bartoň 40, 50
Bartoš 40
Bartoušek 40
Bártů 35, 40
Bartunek 40
Bartůněk 40
Bartůšek 40
Bartuška 40
Bartyzal 50
Bašta 55
Baštář 50
Baudisová 47
Baudyš 48
Bauer 59
Bavlovič 49
Bavor 50, 54
Bayer 54
Bazal 62
Bazala 50
Bečka 65
Bečvář 59
Bedlivý 68
Bedri 44
Bednář 59
Bechyně 52, 55
Bek 42, 49
Bekeč 49
Bělehrad 86
Bělohlav 68
Belšan 62
Benadik 42
Benák 42
Benčík 42
Benda 42
Bendík 42
Bendl 42
Beneda 42, 47
Benedik 42
Benedikovič 42
Benedikt 42
Beneš 42, 48, 78, 79
Benetka 42
Benhák 42
Beníček 42
Beníková 42
Benischek 42
Benišek 42
Benýšek 42
Beran 61, 87
Beránek 61
Berdych 48
Bergman 60
Bercha 47
Berka 44, 59
Berky 44
Bernard 44
Bernas 44
Bernášková 44
Bernát 44
Beroun 52
Bešťák 43
Beštová 43
Bezecný 68
Bezemek 60
Bezpalec 56
Bezrouk 56
Bíba 51
Bíca 49
Bidlo 64
Biedermann 57
Bier 65
Bílý 68
Bína 47

Binder 60
Biskup 58
Bistřická 52
Blábolil 70
Bláh 36, 46
Bláha 36, 38, 47
Blahna 36
Blahník 36
Blaho 36
Blahoušek 36
Blahoušová 36
Blahout 36
Blahovec 36
Blahuš 36
Blahuta 36
Blažej 38
Blažejovská 38
Blažek 38
Blažíček 38
Bledý 68
Blecha 61
Blízková 67
Blíženec 87
Bobr 61
Bohatý 68
Böhm 54
Bohůnek 36
Bolech 48
Boleslav 36
Bombic 49
Borovanský 52
Borský 52
Bořek 36
Boříková 36
Bošek 36
Botka 65
Boubal 56
Bouček 62
Bouchal 70
Bouša 36, 48
Boušek 36
Bouška 36
Božek 36
Brabec 61
Brada 55
Bradáč 55
Bradáčková 55
Brach 57
Brácha 57
Brandejs 52
Brašnička 65
Braun 69
Breicha 48
Brodský 52
Brom 46
Brothánek 65
Brouček 61
Broum 46
Brousek 64
Brož 38, 46
Brožek 38
Brožíček 38
Brožík 38
Brožka 38
Brožovský 38
Brůžek 38
Brych 48
Brychta 50
Brzobohatý 68, 71
Březina 54
Březovják 52
Břicháček 56
Bubela 56
Bubeníček 60
Bubeník 60
Budějcký 52
Buchar 55
Buchta 64

Bulva 55
Bunda 65
Burda 50
Burger 44
Burghardt 44
Burian 50
Buřič 58
Busta 50
Buzková 72
Bystrý 68
Bzenecký 52

C

Car 58
Carhoun 38
Cejpek 54
Cerhová 38
Cettl 53
Ciboch 48
Cibula 62
Cibulka 62
Cidlinová 52
Cihlářová 60
Cichra 47
Cikán 54
Cimbálník 60
Cink 72
Cirhan 38
Císař 58
Coufal 70
Crhák 38
Crhonková 38
Ctibor 36
Cukr 64
Cvach 48
Cvrček 61

Č

Čaloun 50
Čáp 61
Čech 36, 54
Čechák 36, 54
Čechurová 36, 50, 54
Čekanová 71
Čepička 65
Černý 68
Čertík 66
Červencová 66
Červenka 61
Červený 68
Červíková 61
Český 54
Češka 54
Češpiva 71
Čipera 50
Čistota 57
Čivrná 68
Čmelíková 61
Čtrnáctý 68
Čtveráček 59
Čtvrtník 58, 59, 64
Čubová 65

D

Damašek 86
Dána 40, 47
Dáňa 40, 47
Dančík 40
Danda 40
Daněček 40
Daněk 40
Daneš 40
Daňha 40
Daňhel 40
Daniel 40, 66
Danihelka 40
Danihlíková 40
Danóczy 49
Darmovzal 70
David 40, 66
Davídek 40

Děd 57
Dedek 57
Dědek 57
Dědič 58
Dědina 54, 58
Dejl 63, 65
Děkan 58
Děták 57
Deutsch 54
Dichtl 44
Dítě 57, 73
Dítko 57
Ditrich 44
Dittrich 44
Divok 67
Divoký 68
Dlouhý 68
Dobeš 36, 41
Dobiáš 41
Dobišarová 41
Doboš 41
Dobrovolný 68
Dobšová 36, 41
Dohnal 70
Dolejš 48, 68
Dolejší 68
Domin 42
Domín 42, 45
Domiter 42
Donátová 42
Dort 64
Dostál 70
Doškář 58
Doubrava 54
Douda 57
Douděra 57
Doucha 47
Dráb 58
Drábek 58
Dragoun 58
Drahokoupil 70
Drahota 36
Dresslerová 60
Drnec 54
Drozda 61
Drs 46
Dub 62
Dudáček 60
Dudák 60
Dudek 60
Duchoslav 36
Durčo 49
Ďurica 49
Duspiva 51, 71, 77
Dušák 66
Dvořák 58

E

Ebert 44
Eger 53
Eliáš 66
Eliška 51
Erben 57
Eremiáš 40
Ernest 44
Ernst 44
Exner 74

F

Fabian 42
Fabián 42
Fajt 43
Fajtl 43
Faktor 60
Falc 59
Fara 55
Farník 66
Farský 66
Feitl 43
Fencík 37

Fencl 37
Ferda 47
Ferenc 49
Fettr 57
Fiala 62
Fialka 62
Fibinger 55
Fiedler 60
Figura 56
Fiksová 47
Filas 38
Filaus 38
Filec 38
Fílek 38
Filip 38, 66
Filípek 38
Filipková 38
Fillipiová 38
Filková 38
Filla 38
Filouš 38
Fílová 38
Filp 38
Fischer 60
Fišer 60
Flandera 54
Flaška 65
Florian 42, 50
Florián 42
Foglová 62
Fojta 59
Fojtík 59
Fojtl 59
Fojtů 59
Forman 60
Formánek 60
Fous 56
Fousek 56
Frána 47
Fráňa 47
Franta 47
Fricová 44
Frič 44
Frid 44
Fridrich 44
Fried 44, 46
Frieda 44, 48
Friedl 44
Friedrich 44
Fritsch 44
Frk 72
Froula 47
Frühauf 69
Fryc 44
Fryč 46
Frydrych 46
Fučík 71
Fuchs 62
Fürst 58

G

Gába 40
Gabrhelová 40
Gabriel 40, 66
Gábriš 40
Gabriško 40
Gajdoš 60
Gajdošík 60
Gál 42
Galič 42
Galíček 42
Gálik 42
Galiová 42
Galis 42
Gális 42
Gališová 42
Gallik 42
Gallistl 42
Gallo 42

Galová 42
Gavlas 42
Gazdová 58
Gold 63
Goldsteinová 53
Gottfried 44
Gottwald 78
Greger 39
Gregor 39
Gregora 39, 46
Grossmann 69

H

Haas 44, 62
Haase 62
Habán 66
Haberl 44
Habrda 44
Hacklová 65
Haco 49
Had 61
Hácha 78
Hainová 44, 53
Hájek 54
Hajn 44
Hajna 44, 47
Hák 64
Hakl 44
Hála 42
Haláčková 42
Halama 51
Hálek 42
Halíř 64
Haloun 50
Hamáčková 39
Haman 39
Hána 40, 47
Hanák 40, 54
Hanč 40
Hančurová 40
Hanek 40
Hanel 40
Haňka 40
Hanketa 40
Hanková 40
Hankovec 40
Hanousek 40
Hansa 40, 47
Hansal 40
Hanus 40
Hanusch 40
Hanuš 40, 48
Hanyk 40
Hanyka 40
Hányš 40
Hanzal 40, 50
Hanzálek 40
Hanzalík 40
Hanzelová 40
Hanzl 40
Hanzlíčková 40
Hanzlik 40
Hanzlík 40
Hanzlovský 40
Hanžl 40
Hanžlík 40
Hart 44
Hartman 44
Has 46, 71
Hastrman 66
Hašek 42
Haškovec 42
Hašpl 42
Hauser 50
Hausnerová 53, 59
Havel 42, 77, 80
Havelec 42
Havelka 42, 49
Havlan 42

Havlasová 42
Havlátko 42
Havle 42
Havlice 49
Havlíček 42
Havlík 42
Havlín 35, 42, 50
Havlínková 42
Havlis 42
Havliš 42
Havlovic 35, 49
Hávová 42, 51
Havrda 44
Hawel 42
Hebík 49
Heger 60
Hein 44
Heindl 44
Hejda 50
Hejduk 49, 58
Hejl 61
Hejna 47
Hejsková 56
Hejtmanová 58
Hejzlar 59
Hemmer 45
Hendrich 44
Hendrych 44
Heral 44
Heres 47
Herman 44
Hermann 44
Heřman 44
Heřmánek 44
Hes 44
Hess 47
Heteša 48
Hezoučký 68
Hill 45
Hladík 57
Hladký 68
Hlas 57, 71
Hlásek 57
Hlava 55
Hlaváč 49, 55
Hlaváček 55
Hlavatý 68
Hlavica 55
Hlavinka 55
Hlavinová 55
Hlávka 55
Hlavnička 55
Hlavsa 47, 55
Hlinka 63
Hlínová 63
Hlubocký 52
Hluchá 68
Hnátková 56
Hněvsa 56
Hodáč 36
Hodáček 36
Hodánek 36
Hodina 66
Hoffman 59
Hofman 59
Hofmann 59
Hoch 57
Hojda 36
Hojdánek 36
Hojdar 36
Hojdys 36
Hojná 68
Hojsa 36
Holan 52
Holinka 65
Holub 61
Holý 68
Homola 64

Homolka 64
Hon 66
Honců 58
Hončík 58
Honeš 40
Hönig 65
Honiss 40
Hons 40
Honsa 40
Honza 40, 47
Honzejková 40
Honzík 40
Honzlová 40
Hora 47, 52, 54
Horázný 68
Horejš 68
Hort 46
Horvát 54
Horvath 54
Horváth 54
Hořčica 62
Hořejš 68
Hořejší 68
Hos 46
Hospodár 58
Hostaša 36, 48
Hostek 36
Hostěnská 30, 60
Hostičková 36
Hostouš 36
Hošek 57
Houdek 60
Houska 64
Hrabal 70
Hrabě 55
Hrad 55
Hradecký 52
Hrb 56
Hrbáček 56
Hrbek 56
Hrdá 68
Hrdina 58
Hrdlička 61
Hrnčíř 60
Hrneček 65
Hroch 36, 61
Hromada 55, 66
Hromádka 55, 66
Hromas 63
Hromek 63
Hron 36
Hronek 36
Hroníčková 36
Hrouda 63
Hrstka 66
Hrubeš 48
Hrubý 68
Hrudka 63
Hrůša 48
Hruška 62
Hrůzová 56
Hřebeček 61
Hřebejk 64
Hřebík 64
Hubač 55
Hubáček 55
Hubený 68
Hübsch 69
Hübschmann 69
Hůda 57
Hudáček 60
Hudec 60
Hudeček 6,
Hůlka 64
Humpolec 52
Hůrka 52
Hurych 69
Hus 61

Husák 78
Hussar 58
Hušák 36
Hušek 36
Hvězda 63
Hýbl 55
Hybšman 69
Hyndrák 44
Hynek 44
Hynoušová 44
Hýsek 56

CH

Cháb 67
Chalupa 55
Chalupník 58
Chalupný 58
Chalupský 58
Charvát 54
Charvátek 54
Chatrný 68
Chládek 63
Chladová 63
Chlebeček 64
Chlouba 51
Chloupek 56
Chlup 56
Chlupáček 56
Chmel 52, 62
Chmurná 68
Choc 44
Chodorová 36, 50
Chocholáčková 56
Chocholatý 68
Chochole 56
Chotašová 36
Choutka 57
Chrastina 54
Chrenka 62
Chromý 68
Chrpová 62
Chrt 61
Chudoba 73
Chudý 58, 68
Chuchel 56
Chum 54
Chumlen 56
Chundela 56
Churavý 68
Chval 46, 71
Chvojka 62
Chybová 56
Chýna 46
Chyňava 51

I

Ille 45

J

Jaksch 40
Jakš 40
Jakša 40
Jakšík 40
Jakub 40, 66
Jakubec 40
Jakubíček 40
Jakubík 40
Jakubše 40, 48
Jalč 49
Jalovec 62
Jan 40, 66
Jana 40, 51
Jána 40, 46
Janáček 40
Janák 40
Janás 40
Janát 40
Janata 40
Jancura 40
Janča 40, 51
Jančík 40

Jančovič 40
Janda 40, 50
Jandera 40
Jandík 40
Jandlová 40
Jandouš 40
Jandovský 40
Janeba 40, 51
Janeček 40
Janeš 40
Janešík 40
Jangl 40
Janíček 40
Janichová 40
Janík 40
Janiš 40
Janko 40
Jánková 40
Jankovski 40
Jankovský 40
Janků 40
Jann 40
Janninová 40
Janniová 40
Janoch 40
Janošík 40
Jánošík 40
Janošťák 40
Janoštíková 40
Janotová 40
Janouch 40
Janouš 40
Janoušek 40
Janov 40
Janovec 40
Janovský 40
Jansa 40
Janský 40
Jánský 40
Janšta 40
Jantač 40
Janů 40
Janura 40
Januška 40
Jany 40
Janžura 40
Jára 37
Jareš 37
Jaroch 37, 48
Jarolím 51
Jaroš 37, 48
Jarošík 37
Jarušek 37
Jarůšek 37
Jarý 37, 68
Jasan 62
Javorek 62
Ječmínek 49
Jedlička 62
Jehlička 64
Jech 40
Jelen 61
Jenčo 40
Jeníček 40
Jeník 40
Jenišťová 50
Jeremiáš 40, 66
Jerhot 50
Jeřábek 73
Jestřábová 61
Ježek 61
Jíleček 38
Jílek 38
Jilich 38
Jilmová 62
Jinderle 44
Jindra 44, 50
Jindrle 44

Jindřich 44
Jíra 38
Jiráček 38
Jirák 38
Jiral 38
Jíral 38
Jiran 38
Jiráň 38
Jiránek 38
Jirásek 38
Jiráska 38
Jirátová 38
Jiravová 38
Jirec 38
Jirchářová 38, 60
Jirka 38
Jirkal 38
Jirkovský 38
Jirků 35, 38
Jirmus 38
Jirouch 38, 48
Jirouš 38, 48
Jiroušek 38
Jírovec 35, 38
Jirsa 38, 47
Jirša 38
Jírů 38
Jiruš 38
Jiříček 38
Jiřík 38
Jiřinec 35, 38
Jíša 48
Johana 46, 51
Johanus 47
Jonák 40
Jonasová 40
Jonáš 40, 66
Jordán 50
Josefíková 41
Josefová 41
Joska 41
Joza 41
Jozífek 41
Junek 57
Jung 69
Jungvirt 59
Jungwirt 59
Jungwirth 59
Jurák 38
Jurásek 38
Juraszek 38
Jurcák 38
Jurča 38
Jurčík 38
Jurečka 38
Juríček 38
Jurištová 38
Jurková 38
Jurošková 38
Jursík 38
Juřena 38
Jůsko 41
Jusková 41
Jůza 41
Jůzl 41

K

Kabát 65
Kabátník 60
Kabele 55
Kabelka 65
Kabourek 40
Kábová 51
Kačena 51
Kačenka 51
Kadera 56
Kadlec 49, 60
Kadleček 60
Kadlus 47

Käfer 62
Kaiser 59
Kala 47, 62
Kalábová 51
Kalaš 48
Kalčík 60
Kalhotka 65
Kalina 62
Kalíšek 64
Kalivoda 71
Kalkuš 48
Kalous 47
Kamarýt 50
Kámen 54, 63, 66
Kamlach 48
Kaňourek 61
Kantor 59
Kaplan 58
Kapr 61
Kapsová 65
Kapucián 50, 66
Kara 45
Kára 47
Karafiát 62
Karas 61
Karban 60
Karel 45
Kareš 45
Karl 45
Karlíček 45
Karlik 45
Karlík 45
Karlín 45, 50, 52
Kasal 70
Kasparides 47
Kašpar 66
Kašpárek 66
Kaštánek 62
Kaufmann 60
Kavalír 58
Kazbunda 37
Kazda 37
Kazderová 37
Kazil 37
Kazimour 37
Kebrle 40
Kincl 45
Klabouch 48, 68
Klas 62
Klaus 78, 81
Klein 69
Klemensová 42
Klement 42
Klemová 42
Klícha 48
Klika 64
Klíma 42, 47
Klimek 42
Klímek 42
Klimenda 42, 50
Kliment 42
Klimeš 42
Klimovič 42, 49
Klimtová 42
Klínek 54
Kloboučník 60
Kloub 56
Klouda 47
Kmínek 62
Kmochová 57
Knap 60
Knechtl 58
Knězů 58
Kněžíček 58
Kněžínek 58
Kníže 58
Knížek 58
Koberna 66

Koblenc 53
Koblihová 64
Koblížková 64
Kobos 47
Kobr 56
Kocáb 51
Kocian 50
Kočer 60
Kočí 60
Kočíř 60
Kočka 61
Kodad 39
Kodada 39
Kodeš 39
Kodet 39, 50
Kodl 45
Kodrik 44
Kodym 39, 46, 51
Kodým 39, 51
Kodytek 39
Kodýtek 39
Kohout 61
Koch 37
Kochánková 37
Kochta 37
Kojetínová 52
Koláček 64
Kolář 59
Kolda 38
Kolečkář 59
Kolek 38
Kolena 56
Koleňák 56
Kolenčík 56
Kolesa 47
Kolín 52
Kolínská 52
Koloušek 61
Komárek 61
Komenda 66
Končel 59
Kondrát 45
Kondrys 45, 47
Konrád 45
Konečný 68
König 59
Konvalina 62
Konvalinková 62
Konvička 65
Kopáč 58
Kopáček 58
Kopeček 54
Kopic 66
Kopřiva 51, 62
Kopsa 39
Kopt 39, 65
Kopta 39, 65
Kopták 39,65
Koptík 39, 65
Koptiš 39, 77
Kopún 39
Koráb 51
Koranda 42, 45, 69
Korbel 65
Korbelář 59
Korčák 42
Korda 42
Kordík 42
Kordina 42
Korec 42
Korecký 42
Korečková 42
Koreš 42
Korch 42
Korous 42
Kortan 42
Kortán 42
Kortiš 42

Kortus 42
Kořenek 62
Kořínek 62
Kos 61
Kosáček 64
Kosař 59
Kostelecký 52
Košan 37
Košán 37
Košíček 37
Košin 37
Košina 65
Košová 65
Košťál 62
Kot 44
Kotas 36, 44
Kotásek 36, 44
Kotaška 36
Kotek 44
Kotisa 47
Kotlár 59
Kotlas 47
Kotlík 65
Kotouč 49
Kotrba 55
Kotrbatý 68
Kotrč 49
Kotroušová 48
Kott 44
Kouba 40, 47, 51
Koubek 40
Koudelka 62
Kouřilová 70
Kout 54
Kovanda 59
Kovář 59
Kovaříček 59
Kovařík 59
Koza 61
Koželuh 60
Kožešník 60
Kožich 65
Kožíšek 65
Krajčík 60
Krajíc 64
Král 58
Králík 61
Králková 58
Královič 58
Kramár 60
Kramář 60
Krampl 60
Krása 57
Krásná 68
Krátký 68
Kraus 69
Krba 65
Krbec 65
Krč 56
Krček 56
Krčmář 60
Krejbich 62
Krejcar 64
Krejcárek 64
Krejča 60
Krejčí 60
Krejčů 35
Krejcha 38
Krejsa 47
Krejza 47
Kreuz 67
Krch 67
Kristek 38
Kristin 38
Kristínek 38
Kristlová 38
Krištof 38
Krištufek 38

Krištůfek 38
Krlín 56
Kropáč 65
Kropáček 65
Krotký 68
Krovová 65
Kršek 57
Kršík 57
Krška 57
Kruliš 53, 69
Krupička 64
Krupka 64
Krychová 38
Krýsová 38
Krystek 38
Kryšpín 38
Kryštof 38
Kryštofek 38
Kryštůfek 38
Křenek 62
Křesťan 66
Křistek 38
Křišťan 38
Kříž 38, 67
Křižánek 38
Křížek 38, 67
Kříženecký 38
Křížovský 38
Kšanda 65
Kuba 40, 47
Kubák 40
Kubal 40
Kubelák 40
Kubále 40
Kubálek 40
Kubalík 40
Kubáň 40
Kubánek 40
Kubart 40
Kubásková 40
Kubaško 40
Kubašta 40, 50
Kubát 40
Kubata 40
Kubec 40
Kubeček 40
Kubečka 40
Kubele 40
Kubelka 40
Kubernová 40
Kubeš 40
Kubíček 40
Kubička 40
Kubík 40
Kubín 40
Kubínec 40
Kubínek 40
Kubiš 40
Kubišta 40
Kubka 40
Kuble 40
Kubná 40
Kubo 40
Kuboušek 40
Kubovec 40
Kubovský 40
Kubů 40
Kučera 56
Kudlička 64
Kudrle 56
Kudrlička 56
Kudrna 56
Kuchař 60
Kuchařík 60
Kuchyňka 65
Kukačka 61
Kukla 65
Kulhavý 68

Kulich 65
Kuna 47, 61
Kunc 49
Kundrát 45
Kundrlík 45
Kuneš 45
Kuníková 45
Kunstová 56
Kunt 45
Kunz 45
Kupec 60
Kuráž 56
Kurfirst 58
Kurfiřt 58
Kurfürst 58, 59
Kurz 69
Kus 66
Kuta 71
Kutiš 48
Kutner 53, 60
Kvapil 50, 70
Kvasnička 60, 64
Kysela 64
Kyselka 64
Kytka 62, 74

L

Lád 37
Lahoda 57
Lahvička 65
Lach 37
Lácha 37
Lakatošová 48
Lála 37
Lalák 37
Laluch 48
Lán 58, 66
Landa 38
Landíková 38
Lang 69
Lapáček 59, 69
Lapka 59
Lasica 49
Láska 56
Lašek 37
Lauda 47
Laurenc 43
Laurinc 43
Lazar 66
Lebeda 62
Ledabyl 70
Ledajaks 72
Ledvinka 56
Legátová 58
Lehká 68
Lenc 46
Lenzová 46
Lepič 49
Lepš 68
Leština 50, 54
Lex 38, 47
Lexa 38
Líbal 70
Líbenek 37
Libertin 58
Libichová 37
Linda 51
Linduška 51
Linha 47
Lisa 51
Listopad 66
Lochmannová 55
Lopatka 64
Lorenc 43
Lorenčič 43
Loula 45
Ludvík 45
Lukáč 43

Lukasová 43
Lukáš 43
Lukášek 43
Lukeš 43
Luksch 43
Luksová 43
Lukš 43, 48
Lukšík 43
Lukucz 49
Lusk 62
Lysý 68

M

Máca 41
Macák 41
Macal 41
Macar 41
Macas 41
Macešková 41, 51, 57
Macek 41
Macko 41
Mackovičová 41
Macků 41
Macoun 41
Macurová 41
Máče 49
Mádl 57
Mahdal 41
Mach 41
Mácha 41
Machač 41, 49
Macháček 41
Machal 41
Machala 41, 50
Machálek 41
Machalouš 41
Machart 41
Machata 41
Machek 41
Macho 41
Machoňová 41
Machovec 41
Machtová 41
Machuta 41
Machutka 41
Machytka 41
Majer 59
Major 58
Makoč 49
Makovička 62
Malecha 48
Malík 56
Málová 72
Malý 68
Man 57, 58
Manda 41
Mandák 41
Mandát 41
Mandelíček 41
Mandíková 40
Mandrla 41
Mánek 40
Manoch 40
Mansfeld 54
Mára 43, 47, 50
Marášek 43
Marčík 43
Marec 43
Mareček 43
Marek 43, 66
Marenčáková 43
Mareš 43
Marhoun 50
Marienková 41
Marinka 41
Marischka 41
Marišková 41, 51
Marko 43
Markov 43

Markovič 43
Markus 43
Markvart 50
Markytán 58
Marousková 43
Maroušek 43
Maroušová 43
Márovec 43
Maršálek 58
Maršík 43
Martan 43
Martenek 43
Marténková 43
Martin 43
Martinec 43
Martinek 43
Martínek 43, 59
Martini 43
Martiník 43
Martinovský 43
Martinů 35, 43
Martíšek 43
Martschini 43
Marušíková 41
Maruška 41, 51
Maryška 41, 51
Marýška 41
Maryzková 41
Mařík 41, 51
Mařinec 42
Masáček 60
Masák 49, 60, 64
Masaryk 60, 78
Masař 60
Máslo 64
Masopust 66
Máša 41
Mašek 41
Mašín 35, 41
Maška 41
Máška 41
Maštalíř 58
Maťa 41
Matajs 41
Matásek 41
Matašovský 41
Matěcha 41
Matej 41
Matěj 41
Matějček 41
Matějíček 41
Matějka 41
Matějů 41
Matěna 41
Matha 41
Mathiová 41
Maťhová 41
Matiáš 41
Matiášková 41
Matíková 41
Matis 41
Matiska 41
Mátl 70
Matocha 48
Matouš 41, 66
Matoušek 41
Mattas 41
Matucha 41, 48
Matula 41
Matuschka 41
Matušinec 41
Matuška 41
Matušová 41
Matyáš 41
Matys 41
Maxa 47
Mayer 59
Mazalová 70

Mazanec 71
Mečíř 59
Med 64
Medek 64
Měchura 64, 75
Melichar 66
Mendíková 59
Měrková 66
Merta 43, 47, 50
Mertelová 43
Merten 43
Mertl 43
Mertlík 43
Meruňka 62
Měsíček 63
Měšťan 59
Metelka 63
Mifka 41
Mihula 61
Michal 41
Michalec 41
Michálek 41
Michalíčková 41
Michalík 41
Michalov 41
Michek 41
Michl 41
Michlík 41
Michna 41, 50
Michner 41
Michňo 41
Míka 38, 47
Mikan 38
Mikát 38
Mikel 38
Mikesch 38
Mikeska 38
Mikeš 38
Mikinová 38
Mikitin 38
Mikl 38
Miklík 38
Miko 38
Mikoláš 38
Mikolášek 38
Mikota 38
Miksch 38
Mikschik 38
Miksová 38
Mikš 38
Mikšátko 38
Mikšíček 38
Mikšl 38
Mikšovský 38
Mikuda 39
Mikula 39, 50
Mikuláš 39
Mikulášek 39
Mikulecký 39
Mikulejský 39
Mikulík 39
Mikušková 39
Mikuškovičová 39
Mikuta 39
Mikyška 39
Milíková 37
Militký 37, 68
Milkov 37
Milota 37
Mílová 37
Mimrová 69
Mišák 41
Míšek 41
Miška 41
Miškelová 41
Miškovská 41
Mišovičová 41
Mišta 41

Mišurec 41
Mladá 37, 68
Mládek 37
Mladěnková 37
Mlnář 60
Mlynář 60
Moc 72
Modr 67
Modrý 68
Mojžíš 66
Morava 52
Moravec 54
Morávek 54
Moser 55
Mostová 55
Mošna 65
Motejl 61
Moučka 64
Moucha 61
Moureček 65
Mourková 65
Mourová 65
Mráček 63
Mráz 63
Mrázek 63
Mrkva 62
Mrkvička 62
Mrvík 65
Mrvová 65
Mucha 61
Muk 57
Müller 60
Muzikář 60
Mužík 57
Mynář 60
Myšák 41
Myška 41, 61

N

Nachtigal 62
Nálevka 64
Nalezený 71
Nápravník 59
Nečas 63
Nedbal 70
Nedělka 66
Nechyba 56
Nejezchleba 71
Němec 54
Němeček 54
Nepraš 71
Nerad 67
Nesnídal 70
Nestroj 71
Nesvěcená 71
Nešporová 67
Nešpůrek 67
Netolický 52
Neubauer 59
Nezbeda 59
Nezval 70
Nikl 39
Nikles 39, 47
Nikodem 39
Nikodém 39, 66
Nohava 56
Nohejl 56
Nohelová 56
Nosek 55
Noska 55
Nousek 55
Nováček 60
Novák 55, 60
Novotný 55, 68, 78
Nový 55, 68
Nožička 56
Nožina 56
Nožka 56
Nuska 55

Nusko 55
Nůsková 55
Nyklová 39
Nývlt 53

O

Obdržálková 69
Odehnal 70
Olejníček 60
Olejník 60
Olexová 47
Oliva 62
Ondr 43
Ondra 43, 47
Ondráček 43
Ondráš 43
Ondrášek 43, 77
Ondrejcová 43
Ondrejec 43
Ondrejka 43
Ondroušek 43
Ondruch 43
Ondrušíková 43
Ondřej 43
Ondřich 45, 48
Opatrný 59
Opletal 70
Ostrý 68
Otcovský 57
Otec 57
Ouřada 58
Ouředník 58

P

Pacák 49
Paderta 65
Padrta 65
Pachol 57
Pacholík 49, 57
Pajer 54
Palán 43
Palas 43
Palatová 43
Palčík 43
Palčisko 43
Paleček 56
Páleník 60
Palička 64
Pálka 43
Palko 43
Palkovič 43
Palouš 48
Panáček 58
Pánek 58
Panoch 58
Pánová 58
Pantoflíček 65
Papež 58
Papežík 58
Papoušek 61
Parkos 47
Parýzek 62
Pařízek 52, 62
Pasák 58
Pásek 65
Pastorková 57
Pašek 43
Paštyka 64
Pátková 66
Patočka 64
Pátý 68
Paul 43
Paulát 43, 50
Paulath 43
Paule 43
Paulík 43
Páv 61
Pavel 43
Pavelec 43
Pavelek 43

Pavelka 43, 49
Pavlan 43
Pavlas 43
Pavlásek 43
Pavlát 43
Pavlečka 43
Pavlicová 43
Pavlíček 43
Pavličík 43
Pavlík 43
Pavlín 43
Pavlišová 43, 48
Pavlosek 43
Pavlovová 43
Pavlovský 43
Pavlů 43
Payer 54
Pazdera 62
Pazderka 62
Peca 65
Peciválová 71
Pecka 62
Péč 39
Pečenka 64
Pečený 71
Pech 39
Pecha 39
Pechač 39
Pecháček 39
Pechánek 39
Pechar 39
Pechart 39
Pechek 39
Pecho 39
Pechoč 39
Pechoušek 39
Pechoušová 39
Pejcha 56
Pekárek 60
Pekař 60
Pekoč 39, 49
Peksová 39
Pelech 48
Pelikán 61
Peml 54
Penk 49
Pernikářová 60
Persona 56, 57
Pešák 39
Pešat 39
Pešavová 39, 51
Pešek 39
Pešel 39
Pešička 39
Pěšina 39
Peška 39
Pešl 39
Pešout 39
Pešta 39
Pešťák 39
Pešula 39
Peták 39
Peter 39
Peterka 39
Peterová 48
Pětivlas 68
Petr 39, 66
Petráček 39, 49
Petrách 39, 48
Petrák 39
Petráň 39
Petranová 39
Petrásek 39
Petráš 39
Petrášek 39
Petrenčíková 39
Petričák 39
Petrková 39

Petrla 39
Petrlík 39
Petrmanová 39
Petro 39
Petrouš 39
Petroušek 39
Petrov 39
Petrovič 39
Petrovitz 35, 39
Petrovková 39
Petrovský 39
Petrowitz 35, 39
Petrů 35, 39
Petruška 39, 51
Petržela 62
Petrželka 62
Petřek 39
Petříček 39
Petřičková 39
Petřík 39
Petřiště 39
Pexa 39
Pfleger 59
Piha 56
Pihanová 56
Pihávek 56
Pich 39
Picha 39
Pikartová 66
Piksa 39, 56
Pilař 59
Pilát 66
Pils 62
Piluchová 48
Písař 58
Písaříková 58
Písecký 52
Písek 52, 63
Pistoriusová 47
Píš 39
Píša 39
Pišan 39
Pišková 39
Pištěcká 60
Pištěk 55
Piter 39
Piterka 39
Pitra 39
Pitrovský 39
Pitter 39
Pittner 39
Pivec 64
Pivo 64
Pivoňka 49, 62
Pixa 39, 56
Plachý 68
Plavec 60
Plecháček 56
Pleticha 56
Pletka 56
Pleva 62
Plíhal 70
Plocková 64
Ploch 67
Plzák 52
Pobuda 59
Podroužek 58
Podlaha 65
Podzimková 66
Pohan 66
Pohanka 66
Pohunek 58
Pokoj 65
Pokorný 68
Poláček 54
Polák 54
Polcar 50
Poledne 66

Policarová 53
Polívka 64
Polomis 47
Pomahač 60
Pomeje 75
Pomije 75, 77
Pomyje 65, 75
Popel 65
Popela 65
Popelka 65
Popílková 65
Posekaný 68
Poslední 68
Pospíchal 50
Pospíšil 70
Potměšil 70
Potůček 54
Prach 65
Prášek 60
Pravda 56
Prázdný 68
Pražák 52
Pražan 52
Pražma 51, 64
Primas 59
Princ 49, 58
Probošt 58
Procházka 58
Prokeš 39, 48
Prokleš̆ková 39
Prokop 39
Prokopec 39
Prokopius 39
Prokorátová 39
Prokschová 39
Prokša 39
Prokůpek 39
Prokýšek 39
Pros 71
Prošek 39
Proško 39
Průhová 39
Průcha 39
Průka 39
Průša 39, 48
Přecechtěl 70
Přemil 67
Přib 37, 46
Přibáň 37
Přibilová 37
Přibyl 37, 50
Psohlavec 61
Ptáček 61
Pudivítr 71
Pulec 61
Půlpytel 50
Pumpr 50
Punčochář 60
Pupek 56
Pupík 56
Pustina 50
Puškáč 59
Pýcha 56

R

Raab 62
Rada 37, 47
Radášová 48
Radda 37
Radouch 37, 48
Rajchl 45
Rajchot 45
Rak 61, 87
Rákosová 62
Rambous 47
Rasche 48
Rataj 58
Ratajíková 58
Reichert 45

Reichl 45
Rein 45, 46
Reindl 45
Reinhardtová 45
Reinhart 45
Remek 40
Remiáš 40
Rems 40
Remta 40
Rendl 45
Rezek 67
Riedl 45
Richter 59
Rob 57
Robausch 57
Robaušová 57
Rokůsek 62
Rott 69
Roubíček 64
Roubová 62
Rousová 67
Rozkoš 57
Rozsypalová 70
Rozum 56
Rudek 45
Rudolf 45
Rudovský 45
Rudý 68
Rus 54, 67
Rusín 54
Russ 54
Růt 46, 51
Růžek 54
Růžička 62
Rybička 61
Rybka 61
Rybníček 54
Rycová 72
Rýdlová 45
Rychlý 68
Rychtář 59
Rychtařík 59
Ryklová 69
Rys 61
Rytíř 58

Ř

Řeha 39
Řeháček 39
Řehák 39
Řehoř 39
Řehoušek 39
Řehout 39
Řehovský 39
Řehůřek 39
Řepa 62
Řepka 62
Řeřicha 48, 62
Řezáč 49, 58
Řezníček 60
Říha 39, 47
Řiháček 39
Řihout 39

S

Saibert 45
Saipt 45
Saitlová 45
Sajfert 45
Sajtl 45
Salaba 51
Salva 51
Samec 41
Samek 41
Sámek 41
Samohejl 41
Samohýl 41
Saska 54
Satrapa 58
Sborník 66

Sebera 48
Sedláček 58
Sedlák 58
Sedlář 60
Sedlecký 52
Sedmík 64
Sehnal 70
Seidlová 45
Seifert 45
Sekáčová 58
Sekyra 64
Sem 37, 46
Semanová 37
Semera 37
Semerek 37
Semerád 37, 68
Semotam 37
Semotán 37
Semrád 37
Servus 76
Severa 46
Schembera 71
Schiller 69
Schindler 60
Schneider 60
Scholz 59
Schön 69
Schöner 69
Schulz 59
Schuster 61
Schwarz 69
Siegelová 45
Sigl 45
Sigmund 45
Silný 68
Singer 60
Sixta 46
Skála 54
Sklář 60
Sklenář 60
Sklenařík 60
Sklenička 65
Skočdopole 721
Skopec 87
Skořepa 62
Skřítek 66
Skřivánek 61
Slabihoudek 71
Slabší 68
Slabý 68
Sládeček 60
Sládek 60
Sladkovský 60
Sláma 62
Slanina 64
Slavík 61
Slepička 61
Slezáček 54
Slezák 54
Slonková 61
Slovák 54
Slovan 54
Sluka 61
Slunečko 63
Smejkal 70
Smeták 64
Smetana 64
Smitka 65
Smola 62
Smolek 62
Smrček 62
Smudek 56
Smutek 56
Smutný 68
Snížek 63
Soběslavský 52
Sobota 66
Sobotík 66

Sobotková 66
Sokol 61
Solař 60
Sommer 63
Somr 63
Sonntag 66
Sosna 62
Souček 62
Soudek 65
Soukup 60
Soumar 60
Sova 61
Spálená 71
Spálenka 71, 77
Spěvák 60
Spousta 66
Spratková 57
Spura 56
Spurný 68
Srb 54
Srnec 61
Stach 37
Stančík 37
Staněk 37
Staník 37
Stanislav 37
Stanka 37
Stankayová 37
Stanko 37
Starec 57
Stařec 57
Stárek 60
Starosta 59
Starý 68
Stasek 37
Stašek 37
Stašová 37
Stein 63
Steinbach 52
Stejskal 70
Stibor 36
Stibůrek 36
Stichová 36
Stodola 65
Stoklasa 47, 62
Stolařík 59
Strachoňová 56
Strašík 56
Strejc 57
Strejček 57
Strnad 61
Stropek 65
Strouha 55
Středa 66
Střecha 65
Střeleček 58
Stříbrný 63
Studnička 54
Stupka 59
Stýblo 62
Suda 47
Suchomel 60
Suchý 68
Suk 62
Sukdol 52
Sukdolák 52
Sušický 52
Svatá 37, 68
Svatek 37
Svátek 37
Svatoň 37
Svatoš 37
Světel 67
Sviták 52, 69
Svoboda 58, 77
Svobodný 58, 68
Sýkora 61
Synek 57

Syrovátka 64

Š

Šabat 66
Šabata 43
Šabatka 43
Šafanda 58
Šafář 58
Šafařík 58
Šafr 58
Šafra 58
Šafránek 62
Šalanda 50, 65
Šalamonová 66
Šeba 43, 47
Šebek 43
Šebelka 43
Šebelová 43
Šebenda 43
Šebesta 43, 47
Šebestík 43
Šebestlová 43
Šebíková 43
Šebková 43
Šedivý 68
Šedý 68
Šefčík 60
Šefl 65
Šembera 71
Šenk 60
Šenkýř 60
Šerý 68
Šesták 64
Šetek 66
Ševců 35, 60
Ševčík 60
Šílený 68
Šiler 69
Šilhavý 68
Šiller 69
Šíma 41, 47
Šimáčková 41
Šimák 41, 49
Šiman 41
Šimánek 41
Šimanková 41
Šimáňová 41
Šimášek 41
Šimčík 41
Šimeček 41
Šimek 41
Šimera 41
Šimerdová 41
Šimerka 41
Šimíková 41
Šimkovský 41
Šimon 41
Šimonek 41
Šimonka 41
Šimonovič 41
Šimota 41
Šimoušková 41
Šimsa 41, 47
Šimša 41
Šimůnek 41
Šimurka 41
Šindelář 59
Široký 68
Škabrada 56
Škola 55
Školák 59
Školka 55
Škopek 65
Škvor 61
Škvrna 57
Škvrně 57
Šlajs 47, 66
Šlechta 58
Šmilauer 53

Šolc 59
Šormová 69
Špak 65
Špatný 68
Špína 57
Špindler 52
Špinka 57
Špulka 64
Šrám 56
Šrámek 56
Šťastný 68
Štědrý 68
Štefančík 39
Štefánek 39
Štefanská 39
Šteffal 39
Štefka 39
Štefl 39
Štech 39, 48
Štěcha 39
Štěpán 39
Štěpančíková 39
Štěpánek 39
Štěpáník 39
Štěpanovská 39
Štěpka 39, 47
Štěpnička 39
Štětina 56
Štícha 36, 39
Štolka 55
Šťovíček 62
Štros 61
Šturm 63
Šturma 63
Štveráčková 59
Štverák 59
Šuhaj 57
Šulc 59
Šumavský 52
Šup 72
Šusta 69, 72
Šustr 61
Šváb 54, 61
Švadlena 51, 60
Švadlenková 51, 60
Švagr 57
Švandová 50
Švára 57
Švarc 69
Švec 60
Švehla 50, 69
Švejcar 54
Švejda 54
Švestka 62

T

Táborský 52
Talafousová 47
Talich 48
Tatarová 54
Tátovský 57
Tauš 46
Taušek 46
Taxová 62
Teplická 52
Terč 49
Tesař 59
Tesařík 59
Těšínský 37
Tetenka 51, 57
Tetík 51, 57
Thim 46
Thoma 42, 51
Tichák 37
Tichatzek 37
Tichava 37
Tichov 37
Tichovský 37
Tichý 37, 68

Trča 69
Tlapa 56
Tobek 41
Tobiáš 41
Tobola 65
Tolar 64
Toman 42
Tomandl 42
Tománek 42
Tomáš 42, 66
Tomašák 42
Tomášek 42
Tomašková 42
Tomčala 42
Tomčíková 42
Tomec 42
Tomeček 42
Tomek 42
Tomeš 42
Tomíček 42
Tomínová 42
Tomíšková 42
Tomka 42
Tomrle 42
Toms 42
Tomšíčková 42
Tomšík 42
Tomšovic 35, 42
Tomšů 42
Topinka 64
Topol 62
Toušek 46
Toušová 46
Trávníček 54, 62
Trefilová 70
Trepka 65
Tretera 69
Trnka 62
Trochtová 66
Trojan 50
Trs 62
Truhlář 59
Třebín 52
Třešňáková 62
Tůma 42, 47
Tureček 54
Turek 54
Turín 86
Tvaroh 64
Tvrdek 37
Tvrdík 37
Tvrdoň 37
Tvrdý 37
Týma 47

U

Uher 54
Uhlíř 60
Uchytil 70
Ujcová 57
Ulrich 45
Urban 43
Urbanec 43
Urbánek 43

V

Váca 37, 47
Vacek 37
Vacík 37
Vacikar 37
Vacka 37
Vacl 37
Václav 37
Václavek 37
Václavíček 37
Václavík 37
Václavovský 37
Vačkář 60
Vágner 61
Vácha 37, 48

Váchalová 37
Vachel 37
Vachoušek 37
Vachout 37
Váchovec 37
Vachta 37
Vachulka 37
Vachuška 37
Vais 69
Vala 43, 47
Valach 54
Valas 43
Valášek 43, 54
Valč 43
Vald 43, 46
Valda 43
Valder 43
Valek 43
Válek 43
Valena 43
Valent 43
Valenta 43
Valenza 43
Valeš 43
Valík 43
Vališ 43
Válka 43
Valko 43
Valkovič 43
Valnoha 71
Valúch 43
Valuchová 43, 48
Váňa 37, 50
Vaňas 37, 47
Vaňásková 37
Vaňata 37
Vanc 37
Vančák 37
Vančata 37
Vančo 37
Vančura 37
Vanda 37
Vandas 37
Vaněček 37
Vaněk 37
Vaněra 37
Vaníček 37
Vaník 37
Vaniš 37
Vaňo 37
Vaňourek 37
Vaňous 37
Vansa 37
Vaňura 37
Vápeník 60
Varecha 64
Vastl 37
Váša 37
Vašák 37
Vašátko 37
Vašatová 37
Vašek 37
Vašíček 37
Vaško 37
Vaškovský 37
Vaštová 37
Vavera 43
Vaverka 43
Vávra 43, 47, 50
Vavrein 43, 50
Vavroch 43, 48
Vavroušek 43
Vávrovský 43
Vávrů 43
Vavruška 43
Vávře 43
Vavřík 43
Vavřina 43, 46

Večerek 66
Večerka 66
Vejrostek 57
Vejskrab 71
Vejvoda 58
Velach 38
Velan 38
Velasová 38
Velát 38
Velda 38
Velecká 38
Velek 38
Velická 38
Velichová 38
Velichovský 38
Velíšek 38
Velkoborský 52
Venc 37
Vencálek 37
Věnceková 37
Vencel 37
Venclíková 37
Vepřek 61
Verner 45
Veselý 68
Vetchá 68
Větrovcová 63
Veverka 61
Viktora 46
Vilhelm 45
Vilím 45
Vilímek 45
Vinš 56
Vintr 63
Vít 43
Víta 43, 46
Vítámvás 70
Vitásek 43
Vítek 43
Vitha 43
Vitková 43
Vítkovský 43
Vitoň 43
Vitošková 43
Vitoušek 43
Vítovec 43
Vittvarová 57
Vítů 43
Vladyka 58
Vlach 54
Vlasák 56
Vlasatý 68
Vlásek 56
Vlažný 68
Vlček 61
Vlnatý 68
Vnuk 57
Vobejda 59
Vocílka 63
Voda 54
Vodička 54
Vodňanský 52
Vogl 62
Vohnoutová 71
Vojáček 58
Vojan 58
Vojta 38, 47
Vojtěch 38
Vojtek 38
Vojtíková 38
Vojtíšková 38
Vojtko 38
Vokáč 55
Vokál 55
Vokálek 55
Vokatý 68
Vokoun 61
Vokurka 62

Volák 77
Volavka 61
Voldřich 45
Volf 45, 46
Völfel 45
Völfl 45
Volný 68
Voltr 45
Vomáčka 64
Vomastková 64
Vonderková 43
Vondra 43, 47
Vondráček 43
Vondrák 43
Vondrášková 43
Vondrát 43
Vondrejsová 43
Vondrka 43
Vondrouš 43
Vondrů 43
Vondruš 43, 48
Vondruška 43
Vondrys 43
Vondryska 43
Vondřejc 43
Vondřich 43
Voráč 58
Voráček 58
Vořechová 48, 62
Vosol 71
Vošický 53
Votava 62
Votruba 64
Vozka 60
Vrána 61
Vrba 62
Vrkoč 49, 56
Vrzal 70
Vůjtová 47
Vukovojac 49
Výborný 68
Vydrová 61
Vyskočil 70
Vysokomýtský 52
Vyžral 70

W

Wagner 61
Wágner 61
Walter 45
Wawra 47
Weber 60
Weis 69
Weiss 69
Werner 45
Wolf 45
Wölfl 45
Wollmann 61
Wotava 52
Würstl 65

Z

Zadáková 56
Zahálková 56
Zahradníček 58
Zahradník 58
Zach 42, 46
Zachar 42, 46
Zachara 42
Zachariáš 42, 67
Zacharievová 42
Zachař 42
Zajacová 49
Zajíc 49, 61
Zámečník 59
Zámek 55
Zápotocký 78
Zatloukal 70
Zavadil 70
Závora 65

Závorková 65
Zavřel 70
Zbořil 70
Zdeněk 38
Zelený 68
Zelinka 62
Zeman 58, 81
Zemánková 58
Zemen 63
Zemene 63
Zich 45
Zicha 45
Zícha 45
Zika 45, 47
Zíka 45, 47
Zikeš 45
Zikmund 45
Zima 63, 66
Zíma 63, 66
Zimen 63
Ziml 63
Zita 51
Zítek 57
Zlámal 70
Zlatušková 63
Znoj 57
Zrzavecký 68
Zuzák 51
Zvánovec 49
Zvěřinová 61
Zyka 42
Zýka 45
Zykmund 45

Ž

Žáček 59
Žahour 64
Žák 59
Žampach 48
Žára 63
Žbánek 65
Železný 63
Žemla 64
Žemlička 64, 77
Ženíšek 57
Žid 54, 66
Žídek 54, 66
Žigo 45
Žikeš 45
Žilková 56
Žiška 45
Žížala 61
Žižka 45
Žlábek 55, 64
Žlabová 55
Žofková 51